

GEVEN AAN LEVENSBECHOUWELIJKE INSTELLINGEN

Een beleidsanalyse ten aanzien van de Geefwet

Louise Petri

S1276379

13 april 2017

Begeleider: Mr. Dr. G.S.A. Dijkstra

Tweede lezer: Dr. G.E. Breeman

VOORWOORD

Mozes trok 40 jaar om het beloofde land te bereiken. Deze scriptie kostte mij ongeveer 40 weken om te volbrengen. Het behalen van mijn masterdiploma zie ik dan ook als mijn beloofde land. Dit had ik nooit durven verwachten, na alle hindernissen in mijn studieloopbaan. Ondanks dat ik mijn bachelor nominaal heb doorlopen en alle vakken van mijn master binnen de gestelde tijd had afgerond, werd de scriptie een ware strijd. Het waren 40 weken ploeteren door het zand van de woestijn. De momenten dat de stappen vooruit veel energie kosten en de motivatie om verder te lopen weg lijkt. De teleurstelling als blijkt dat je verkeerd bent gelopen en de route die je hebt afgelegd voor niets was en je de gelijke afstand nogmaals moet lopen.

In de Bijbel en de Thora heeft het getal 40 de betekenis van verandering, beproeving en opvoeding, nog mooier verwoord: van een voltooide voorbereiding. De zondvloed was er 40 dagen voor de duif het groene olijftakje bracht. Jezus werd 40 dagen beproefd in de woestijn, waarna hij volledig voorbereid zijn taak kon volbrengen. Deze 40 weken van scriptie schrijven waren ook een grote beproeving voor mij, de grootste vijand hierin ben ikzelf geweest. Het piekeren over de tekst, hoe het ontvangen wordt en de angst of mensen hieraan bij willen dragen met hun medewerking aan de interviews. Alle uren piekeren en slapeloze nachten voor deze 161 pagina's.

Zovelen ben ik dankbaar voor de steun en vriendschappen in mijn studie. Ten eerste ben ik dankbaar dat ik op deze plek geboren ben, dat ik alle kansen heb gehad om te studeren, altijd een dak boven mijn hoofd heb gehad en nooit een gebrek aan voedsel of liefde heb hoeven ervaren. Daarnaast ben ik mijn familie dankbaar, die mij altijd hebben lief gehad en mij hebben uitgedaagd om door te leren. Mijn lieve vrienden die ik gaande weg heb leren kennen. Een speciale dank nog aan mijn ouders, zus, Korneel en alle huisgenootjes. Ik ben iedereen zo dankbaar die mij heeft aangemoedigd om deze studie te gaan doen. Tijdens deze periode heb ik van velen van jullie positieve aanmoediging en motivatie mogen krijgen en jullie stonden altijd klaar met een dampende mok koffie of thee als ik er doorheen zat.

Tot slot ben ik natuurlijk de heer Dijkstra dankbaar voor de begeleiding bij mijn scriptie en de flexibiliteit om mij verder te begeleiden.

De afgelopen 40 weken waren een grote uitdaging, maar ook een grote voorbereiding.

INHOUD

Voorwoord	2
Inhoud.....	3
Samenvatting	5
Hoofdstuk 1	6
Inleiding	6
1.1 Doel- en vraagstelling	7
1.2 Maatschappelijke relevantie.....	8
1.3 Wetenschappelijke relevantie	9
1.4 Methodologie	10
1.5 Leeswijzer	10
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	12
2.1 Theoretisch kader.....	13
2.1.1 Definitie van beleid	13
2.1.2 Ontwikkeling van beleid.....	14
2.1.3 Beleidscyclus	14
2.1.4 Agendasetting en beleidsvorming	15
2.1.5 Besluitvorming	17
2.1.6 Beleidsimplementatie	18
2.1.7 Beleidsevaluatie.....	20
2.2 Conceptueel kader.....	25
2.2.1 Doel van het onderzoek	25
2.2.2 Veronderstellingen.....	26
2.2.3 Succes en falen van beleid.....	27
2.2.4 Vereisten aan het onderzoek.....	30
2.2.5 Uitvoering onderzoek	30
2.2.6 Operationalisering van het huidige onderzoek	31
2.3 Recapitulatie	32
Hoofdstuk 3 Historische, juridische en politieke context	34
3.1 Nederlandse historie.....	34
3.2 Rechtsvormen van levensbeschouwelijke instellingen	35
3.3 Handelsregisterwet.....	37
3.4 Huidige Geefwet-wetgeving	38
3.5 Levensbeschouwelijke ANBI	44
Hoofdstuk 4 Casus	46
4.1 Beschrijving onderzoek.....	46
4.2 Algemeen deel	49
4.3 Doelgericht.....	50
4.4 Beschikbaarheid van informatie	52
4.5 Verkregen en toegepaste macht	55
4.6 Verworven integratie.....	57
4.7 Recapitulatie	58
Hoofdstuk 5 Analyse.....	60
5.1 Factoren van invloed op de mate van succes van de Geefwet	60
5.1.1 De mate van succes behaald door de factor doelgericht.....	60
5.1.2 De mate van succes behaald door de factor beschikbaarheid van informatie	62

5.1.3 De mate van succes behaald door de factor verkregen en toegepaste macht	64
5.1.4 De mate van succes behaald door de factor verworven integratie.....	65
5.2 Analyse ten aanzien van de beleidstheorie	66
Hoofdstuk 6 Conclusie	68
6.1 Doelgericht.....	68
6.2 Beschikbaarheid van informatie	70
6.3 Verkregen en toegepaste macht	71
6.4 Verworven integratie.....	72
6.5 Algehele conclusie	73
6.6 Conclusie ten aanzien van de theorie	74
6.7 Aanbevelingen	75
Hoofdstuk 7 Discussie.....	77
7.1 Verzameling van data.....	77
7.2 Vervolgonderzoek.....	79
7.3 Conclusie ten aanzien van de discussie	80
Hoofdstuk 8 Referentie	81
Appendix A	87
Appendix B	89
B.1 Interview ANBI-team.....	89
B.2 Boeddhistische Unie Nederland	115
B.3 Ministerie van Financiën	126
B.4 Orde van vrijmetselaren	145
B.5 Verbond voor Progressief Jodendom	156

SAMENVATTING

Instellingen die het algemeen nut dienen, waaronder ook levensbeschouwelijke instellingen, kunnen gebruik maken van de Geefwet. De Geefwet verlicht de financiële lasten voor instellingen die door de Belastingdienst aangemerkt zijn als algemeen nut beogend. In de Algemene wet inzake rijksbelasting artikel 5b is vastgelegd welke organisaties voldoen aan “het algemeen nut”, waaronder levensbeschouwelijke instellingen. De Geefwet voorziet in fiscale voordelen voor zowel de instelling als voor haar donateurs. Dit onderzoek zoekt antwoord op de vraag: *In hoeverre bereikt de Geefwet-regeling ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen zijn doel en hoe kan dit verklaard worden?* Voor de beantwoording is de literatuur bestudeerd. Aan de hand van de beleidscyclus werkt dit hoofdstuk toe naar het conceptueel kader waarin de theorie van Hoogerwerf behandeld wordt. De theorie van Hoogerwerf beoordeelt aan de hand van een aantal factoren of het beleid succesvol is. De Geefwet kent een lange historie, ook al wordt de naam Geefwet pas een aantal jaar gebruikt. De houding ten opzichte van levensbeschouwingen is sterk ontwikkeld, waarbij levensbeschouwelijke organisaties nu gelijk staan aan organisaties voor goede doelen; voor een groot deel genieten ze dezelfde fiscale voordelen. Het onderzoek vindt plaats met behulp van interviews. Hieruit komt naar voren dat de Geefwet door instellingen en haar leden als positief wordt ervaren. Zij maken gebruik van de mogelijkheden, ondanks de zaken die van hen worden verlangd, zoals de publicatieplicht. De wet wordt door de respondenten als positief ervaren, maar is breder dan de doelstelling. Uit de analyse blijkt dat de doelstelling enger is geformuleerd dan de wet, de doelstelling beoogt namelijk enkel effect bij de donateurs, terwijl de wet ook fiscale voordelen biedt aan de instellingen. Dit onderzoek concludeert dat de Geefwet succesvol is te noemen, maar verbeterd kan worden op een aantal punten om de doeltreffendheid en daarmee het succes van de wetgeving te vergroten.

HOOFDSTUK 1

INLEIDING

Nederland kent een Geefwet, waarbinnen vele fiscale voordelen worden toegekend aan instellingen met een Algemeen Nut Beogende Instellingen (ANBI) Status. Deze fiscale regelingen maken het zeer aantrekkelijk voor donateurs om te schenken aan zo'n instelling. De fiscale faciliteiten zijn veelledig, zo bevatten deze vrijstelling van erf- en schenkbelasting, giftenaftrek bij inkomstenbelasting en giftenaftrek op de winst tot 50% bij de vennootschapsbelasting. Instellingen die volgens de Geefwet in aanmerking komen voor een ANBI-status bevinden zich op de terreinen welzijn, cultuur, onderwijs, wetenschap, onderzoek, gezondheidszorg, jeugd- en ouderenzorg, ontwikkelingssamenwerking, dierenwelzijn, religie, levensbeschouwing en spiritualiteit en bevordering van de rechtsorde¹. Het zijn zeer diverse instellingen. Al deze instellingen die het algemeen nut beogen vallen onder dezelfde wetgeving en moeten aan dezelfde eisen voldoen. Sinds 2014 moeten de instellingen 90% van de uitgaven ten goede laten komen aan het algemeen nut. Hoe professioneel de organisatie van deze instellingen is vormgegeven, kan erg verschillen. Levensbeschouwelijke gemeenschappen hebben ook de mogelijkheid om een ANBI-status aan te vragen. Het beleid rondom de Geefwet, waarin de fiscale faciliteiten zijn vastgelegd, vormt een interessant studie object. Bij levensbeschouwelijke instellingen kan worden verondersteld dat er sprake is van een grote diversiteit in grootte en omvang, afkomst, opleidingsniveau, financiën van de organisatie en haar leden. Dit maakt het erg interessant om te onderzoeken of het gekozen beleid het beleidsdoel werkelijk verwezenlijkt of dat een ander beleidsinstrument beter zou passen.

In dit inleidend hoofdstuk zal in de volgende 4 paragrafen de opzet van deze scriptie worden besproken. In de eerste paragraaf komt de doel- en vraagstelling van de scriptie aan de orde. De tweede paragraaf gaat in op de maatschappelijke relevantie en de derde paragraaf op de wetenschappelijke relevantie. De vierde paragraaf beschrijft de methodologie. Ten slotte bevat de laatste paragraaf de leeswijzer voor de gehele scriptie.

---

¹ Kamerstukken II 2011/12, 33 006, p. 26-29.

1.1 DOEL- EN VRAAGSTELLING

De wetgeving van de Geefwet heeft betrekking op vele soorten instellingen. Alle organisaties zijn gebonden aan dezelfde regels waaraan een ANBI instelling moet voldoen. Levensbeschouwelijke organisaties vallen onder deze Geefwet, maar verschillen van de andere organisaties. De doelstelling van de Geefwet is om de vrijgevigheid te vergroten onder burgers en organisaties². De Geefwet maakt een onderscheid tussen Sociaal Belang Behartigende Instelling (SBBI) en ANBI. De SBBI zijn organisaties die het sociale belang behartigen, dit zijn Nederlandse lokale culturele initiatieven, die zich richten op leden en een goede uitwerking op de samenleving hebben. De afgelopen jaren zijn de subsidies voor deze groep organisaties sterk afgenomen onder druk van de bezuinigingen. Middels de Geefwet wordt getracht de vrijgevigheid voor deze instellingen te vergroten; de voordelen van de giften aan deze instellingen zijn groter door het gebruik van een multiplier effect.

De Geefwet onderscheidt dan wel twee soorten instellingen, de ANBI en SBBI, die beide genieten van de fiscale faciliteiten, maar verreweg de meeste instellingen die in aanmerking komen voor de faciliteiten van de Geefwet zijn ANBI instellingen. Deze instellingen bevinden zich op allerlei terreinen van activiteiten. Om in aanmerking te komen voor de fiscale voordelen is het van belang dat de betreffende instelling geen particuliere belangen dient en geen winst behaalt. In de wetgeving hiervoor was expliciet genoemd dat een tegenprestatie niet werd toegestaan. Inmiddels is dit terug gebracht naar een verbod op het dienen van particulier belang met vermogen van de instelling met een ANBI-status en het behalen van winst. Levensbeschouwelijke instellingen onderscheiden zich van alle andere ANBI-instellingen. De organisaties ontstaan vanuit een levensovertuiging, een deel van de gelden wordt contant bijgedragen. De Geefwet stelt dezelfde eisen aan levensbeschouwelijke organisaties als aan andere instellingen met een ANBI-status, ongeacht de organisatiegrootte. Levensbeschouwelijke organisaties richten zich op de uitoefening van een levensbeschouwing en zijn om die reden algemeen nut beogend. Mensen ervaren een doel om voor te leven en levensbeschouwelijke organisaties bieden steun en pastorale zorg en dienen op die wijze het algemeen nut. Echter, op grond van de Geefwet moet 90% van de giften ten goede komen aan het Algemeen Nut dat de instelling in zijn doelstelling beoogt. Geloofsgemeenschappen, in het bijzonder die met monumentale gebouwen, dragen veel kosten, welke bekostigd worden vanuit de giften door leden van de geloofsgemeenschap. De kosten bedragen de bekostiging van het gebouw, in de zin van onderhoud, vaste lasten, het stoken van de verwarming en

---

² Kamerstukken II 2011/12, 33 006, nr. 3, p 3-6.

dergelijke. Een groot deel van de uitgaven komt direct ten goede aan de bemoediging van de leden. Levensbeschouwelijke organisaties vallen wel onder de Geefwet, waarschijnlijk komt dit voort uit de historische context. In hoofdstuk drie van deze scriptie wordt er verder ingegaan op de historische context van de financiële relatie tussen de geloofsgemeenschappen, voorheen bepaalde kerken, en de staat.

Het beleid dat ten grondslag ligt aan de Geefwet is gericht op veel verschillende soorten instellingen. Het klinkt als een lastige opgave, één beleidsstuk dat voor alle instellingen toepasbaar is. Dit maakt het tot een zeer interessante casus om te onderzoeken of het beleid op een juiste wijze is toegepast. Om de scriptie concreet te houden en de ruimte te behouden om diep op een onderwerp in te gaan, is er voor gekozen om enkel de levensbeschouwelijke instellingen te onderzoeken. Deze levensbeschouwelijke instellingen zijn interessant vanwege de hiervoor genoemde grote diversiteit. De doelstelling van deze scriptie is het in kaart brengen hoe het beleidsstuk wordt ervaren door levensbeschouwelijke betrokkenen. De wet heeft tot doel de vrijgevigheid te vergroten. Een beleid is effectief als de doelstelling wordt bereikt. De vraagstelling bij deze scriptie is: *In hoeverre bereikt de Geefwet-regeling ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen zijn doel en hoe kan dit verklaard worden?* De vraagstelling is tweeledig en beschouwt enerzijds de effectiviteit van het beleid van de Geefwet, anderzijds wordt gezocht naar verklaringen om de mate van succes of falen van het beleid te verklaren.

1.2 MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

De Geefwet is een complexe wet, waarbinnen levensbeschouwelijke instellingen aanspraak kunnen maken op een ANBI status, waardoor zij en haar donateurs kunnen genieten van fiscale faciliteiten. Dit onderwerp is met enige regelmaat in het nieuws, bijvoorbeeld doordat levensbeschouwelijke instellingen de status verliezen, of omdat de activiteiten die de levensbeschouwelijke instellingen ondernemen omstreden zijn of de relatie en verwachtingen van de donateurs worden betwist. De scientology church is de ANBI-status kwijtgeraakt doordat geoordeeld is dat zij cursussen tegen betaling aanbieden. Na een juridische procedure werd geoordeeld dat het geloof van de scientology church is gebaseerd op het volgen van dure cursussen waardoor men kan groeien in het geloof en dit kan worden geschouwd als een tegenprestatie³. Onlangs raakte ook de Christelijke Gemeente Nederland, ook bekend als de

---

³ ECLI:NL:GHAMS:2013:3338.

"Noorse broeders", de ANBI status kwijt. Dit kwam door het bestaan van stichtingen met een winstoogmerk en het niet dienen van het Algemeen Nut. Ook schenen bestuursleden weliswaar geen vergoeding te ontvangen, maar wel facturen te versturen voor het geven van advies als bestuurslid en verhuur van de vergaderzaal en werden er verboden bancaire activiteiten uitgevoerd⁴. De Belastingdienst concludeerde dat het algemeen belang niet werd gediend. Een ANBI-status kan ook, met terugwerkende kracht, worden afgenomen. In de zomer van 2016 werden er in de Tweede Kamer vragen gesteld over moskeeën die vallen onder het Dyanet, deze levensbeschouwelijke gemeenschappen zouden gelden ontvangen van de Turkse regering⁵.

Deze scriptie die de doeltreffendheid van het beleid beschrijft en verklaart, is maatschappelijk relevant. Instellingen zouden angst kunnen hebben om de ANBI-status te verliezen. Leidt de Geefwet tot meer donaties, is men op de hoogte van de Geefwet en betaalt men een vrijwillige bijdrage of contributie? Deze scriptie beschrijft deze maatschappelijke punten door interviews onder de levensbeschouwelijke gemeenschappen.

1.3 WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

Binnen de Bestuurskunde is beleid een belangrijk onderwerp. Beleid kent een lange weg: het agenderen van een bepaald onderwerp, beleidsvorming, besluitvorming, beleidsimplementatie en tot slot beleidsevaluatie zijn alle van belang binnen de Bestuurskunde. Deze scriptie is een concrete toepassing van de beleidstheorie. Het bestudeert of het beleid doeltreffend is. Dit wordt onderzocht en verklaard en aan de hand van de succes- en faalfactoren voor beleid (Hoogerwerf, 1983: 31-38). Deze theorie duidt factoren aan welke het succes van een beleidsstuk beïnvloeden. In deze scriptie worden deze factoren beschreven. Deze factoren worden door een operationalisatie toetsbaar gemaakt voor de beoordeling van het beleid. In interviews worden deze punten voorgelegd aan levensbeschouwelijke instellingen. Zodoende wordt er een beeld geschetst van de huidige uitvoering van de Geefwet en of deze effectief is. Er heeft nog relatief weinig onderzoek plaatsgevonden naar de Geefwet en zeker niet een onderzoek naar het beleid en een specifieke toepassing voor levensbeschouwelijke instellingen. De meeste onderzoeken naar de Geefwet bevinden zich op het gebied van het fiscaal recht, binnen de Bestuurskunde is dit een uniek onderwerp. Van levensbeschouwelijke

---

⁴ Dohmen, J. (2016), 'Gij zult werken, werken, werken', <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/10/28/gij-zult-werken-werken-werken-a1528701> (geraadpleegd op: 13 april 2017).

⁵ Kamerstukken II, 2016/17, 32824, nr. 38.

instellingen wordt een sterke organisatie capaciteit verwacht om de Geefwet te doorgronden en onder de aandacht te brengen bij haar leden. De leiding van een levensbeschouwelijke instelling wordt aangesteld op grond van haar kennis van het geloof, de organisatorische capaciteit is niet een vereiste. Het is dan heel interessant om te bekijken in hoeverre de Geefwet het gewenste resultaat oplevert binnen deze instellingen. De beleidstheorie wordt in een specifieke casus toegepast, wat een toevoeging geeft aan de huidige literatuur.

1.4 METHODOLOGIE

Dit onderzoek is uniek, eerder is er geen onderzoek verricht naar het gebruik van de Geefwet bij levensbeschouwelijke instellingen. Een geheel nieuw onderzoeksgebied wordt hiermee verkend. Om een basis van kennis te scheppen, is ervoor gekozen om kwalitatieve interviews te verrichten, bij de betrokken levensbeschouwelijke instellingen en bij de publieke instellingen die betrokken zijn bij zowel de beleidsvorming als bij de beleidsuitvoering. De interviewvragen zijn geformuleerd aan de hand van de theorie van Hoogerwerf, die vier factoren voor een succesvol beleid aanreikt. Per factor zijn er vragen gesteld, waarbij in de interviews de mogelijkheid is geboden om zaken verder toe te lichten. In de analyse wordt de theorie met de uitkomsten van de interviews vergeleken. Een kwalitatief interview is hierbij de juiste keuze om kennis te vergaren over de toepassing van het beleid onder levensbeschouwelijke instellingen.

1.5 LEESWIJZER

In de voorgaande alinea's is al enigszins beschreven hoe de volgende hoofdstukken eruit zien. In het tweede hoofdstuk wordt het theoretisch kader beschreven. Dit hoofdstuk beschrijft de theorieën over beleid, de opbouw en het vereiste proces en de visies hierop en schetst het conceptueel kader. De besproken theorieën worden verder uitgebouwd met de factoren voor succes en falen van beleid van Hoogerwerf. Deze factoren worden uitgewerkt tot indicatoren en geoperationaliseerd, zodat deze toepasbaar zijn voor de interviews. Het daaropvolgende hoofdstuk 3 geeft de historische, juridische politieke context over de totstandkoming en werking van de wet. Een historische, juridische en politieke context zijn nodig, de wet is complex en om de werking goed te beschrijven is ervoor gekozen om dat in dit hoofdstuk te doen. Het hoofdstuk dat hierop volgt, hoofdstuk 4, beschrijft de casus van de Geefwet, met een uitleg over tot de resultaten van de interviews. De resultaten worden behandeld per

onderwerp, niet per instelling. Dit om een goed beeld te schetsen van de wet en in hoeverre de succes- en faalfactoren van toepassing zijn. Het volgende hoofdstuk 5 geeft een analyse van de interviews met de theorie. Het daarop volgende hoofdstuk 6 geeft de conclusies van het onderzoek. In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag, welke in dit hoofdstuk werd gesteld. Tevens worden de hypothese en de theorie beoordeeld in dit hoofdstuk. Het discussie hoofdstuk 7 volgt hierna. In dit onderzoek is gekozen voor een kleine onderzoeksgroep van instellingen van de Geefwet, hierdoor zijn er beperkingen aan de generalisatie. Om generaliserende uitspraken te kunnen doen over het beleid, is het essentieel dat het onderzoek valide en betrouwbaar is. Natuurlijk volgt in het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 8) de referentielijst met alle literatuur en bronnen die gebruikt zijn bij deze scriptie. De hoofdstukken daarna vormen de appendix, hierin zijn de benodigde documenten van de interviews opgenomen: de vragenlijsten zoals ze zijn voorgelegd aan de meewerkende instellingen en de transcripten van de gehouden interviews.

HOOFDSTUK 2

THEORETISCH KADER

Beleid is een veelgebruikt woord en verwijst veelal naar de politiek of naar grote organisaties. Om de onderzoeksvraag zorgvuldig te beantwoorden, dienen de beleidswetenschappen goed bestudeerd te worden. De onderzoeksvraag, zoals in het vorige hoofdstuk is geponoerd, is: In hoeverre bereikt de Geefwet-regeling ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen zijn doel en hoe kan dit verklaard worden? Dit hoofdstuk heeft een onderverdeling in drie paragrafen: het theoretisch kader, het conceptueel model en een recapitulatie. Het theoretisch kader zal een beeld scheppen van de beleidswetenschappen en van de ontwikkeling van dit vakgebied. De paragraaf behandelt de algemene theorieën, maar in dit hoofdstuk zal ook veel aandacht geschonken worden aan de beleidsevaluatie, omdat dit waardevol is voor de beantwoording van de onderzoeksvraag. De volgende subparagrafen verdiepen allen een eigen onderwerp. Paragraaf 2.1.1 ziet op het toelichten van de definitie van beleid, dit onderwerp is door diverse wetenschappers op verschillende wijze benaderd. De ontwikkeling in de beleidstheorie komt aan de orde in paragraaf 2.1.2, waar de veranderingen en verschuivingen ten aanzien van beleid worden besproken. Paragraaf 2.1.3 geeft een introductie op de beleidscyclus, de wijze hoe beleid tot stand komt en hoe uiteindelijk na evaluatie mogelijk een beleidsverandering tot stand komt. De beleidscyclus is een zeer complex onderwerp, vandaar dat aan ieder onderdeel van de beleidscyclus een eigen subparagraaf wordt gewijd. Paragraaf 2.1.4 bespreekt de agendasetting en de beleidsvorming van de beleidscyclus, dit belicht het voortraject voordat het beleid is gevormd. Paragraaf 2.1.5 gaat in op de besluitvorming en beschrijft het proces en de afwegingen. De daaropvolgende paragraaf 2.1.6 beschrijft de beleidsimplementatie; er bestaat een grote variatie in keuzes hoe beleid op een juiste wijze geïmplementeerd kan worden. Paragraaf 2.1.7 gaat over een belangrijk onderdeel van de beleidscyclus, namelijk de beleidsevaluatie. Deze paragraaf bekijkt het belang van evaluatie en de perspectieven waar vanuit het beleid kan worden bestudeerd, dit is onderverdeeld in een sub-subparagraaf voor het doel van beleidsevaluaties en voor beleidsperspectieven. Het conceptueel kader is ook te onderscheiden in een aantal paragrafen. De eerste paragraaf kijkt naar het doel van het onderzoek. De veronderstellingen worden besproken in de daaropvolgende paragraaf. Paragraaf 2.2.3 bekijkt het succes en falen van beleid. Paragraaf 2.2.4 stelt de vereisten aan het onderzoek. Paragraaf 2.2.5 beschrijft de

uitvoering van het onderzoek. Paragraaf 2.6 geeft de operationalisering van het huidige onderzoek. Tot slot geeft paragraaf 3 de recapitulatie.

2.1 THEORETISCH KADER

De volgende paragrafen beschrijven het theoretisch kader. Deze paragrafen zetten uiteen welke ontwikkelingen de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden en geven aan welke aannames algemeen geaccepteerd zijn op het gebied van beleidstheorieën. Na het theoretisch kader volgt het conceptueel kader. In dit conceptueel kader wordt een theorie toegepast op de onderzoeksvraag. De in de theorie besproken concepten worden verder uitgewerkt en geoperationaliseerd.

2.1.1 DEFINITIE VAN BELEID

Beleid is een grote term, die op allerlei gebieden wordt gebruikt, zowel in het private als publieke domein (Abma en In 't Veld, 2001: 15). Het legt impliciet of expliciet bepaalde normen en waarden vast en biedt daarbij sturing aan plannen (Abma en In 't Veld, 2001: 15). Er zijn verschillende wijzen van interpretatie van het beleid mogelijk, de opvattingen van beleid verschillen en ook de doelen verschillen (Van Twist, 1995). Beleid kan diverse doelen dienen, zo kan het bijvoorbeeld in worden gezet om veranderingen in gedrag en de samenleving tot stand te brengen of een legitimering te verstrekken aan beslissingen (Van der Veen, 1990).

Beleidswetenschappen is een vakgebied dat sterk in ontwikkeling is. Verschillende wetenschappers hebben zich bezig gehouden met de definitiekwestie, waarbij ruime en enge opvattingen worden gehanteerd. Er zijn theorieën die beleid enkel toeschrijven aan overheden. Dye bijvoorbeeld beschrijft beleid als alles wat overheden hebben gekozen te doen (Dye, 1992: 1). Andere wetenschappers zien beleid juist als een proces, het proces van besluitvorming bij vele keuzes. Beleid kan binnen andere theorieën worden ervaren als een sociale beheersing (Brymann, Becker e.a., 2008: 261-276), een reeks van gerelateerde keuzes (Dunn, 2015: 21) of juist als een gegeneraliseerde besluitvorming waarbij de reeks besluiten als één worden beschouwd (Etzioni, 1985: 384-393).

Gemeenschappelijk in alle theorieën is dat beleid een bepaald doel beoogt. Beleidsmakers hebben een doel voor ogen en het beleid streeft naar dit doel met een opvolging van

verschillende acties met bepaalde middelen. De definities zijn de afgelopen jaren aan verandering onderhevig geweest, mede door de ontwikkeling van de beleidswetenschappen.

2.1.2 ONTWIKKELING VAN BELEID

De afgelopen jaren is het gebied van beleidswetenschap tot ontwikkeling gekomen. Diverse theorieën volgden elkaar op. De plaats die beleidswetenschappen innemen in de maatschappij is in die jaren sterk veranderd. Beleidswetenschap kan tegenwoordig worden beschouwd als een professie, met opleidingen en vakliteratuur die zich richten op de doelgroep van beleidsmakers (Abma en In 't Veld, 2001: 18). Al blijft beleidswetenschap een multidisciplinaire wetenschap, het is een combinatie van verschillende wetenschappen (Abma en In 't Veld, 2001: 19). Beleidswetenschappen kwam met name in Noord-Amerika en Europa op, in de jaren voor de Tweede Wereldoorlog (Howlett, Ramesh e.a., 2009: 17). Beleidswetenschappen richt zich op de publieke sector en de relatie met burgers en de private sector. Deze veranderingen vonden plaats in een periode waarin deze werelddelen sterk in verandering waren. Beleidswetenschappen is een vakgebied dat heel praktisch is. Juist een klimaat van multidisciplinariteit, probleem-oplossend en expliciet normatief werken passen goed bij beleidswetenschappen. Beleidswetenschappen combineren verschillende vakgebieden om tot een passend beleid te komen en bestaande problematiek op te lossen. Vele beleidswetenschappers baseren de theorieën op de beleidscyclus, welke in de volgende paragraaf uitgebreid aan bod komt.

2.1.3 BELEIDSCYCLUS

In de beleidswetenschap en haar geschiedenis wordt een prominente plaats aan de beleidscyclus toegekend. Laswell beschrijft een beleidstheorie die constant in een cirkel beweegt, op dit model bouwt Brewer zijn theorie verder uit (Howlett, Ramesh e.a., 2009: 11-12). De beleidscyclus kent een opeenvolging van stappen, waarbij na inwerkingtreding de ontwikkeling en verfijning van het beleid wordt voortgezet. De laatste stap in de keten sluit aan bij de eerste stap, waardoor de cirkel zich kan blijven ontwikkelen. Het beleidsproces start bij de agendasetting, gevolgd door beleidsvorming, waarna de besluitvorming en de beleidsimplementatie volgt. De beleidscirkel wordt gesloten door de beleidsevaluatie, waarbij de evaluatie kan leiden tot aanpassing. Na enkele jaren leidt beleidsevaluatie veelal tot verbeteringen en kan het beleid worden aangepast. Op deze wijze verdient het

beleidsonderwerp weer de aandacht en volgt er een beleidshervorming. De beleidscyclus gaat constant door, het einde van een beleid wordt gevolgd door een beleidshervorming. Een proces van bijsturen na evaluatie en zo een beleidsverandering te bewege brengen, is een effectiever methode dan geheel nieuw beleid tot stand brengen (Lindblom, 1959: 79-88). Deze wetenschapper (Lindblom, 1959:79-88) noemde dit het proces van *Muddling through*, een incrementele wijze van beleidsvorming. Het is mogelijk om het beleid in eenmaal ingrijpend te veranderen, maar juist het incrementele proces past goed binnen de beleidscyclus. Een incrementeel proces stelt mensen in staat om lering te trekken uit de situatie en het beleid gedurende het proces bij te stellen.

2.1.4 AGENDASETTING EN BELEIDSVORMING

De beleidscyclus begint door de agendering van een bepaald probleem. Beleid wordt altijd begrensd door middelen en tijd, zorgvuldig moet er een keuze gemaakt worden voor een bepaald beleid. De beleidsagenda is altijd beperkt door voorgenoemde factoren, de concurrentie om standpunten geagendeerd te krijgen is groot. De invloed en macht om de beleidsagenda te beïnvloeden is lastig aan te tonen. Invloed kan worden gezien als pogingen om andere partijen iets te laten doen of na te laten (Bovens, 't Hart e.a., 2012: 132). Beleidsvorming en agendering zijn gevoelig voor invloed. Dit vindt plaats in een relatie, wat direct het verschil maakt met macht. Bij macht is sprake van een machtsrelatie, waarin door dreigingen ofwel het werkelijk toepassen van sancties bepaalde acties kunnen worden afgedwongen (Bovens, 't Hart e.a., 2012: 132). Bepaalde verdragen en akkoorden kunnen een bindende werking en daarmee een dwingend effect hebben. Naast relaties vormen ook structurele factoren, zoals de juridische, technologische en economische context, het beleid in grote mate (Bovens, 't Hart e.a., 2012: 134). Beleidsagendering moet passen in de tijdsgeest en de huidige organisatie. Organisaties die het voorgaande weten te combineren hebben een groot voordeel in de agendasetting (Bovens, 't Hart e.a., 2012: 137). Public Affairs management probeert door deze punten te combineren een eigen visie te beargumenteren. De slagingskans voor de agendasetting van beleid is in grote mate afhankelijk van de politieke en bestuurlijke ontwikkelingen, zoals strategie, timing en omgangsvormen (Bovens, 't Hart e.a., 2012: 142). Politieke bestuurders willen herkozen worden en willen de goedkeuring genieten van de achterban. Populaire maatregelen hebben een grote kans van slagen in het jaar voordat de verkiezingen zullen plaatsvinden. Op deze kritische momenten kunnen maatregelen ingevoerd worden die populair zijn, maar financieel moeilijk te realiseren. Na de verkiezingen

komt de focus van onderwerpen vaak weer anders te liggen, dit vraagt een aanpassingsvermogen van ambtenaren en pressiegroepen. De media en publieke aandacht kunnen opleven rond een bepaald onderwerp, waardoor beleid op dat gebied mogelijk wordt. Dit verschijnsel staat bekend als een beleidsraam, in combinatie met andere stromen kan dit benut worden om beleidsdoorbraken tot stand te brengen. De sociale omgangsvormen zijn zeer verschillend, de wijze van benadering kan zakelijk, maar ook informeel zijn. De reden van contact bepaalt de wijze van benadering, evenals de relatie tussen de partijen. De mate van invloed wordt hierdoor bepaald.

De macht in het beleidsproces kan op kritische momenten de koers bepalen. In de bestudering van beleidsvorming kunnen twee soorten uitoefening van macht worden onderscheiden. De realisatiemacht en de hindermacht, waarbij de realisatiemacht zich inzet om een bepaalde beleidsontwikkeling te bewerkstelligen (Bovens, 't Hart e.a., 2012: 146). De hindermacht focust juist op het tegenwerken van het gehele proces om de beleidsverandering tegen te houden. Het barrièremodel past de gevolgen en doelen van deze machten toe op de beleidsvorming. In iedere fase van het beleidsproces kan het barrièremodel het beleidsproces beïnvloeden (van der Graaf en Hoppe, 1989: 187). Het politieke beleidsproces wordt hierbij onderverdeeld in een aantal fases. Elkaar opvolgend zijn dit de wensen, eisen, strijdpunten, besluiten en resultaten. Tussen iedere fase bevindt zich een barrière, namelijk de omzetting van die fase. Barrière 1 is de omzetting van wensen in eisen, barrière 2 is de omzetting van eisen in strijdpunten, barrière 3 is de besluitvorming en barrière 4 is de implementatie. Iedere barrière biedt een mogelijkheid beleid te bewerkstelligen en te verhinderen. Een situatie moet worden geproblematiseerd, om er een beleidsuitdaging uit te extraheren. Een beleidsuitdaging is te vertalen in een aantal eisen. Deze eisen kunnen op een bepaalde manier worden geframed. Gebruik van krachtige metaforen en het denigreren van de motieven en moraliteit van de tegenstanders, kan steunen bij het belichten van de eigen visie. Het draagvlak voor de eisen moet vergroot worden zodat het als strijdpunt op de politieke agenda komt. Barrière 2 houdt in dat de beslissing moet worden beïnvloed. Barrière 3, de besluitvorming, vindt doorgang of kan verhinderd worden doordat het proces stil komt te liggen en er uiteindelijk geen besluit genomen wordt. Barrière 4, de implementatie, de effectiviteit van het beleid is afhankelijk van de implementatie.

Een beleidsverandering komt volgens Kingdon het beste tot stand wanneer er drie stromen samen komen, te weten de problemen, partijen en oplossingen (Bovens, 't Hart e.a., 2012: 150-153). De problemenstroom kenmerkt zich door de maatschappelijke aandacht voor een

bepaald onderwerp. Het publieke debat stuwt deze problemenstroom voort. De politieke stroom geeft aan dat de partijen aandacht moeten hebben voor het probleem. Deze ambtelijke en politieke personen staan onder druk door de vele maatschappelijke, politieke en bureaucratische problemen die alle gelijktijdig de aandacht vragen. Hierin moet een keuze worden gemaakt en zodoende moet de politiek als stroom benaderd worden. Een probleem moet de erkenning krijgen van de beleidsmakers. De laatste stroom is de oplossingenstroom. Kingdon doet hiermee afstand van de analytische beleidsvisie, waarin een oplossing op een probleem volgt. Belangenbehartigers kunnen een bepaald beleid wensen, de oplossing wordt aangedragen alvorens de huidige situatie als problematisch wordt ervaren. De stromen bewegen in een onafhankelijk ritme tot elkaar. Echter, wanneer deze stromen samenvloeien, ontstaat er een *window of opportunity*, mogelijkheden tot de vorming van beleid (Kingdon, 2011: 165-166). Dit is een ideaal moment om beleid tot stand te brengen. De opgave is om de stromen tot elkaar te bewegen en een *window of opportunity* te creëren en te benutten. Het beleidsproces is te bepalen door het opwerpen van barrières en het benutten van kansen. Een policy entrepreneur of pleitbezorger probeert dit proces te sturen.

2.1.5 BESLUITVORMING

Besluitvorming kan op verschillende manieren tot stand komen. Een besluit tot een beleid kan in eenmaal worden genomen, maar het blijkt zinvoller om gaandeweg het beleid bij te stellen en lerende van het proces aanpassingen te plegen (Lindblom, 1959: 79-88). Wildavsky breidde deze theorie uit door hier de allocatie van budgetten aan toe te voegen (Jann en Wegrich, 2006: 48-49).

De besluitvorming kan worden benaderd vanuit een horizontale en een verticale traditie (Herold, 2013: 1). In de verticale traditie worden centraal legitieme besluiten genomen door politici. De horizontale traditie verbindt nieuwe inzichten en nieuwe vormen van collectief handelen door de politicus die de bestuurder is. De verticale traditie komt overeen met de representatieve democratie, en de horizontale traditie komt overeen met de participatieve democratie (Herold, 2013: 1-2). Beïnvloeding van het beleid is op deze wijze mogelijk. Politieke besluitvorming vindt plaats, terwijl de werkelijkheid in sommige gevallen onvoldoende bekend is. Politici moeten gehoor geven aan een roep vanuit de samenleving (Hoppe, 2011: 1-2). De besluitvorming met onvoldoende kennis wordt *fact-free politics* genoemd. Psychologische en maatschappelijke factoren verklaren waarom het voor politici

lastig is om *fact-free politics* te bedrijven. Framing kan de positieve en negatieve kanten van een besluit extra benadrukken (Hoppe, 2011: 2). De framing kan leiden tot angst dat de achterban geen begrip heeft voor de keuze. Men heeft een gemotiveerde scepsis en op het moment dat men geconfronteerd wordt met een onwenselijk feit, dan zal dit feit eerder in twijfel getrokken worden dan een positief effect.

In de besluitvorming hebben politieke belangen een groot aandeel. Politici willen herkozen worden en zullen besluiten veelal conform de visie van de politieke achterban nemen. In het bepalen van de standpunten wordt ervoor gezorgd dat de politieke achterban zich kan vinden in de visie, zodat de politieke achterban behouden zal blijven.

2.1.6 BELEIDSIMPLEMENTATIE

Na de besluitvorming kan de implementatie tot stand komen. De implementatie betreft in veel gevallen vele niveaus en departementen van de overheid. Na de besluitvorming wordt het beleidsplan overgedragen aan een ministerie of bepaalde ambtenaren (Howlett, Ramesh e.a., 2009: 161). Het beleidsproces binnen de politiek- bestuurlijke verhoudingen is complex. De verwachting is dat er een top-down regelgeving is, de politiek bepaalt waarna het wordt overgedragen naar het bestuur. Deze situatie is niet conform de realiteit, de interbestuurlijke verhoudingen liggen anders. Het bestuur bezit een constante vorm van kennis van de beleidsstukken, terwijl er na bijna iedere verkiezing nieuwe politici aantreden die zich op het beleid van hun voorgangers moeten inlezen. Bij de interbestuurlijke verhoudingen zijn er twee zwaargewichten, welke beiden een beleid kunnen sturen (Howlett, Ramesh e.a., 2009: 163). De discussie staat bekend als het top-down versus bottom-up debat. Deze discussie heeft voor beide kanten voor- en tegenstanders. De politieke leiders vervullen een democratische functie, zij zijn gekozen volksbestuurders en kunnen handelen uit naam van de bevolking. De bestuurders hebben jarenlange ervaring op de vakgebieden en zijn niet zozeer afhankelijk van het maatschappelijke debat. Zij kunnen beter een rationele keuze maken, aangezien zij niet zo sterk kunnen worden afgerekend op het beleid als dit het geval is bij politici. Het beleid zoals het gevormd is, kan een totaal andere uitwerking hebben in de maatschappij. Een ambtenaar heeft een discretionaire ruimte en kan in bepaalde mate autonoom besluiten nemen (Lipsky, 2010). Zowel bestuurders als politici hebben voor- en nadelen in het proces van beleidsvorming. Het spanningsveld wordt met name gevormd door kennis en draagvlak.

De implementatie kan vanuit verschillende perspectieven worden benaderd. De implementatie van een bepaald beleid kan op weerstand stuiten vanuit de betrokkenen en belanghebbenden. De *gametheory* probeert alle mogelijke opties in kaart te brengen, aangezien gedrag en tact de implementatie beïnvloeden (Howlett, Ramesh e.a., 2009: 166).

In het implementatieproces zijn politici en bestuurders beide verantwoordelijk, maar zij vervullen wezenlijk verschillende functies. De gevolgen van succes en falen zullen op verschillende wijze worden ontvangen. Dit is de principaal-agent theorie, een theorie die ingaat op de verschillen in verantwoordelijkheid (Howlett, Ramesh e.a., 2009: 167-168).

Om een doel te bereiken, kunnen verschillende vormen van beleid worden ingezet. Het is afhankelijk van het beoogde effect hoe deze benadering effectief kan zijn (Lodge & Wegrich, 2012: 18-25). Tevens is dit afhankelijk van de complexiteit van het beleidssubstelsel in combinatie met de hoogte van de ernst vanuit de staat (Howlett, Ramesh e.a., 2009: 175). Een combinatie van een complex beleidssubstelsel en een hoge ernst vanuit de staat, leidt qua beleid tot directe voorzieningen en overheidsreorganisatie. Indien er sprake zou zijn van een lage ernst, zijn er geen sterke sturende maatregelen, maar meer subsidie-instrumenten. Een simpel beleidssubstelsel focust meer op andere sturingsmechanismen. Indien de ernst hoog is, dan zal er gestuurd worden met wetgeving. Wetgeving op autoritaire wijze zou tot inkeer moeten brengen en het gedrag sturen. Op het moment dat de ernst bij de overheid niet zo sterk is, dan zal op informatieve wijze geprobeerd worden om het gedrag bij te sturen. Reclamecampagnes moeten in een dergelijk geval overtuigen om het gedrag te veranderen. De politieke ernst en de complexiteit van het beleidssubstelsel hebben in grote mate invloed en neigen ieder tot een andere methode van het inzetten van beleidsinstrumenten.

De beleidsuitkomsten zijn aan de hand van voornoemde theorie over de ernst van de staat te verklaren aan de hand van complexiteit en de volgzzaamheid van het beleidssubstelsel, dit bepaalt het succes of het falen van een beleid (Howlett, Ramesh e.a., 2009: 175-176). Als het beleid volgzzaam wordt uitgevoerd, dan is het succes afhankelijk van de politieke ernst. In het geval van lage politieke ernst zal het een volledige implementatie zijn, zoals bij de bouw van een snelweg. Bij een hoge politieke ernst zal er een betwiste implementatie zijn, zoals bij het Amerikaanse zorgstelsel. Als het beleid niet volgzzaam wordt opgevolgd, dan heeft de politieke ernst nog steeds invloed. Bij een lage politieke ernst zal er een experimentele implementatie plaatsvinden. Bij een hoge politieke ernst zal er sprake zijn van symbolische implementatie, zoals het elimineren van armoede. Het niet volgzzaam opvolgen van het beleid

leidt niet altijd tot falen, aangezien er ook een experimentele implementatie plaats kan vinden waarvan de effecten niet bekend zijn. Een symbolische implementatie leidt tot het invoeren van een beleid zonder dat dit effectief zal zijn. Het is een teken naar de betrokkenen dat het onderwerp de aandacht heeft, zonder dat er werkelijk verandering zal plaatsvinden.

De volgende paragraaf over de evaluatie van het beleid gaat verder in op dit onderwerp, waarbij het succes of falen van het beleid aan bod zal komen.

2.1.7 BELEIDSEVALUATIE

Beleidsvaluatie is een geheel vakgebied op zichzelf. Veel wetgeving vereist een beleidsvaluatie na een bepaalde duur van de uitvoering. Beleidsvaluatie maakt het mogelijk om lering te trekken uit de huidige situatie en daarmee de cirkel van de beleidscyclus te sluiten. Deze paragraaf wordt onderverdeeld in twee delen, namelijk het doel van de beleidsvaluatie en de beleidsperspectieven. Het doel van de beleidsvaluatie gaat in op de functie die een beleidsvaluatie vervult. Meerdere auteurs hebben het nut van de beleidsvaluatie beschreven. De beleidsperspectieven beschrijven de verschillende wijzen van beleidsvaluatie. Vanuit verschillende perspectieven is het beleid te benaderen en dit heeft een effect op de beoordeling en de uiteindelijke uitkomst en het effect van de beleidsvaluatie.

2.1.7.1 DOEL VAN BELEIDSEVALUATIES

Beleidsvaluaties kunnen worden ingezet voor verschillende doelen. Een rationeel beleid zal het beleid planmatig benaderen. Beleidsdoelen vormen het uitgangspunt, waarbij met kennis en informatie wordt gezocht naar methodes om dit te bereiken. Beleidsonderzoekers sluiten veelal aan bij deze methode en hebben houvast aan deze planmatige aanpak. Beleidsonderzoek verdient een plaats in de beleidsontwikkeling en uitvoering van beleid. Dit moet geïntegreerd worden in een proces van interactieve beleidsontwikkeling, aangezien dit de efficiëntie en effectiviteit van het beleid ten goede komt (Van Hoesel, 2014: 2).

Beleidsvaluaties kunnen diverse doelen dienen, het doel van de beleidsvaluatie beïnvloedt in sterke mate de wijze van beleidsvaluatie. Een beleidsvaluatie kan een inventariserend, diagnostisch en evaluatie onderzoek behelzen (Korsten en van der Meer, 2014: 2). Een inventariserend onderzoek ziet met name op de prevalentie van bepaalde situaties en verschijnselen, dit kan een onderzoek zijn voor het in kaart brengen van mensen die een

bepaalde onvrede ervaren. Het diagnostische onderzoek richt zich met name op het vaststellen van een bepaald verschijnsel met oog voor de oorzaak en het causale verband. Een evaluatieonderzoek kan zowel ex ante als ex post worden uitgevoerd. Een ex ante evaluatie onderzoek maakt een inschatting van het effect van het beleid voorafgaande aan de vaststelling van het beleid. Een ex post evaluatie beoordeelt het beleid achteraf en onderzoekt hierbij of de gestelde beleidsdoelen zijn behaald.

Al deze vormen van beleidsonderzoek kunnen bijdragen aan de besluitvormingscontext. De politieke besluitvorming kan baat hebben bij uitgevoerde beleidsevaluaties, doordat de resultaten ondersteuning kunnen bieden in een politiek debat. Onderzoek is in geval van een politieke bespreking openbaar, maar een deel van de evaluaties wordt niet openbaar. Een beleidsevaluatie wordt uitgevoerd door beleidsonderzoekers, waarbij vooraf wordt afgesproken of de resultaten openbaar gemaakt zullen worden. Het onderzoek kent een opdrachtnemer en een opdrachtgever, waarbij de beleidsonderzoekers extern worden ingehuurd en niet betrokken waren ten tijde van de beleidsimplementatie (Korsten en van der Meer, 2014: 1). De scheiding tussen deze twee groepen kan ervaren worden als problematisch. Men kan een kloof ervaren tussen de beleidsonderzoekers en de beleidsmedewerkers (Van Hoesel, 2014: 2). De beleidsmedewerkers zijn gedurende het proces van implementatie en uitvoering constant betrokken geweest en bezitten veel informatie over dit proces. Beleidsonderzoekers hebben als doel binnen een korte tijd een langdurig proces te beoordelen. Dit kan door beleidsmedewerkers als onzorgvuldig worden ervaren. Sporadisch wordt onderzoek uitgevoerd door de beleidsmedewerkers zelf. In deze onderzoeken is het verschijnsel van de insiderevaluatie merkbaar, betrokken beleidsmedewerkers kleuren een evaluatie positiever in (Van Hoesel, 2014: 7).

Beleidsevaluatie heeft zowel een effect voor de bestuurders als voor de politici. Beleidsevaluaties scheppen de mogelijkheid om de overheid te adviseren (Knaap, 2010). Als de beleidstheorie niet doelmatig is te linken aan het probleem en de context dan is er sprake van een ineffectief beleid (Rossi, Lipsey en Freeman, 2004). De dichotomie tussen de politiek en de samenleving kan worden verkleind door de inzet van beleidsevaluatie, echter politici kunnen beleidsevaluaties ook ervaren als een verkleining van de politiek bestuurlijke ruimte (Van Hoesel, 2014: 7). Beleidsevaluatie kan zich richten op ieder facet van de beleidsvorming en uitvoering. De beleidsagenda kan de overbelasting van de beleidsinstanties aantonen en de keuze voor de huidige wetgeving verantwoorden (Van Hoesel, 2014: 3-4). De beleidsvoorbereiding kan een ex ante onderzoek inhouden, maar kan ook gericht zijn op de

concretisering van de doelstellingen (Van Hoesel, 2014: 5-7). Vooraf moet de doelstelling van een beleidsinterventie doeltreffend, doelmatig, rechtvaardig, consistent en eenvoudig zijn. Beleidsuitvoering is zeer interessant om te bekijken. Dit proces gaat vaak gepaard met kinderziektes, het is leerzaam om dit te bekijken en de gedane communicatie en de aanpak te bestuderen (Van Hoesel, 2014: 7-8).

Ambtenaren achten inhoudelijke zaakkennis van groot belang, terwijl politici met name focussen op politieke sensitiviteit (Knottnerus, 2016: 4). Dit proces loopt parallel aan de sterke roulatie onder ambtenaren waardoor er een grote behoefte is aan het snel inhuren van expertise, maar de ervaring met beleid is ondergeschikt. De ontwikkeling die hier merkbaar is, is een politisering van de ambtelijke cultuur en een verwetenschappelijking van de beleidsontwikkeling. Het spanningsveld tussen de politisering en verwetenschappelijking kan zich uitbreiden naar de verhoudingen tussen de politiek en de ministeries.

Beleidsonderzoek is zeer belangrijk voor de verantwoording en democratische controle. Ondanks de hoge kosten van energie, financiën en tijd schept het de mogelijkheid om lering te trekken van geslaagd en minder geslaagd beleid (Knottnerus, 2016: 1). De waarde van evaluaties is zelfs wettelijk verankerd, in de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek en subsidie-evaluaties, welke de doeltreffendheid en doelmatigheid toetsen van wetgeving. De verantwoording tijdens de Verantwoordingsdag is in grote mate bepaald door beleidsevaluaties (Knottnerus, 2016: 1). Beperkingen in beleidsevaluaties komen voort uit een gebrek aan middelen en een druk, die veroorzaakt wordt door belangengroepen, media en politieke pressie (Knottnerus, 2016: 1-2). Daarbij richt beleidsonderzoek zich veelal op de begrippen efficiëntie en effectiviteit. Dit zijn grote begrippen, die lastig te onderzoeken zijn. Deze begrippen zijn onderhevig aan vele factoren, waarbij niet alle factoren te verklaren zijn door het beleid. Extern zijn er veel factoren van invloed op het beleid en de efficiëntie en effectiviteit worden daardoor beïnvloed. Een beleid is zeer tijdsgebonden, evenals het beleidsonderzoek tijdsgebonden is. Het draagvlak kan variëren gedurende een periode, de continuïteit van een beleid kan hierdoor verstoord raken.

Een beleidsonderzoek dient onafhankelijk te zijn uitgevoerd om van toegevoegde waarde te zijn. De verdenking van belangenverstremeling kan een beleid ongeloofwaardig maken (Knottnerus, 2016: 3-4). Het is van belang dat de onafhankelijkheid duidelijk blijkt uit het onderzoek.

2.1.7.2 BELEIDSPERSPECTIEVEN

Bij een ex post beleidsevaluatie is het belangrijk om de beleidsperspectieven te belichten (Abma en In 't Veld, 2001: 26). Door het beleid vanuit bepaalde perspectieven te benaderen, is het mogelijk om dieper in te gaan op de kritische keuzes en momenten van het beleid. Dit is waardevol bij zowel geslaagd als falend beleid. Uit iedere situatie kan lering getrokken worden. Veel gebruikte methoden hiervoor zijn de vijf perspectieven (Hoppe, 1998: 37). Dit zijn de rationalistisch, netwerken-, institutioneel, normatief en constructivistisch beleidsperspectieven.

Het rationalistisch beleidsperspectief beroept zich op de functie die beleid zou hebben. Beleid wordt binnen dit perspectief gezien als het middel om het doel te realiseren (Hoogerwerf 1987). Dit beleid gaat uit van een centrale actor die de richting stuurt. Dit perspectief vindt aansluiting bij de fasegewijze totstandkoming, te beginnen met de probleemformulering, implementatie en evaluatie (Abma en In 't Veld, 2001: 31). Het rationalistisch beleidsperspectief richt zich in de beleidswetenschap op het verklaren en voorspellen van de uitkomst, waarbij verklaringen in vele gevallen te herleiden zijn naar de planning en naar verklarende modellen (Coenen, 2001: 42). Het planningsproces is van grote invloed op het gebruik van het beleidsplan (Coenen, 2001: 53). Het gehele proces wordt rationeel beschouwd en is planmatig te benaderen.

Het beleidsnetwerkenperspectief ziet beleid als de uitkomst van een onderhandeling tussen betrokken partijen. Dit proces wordt sterk gestuurd door belangenbehartiging en door het sluiten van compromissen tussen partijen. Dit beleidsperspectief gaat uit van een gezamenlijke oplossing voor een casus. Alle partijen zijn zoekend naar een doel en kunnen een partnerschap aangaan, of gaan concurreren. Veelal verloopt het proces in verschillende ronden (Abma en In 't Veld, 2001: 30). Onderzoek in de richting van beleidsnetwerkenperspectief beschrijft het proces en zoekt een verklaring voor de uitkomst. Verklaringen worden in dit geval vaak gevonden in de wederzijdse belangen en afhankelijkheden en de wijze hoe dit wordt erkend tijdens de beleidsvorming (Klijn & Koppejan, 2001: 179-192).

Het institutionele beleidsperspectief grijpt terug op de onderliggende normen en waarden, oftewel de geïnstitutionaliseerde regels. De historische context is hierbij van belang, dit vormt namelijk de basis voor de gestelde normen en waarden. Bepaalde machtsverhoudingen en afhankelijkheden zijn historisch op een bepaalde manier gegroeid, zeker de relatie tussen kerk en staat was de afgelopen decennia sterk aan verandering onderhevig. Institutionele

beleidsperspectieven beroepen zich in vele gevallen op de pad-afhankelijke theorieën (*Path-dependent theories*) (Abma en In 't Veld, 2001: 31). Deze theorieën verklaren meestal door de casuïstiek te belichten vanuit de cultuur en structuur van de instituties (Hemerijck, 2001: 83-95).

Het normatieve beleidsperspectief is met name op zoek naar de legitimering van bestuurlijk handelen (Abma en In 't Veld, 2001: 31-32). Aandacht is er voor het maatschappelijke debat, dit heeft een prominente plaats. Beleid dient niet enkel te passen in het kader van doelmatigheid en doeltreffendheid, maar moet ook ethisch te verklaren zijn. Commerciële diensten door (semi-) publieke instellingen kunnen veel kritiek krijgen. Bestuurlijk falen kan te herleiden zijn tot het niet passen binnen de politieke en maatschappelijk kaders die op dat moment gelden. Uitwisseling van argumenten is van belang binnen dit normatieve beleidsperspectief. Verklaringen voor beleidskeuzes worden beschreven en beoordeeld, waarbij de legitimiteit wordt beoordeeld (Bovens & 't Hart, 2001: 127-144).

Het sociaal-constructivistische beleidsperspectief onderzoekt de discursieve praktijk, de nadruk ligt op taal en verhalen. Beleidsactoren hebben verschillende ervaringen en betekenisconstructies, door de diversiteit van de ervaringen en betekenissen te inventariseren kan er wederzijds meer inzicht worden verkregen in de sociale constructies van de andere beleidsactoren. Verklaringen binnen dit perspectief worden gevonden in sociale en cognitieve fixatie. Samenwerkende partijen komen hierbij tot een goed beleidsinitiatief, wat niet wordt ondersteund door feiten en andere belanghebbenden zien het nut van de samenwerking niet (Kalders, 2001: 222-235).

Onderzoek kan op verschillende manieren worden uitgevoerd en zich richten op de verschillende fasen en verschillende doelen. Wijzen om onderzoek uit te voeren naar de effectiviteit kunnen zijn randomized-control trial, quasi-experimentele studies, cross-sectionele studies, case-series, diepgaande individuele casestudies, vergelijkend onderzoek en kwalitatief onderzoek (Knottnerus, 2016: 5). De haalbaarheid per studie is afhankelijk van het beleid en de middelen die beschikbaar zijn voor het onderzoek. Randomized-controle trial is de hoogst haalbare bewijsvoering. Binnen deze vorm van onderzoek wordt er gebruik gemaakt van een geblindeerde controle. Een beleidsinterventie wordt vergeleken met een onveranderde situatie. Men wordt willekeurig ingedeeld in de onderzoeksgroepen. Deze onderzoeksvorm is gebruikelijk in medisch onderzoek, aangezien het daarbij gemakkelijk is met een placebo een effect te bereiken. Voor maatschappelijk beleidsonderzoek is dit een zeer

gecompliceerde vorm. De quasi-experimentele vorm draagt bij aan het maken van een inschatting van beleidsinterventies, door bestaande gegevens van bijvoorbeeld regio's met diverse vormen van beleid met elkaar te vergelijken. Cross-sectionele studies creëren de mogelijkheid om uitgerold beleid te vergelijken met de uitkomstmaten, maar de richting van de correlatie is moeilijk te bepalen. Case-series dragen bij aan het cumuleren van ervaringen en het inventariseren van leerpunten. Dit kan door het vergelijken van verschillende cases van een beleidsdomein. Diepgaande individuele casestudies passen deze methode toe op een specifieke casus en de tijdsdruk bij deze vorm van onderzoek is hoog, doordat men spoedig resultaten wil hebben. Een vergelijkend onderzoek maakt een vergelijking tussen twee effectieve methoden. Kwalitatief onderzoek beoogt inzicht in de uitwerking en beleving van beleid, bijvoorbeeld door interviews met actoren. Een evaluatieportfolio moet evenwichtig zijn om tot systematische kennisopbouw te leiden (Knottnerus, 2016: 7-8).

Een beleidsevaluatie komt het best tot zijn recht als het wordt uitgevoerd met oog voor detail en niet door grootschalige enquêtes (Fleurke, 2013: 3). De specifieke omstandigheden en condities zijn van belang in beleidsonderzoek, zeker wanneer beleidsonderzoek onder druk staat vanwege middelen en tijd. In een tijd die onderhevig is aan decentralisaties is het van belang om de omstandigheden en condities goed te kennen.

2.2 CONCEPTUEEL KADER

Het theoretisch kader diepte de literatuur uit, in deze paragraaf werd de variatie aan beleidstheorieën besproken. De veelheid aan theorieën kwam aan de orde en dit schiep een beeld van de bestaande beleidstheorieën. Om tot beantwoording van de onderzoeksvraag te komen, zal de literatuur meer toegespitst moeten worden op het onderwerp. De huidige paragraaf zal handvatten bieden met de benodigde theorie voor het onderzoek. Vanuit de theorie komt een hypothese voort ten aanzien van het huidige onderzoek. Om te beginnen zal de theorie worden gededuceerd tot een conceptueel model, van daaruit wordt een hypothese gevormd. Deze paragraaf vormt de basis voor het verdere onderzoek.

2.2.1 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Dit onderzoek heeft als doel om de theorie van Hoogerwerf te toetsen met de casuïstiek van de Geefwet. De theorie van Hoogerwerf heeft als doel om de effecten en gevolgen van de factoren op het beleid aan te tonen. Dit kan de werkelijke verandering die het beleid heeft

voortgebracht in de maatschappij inzichtelijk maken (Hoogerwerf en Herweijer, 2014: 23). Na de implementatie van het beleid dient er doelbereiking te hebben plaats gevonden. Ondanks dat de doeleinden zijn bereikt, is het daarmee niet bewezen dat het beleid effectief is. Effectiviteit is een synoniem voor doeltreffendheid, dit is de mate waarin de toegepaste beleidsinstrumenten hebben geleid tot de doelbereiking. Een beleidsdoel kan worden bereikt in een situatie waarin de beleidsinstrumenten niet toereikend zijn of niet goed aansluiten op de situatie. Tevens kunnen door beleidsinstrumenten niet-beoogde en neveneffecten optreden. Beleid dient te voldoen aan een aantal voorwaarden, namelijk doeltreffendheid, doelmatigheid en aanvaardbaarheid. Beleid moet effectief, efficiënt en acceptabel zijn.

De leidende vraagstelling in deze scriptie is *In hoeverre bereikt de Geefwet-regeling ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen zijn doel en hoe kan dit verklaard worden?* Deze vraag is tweeledig. Enerzijds wordt gevraagd in hoeverre de doelstelling van de Geefwet-wetgeving ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen wordt behaald. Anderzijds wordt gevraagd naar een verklaring voor het behalen van de doelstelling. Het eerste gedeelte van de onderzoeksvraag ziet met name op die doelbereiking. De vraagstelling richt zich op in welke mate voldaan wordt aan de doelbereiking. Het tweede gedeelte van de onderzoeksvraag richt zich op de verklarende factoren voor het succes of falen van beleid.

2.2.2 VERONDERSTELLINGEN

De Geefwet berust op het idee dat men gemotiveerd wordt tot schenking door fiscale faciliteiten. Het beleidsdoel is om een (rechts)persoon, particulieren via inkomstenbelasting en bedrijven via de vennootschapsbelasting te stimuleren om een schenking te doen aan een ANBI-geregistreerde instelling, waaronder levensbeschouwelijke instellingen⁶. Daarnaast kent de wet nog een aantal fiscale faciliteiten voor de instelling. Het beleidsinstrument dat gekozen is om dit doel te bereiken zijn fiscale faciliteiten, welke besproken worden in het volgende hoofdstuk.

Fig. 1 Beleidsdoelstelling

---

⁶ Kamerstukken II 2011/12, 33 006, nr. 3, p 3-6.

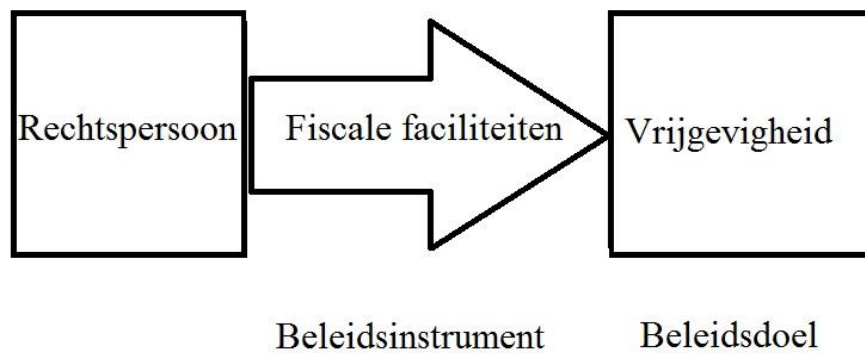

Fig. 1 toont de beleidsdoelstelling. Een (rechts)persoon wordt door het beleidsinstrument, zijnde fiscale faciliteiten, gestimuleerd tot vrijgevigheid.

2.2.3 SUCCES EN FALEN VAN BELEID

Zoals verwoord in de vraagstelling van de scriptie, is de doelbereiking en effectiviteit een belangrijk onderdeel van beleid. In de beleidstheorieën heeft Hoogerwerf een belangrijke bijdrage geleverd ten aanzien van de succes- en faalfactoren van overheidsbeleid. Aan succes en falen door de overheid kunnen diverse oorzaken ten grondslag liggen; verondersteld wordt dat de doelbereiking groter zal zijn naarmate de doelgerichtheid, beschikbaarheid van relevante informatie, verkregen en toegepaste macht en (interne en externe) verworven integratie van de beleidsvoerder en voorstanders groter zijn dan van de tegenstanders (Hoogerwerf, 1983: 30-31).

Ten eerste is een factor voor succes en falen de doelgerichtheid. Voor een effectieve totstandkoming van het beleid moeten er adequate en aangepaste plannen zijn voor een juiste coördinatie. Dit is noodzakelijk voor de doelgerichtheid van het beleid. Het beleidstype bepaalt in sterke mate de effectiviteit van het beleid. Is er een causale relatie tussen de middelen die worden ingezet en het beoogde doel? De middelen moeten op de doelen worden afgestemd. Het gebruikte beleidsinstrument moet beoordeeld worden op effectiviteit, is dit het meeste effectieve middel of zijn er andere mogelijkheden (Hoogerwerf, 1983: 31-32). Naast de keuze voor beleidsinstrumenten is men voor een succesvolle doelgerichtheid afhankelijk van de prioritering van de doeleinden. De prioriteit van de doeleinden is te bepalen aan de hand van de formulering van de doeleinden, indien deze expliciet, specifiek en systematisch zijn geformuleerd vergroot dit de doelgerichtheid en daarmee de kans op een succesvol beleid (Hoogerwerf, 1983: 31-32).

Ten tweede is de beschikbaarheid van informatie zeer relevant voor de vorming van beleid, dit is van groot belang voor de beleidstheorie. Dit is namelijk interessant voor de veronderstellingen die ten grondslag liggen aan het beleid. Deze veronderstelling betreft de empirische relatie tussen de doelbereiking en het toepassen van de beleidsinstrumenten en ook de empirische relatie tussen de variabelen in het beleidsveld en de doelbereiking. De beleidstheorie leidt tot een keuze van bepaalde middelen voor bepaalde doeleinden. Falen van een overheidsbeleid kan komen door het nastreven van overheidsbeleid met middelen die op basis van een verkeerde beleidstheorie zijn gekozen. De doelbereiking moet gebaseerd zijn op juiste informatie. Een beleid moet gebaseerd zijn op juiste en relevante veronderstellingen uit beleidstheorieën. Er wordt een causaal verband veronderstelt, waarbij men zich moet beroepen op de beschikbare informatie. Succesvol beleid steunt op een combinatie van de beleidstheorie en een logische kijk op de populatie. Zowel bij de vorming van beleid als de uitvoering is dit van belang, van invloed zijn onder andere etniciteit, geografie, demografie en opleidingsniveau (Hoogerwerf, 1983: 32-35). De causale relatie tussen de beschikbaar gestelde middelen en de beoogde doelen is in veel gevallen slecht onderbouwd. In gevallen dat het doel niet wordt behaald is dit in veel gevallen te herleiden naar de doel-middelenrelatie. Informatie is van belang bij de vorming en uitvoering van beleid. In de uitvoering is het namelijk van belang dat men op de hoogte is van de regelgeving. Om een nieuwe en grote groep aan te spreken is informatie nodig van deze groep. Indien het beleid centraal gevormd wordt, kunnen lokale verschillen ertoe leiden dat het beleid faalt, men is gebaat bij juiste informatie om de plaatselijke verschillende omstandigheden te overbruggen (Hoogerwerf, 1983: 32-35).

Ten derde is verkregen en toegepaste macht een belangrijke succesfactor in het beleid, dit houdt in de macht tegenover burgers, organisaties en andere overheden. Belangenverenigingen en overlegorganen kunnen een bepaalde macht ontwikkelen, welke groter kan worden dan die van een overheid. Organisaties kunnen binnen hun macht beleid afdwingen en beïnvloeden. De macht kan het verliezen tegen een grotere macht, maar de macht kan ook worden beperkt door tegenstanders (Hoogerwerf, 1983: 35). Bezwaar- en beroepsprocedures kunnen het beleidsproces ernstig vertragen, hierdoor wordt de macht in bepaalde mate ingeperkt, omdat een beleidsstuk ernstige vertraging oploopt. Tegenstanders die het proces vertragen, hebben ook een vorm van macht. De verdeling van de politieke macht heeft gevolgen voor de verdeling van (im)materiële goederen, welke voortkomen uit politiek beleid. Minder gesitueerden hebben behoefte aan inspraak ofwel macht, in de

agendering, beleidsvorming en beleidsuitvoering. Dit kan door directe vertegenwoordiging, zoals door politieke partijen die in grote mate de belangen van de minder gesitueerden behartigen (Hoogerwerf, 1983: 35).

Tenslotte vormt verworven integratie een factor van succes en falen voor beleid. De interne en externe verworven integratie moet groter zijn bij de voorstanders van het beleid. Verworven integratie als factor voor succes en falen kent een tweeledige scheiding, structurele en culturele integratie en horizontale en verticale integratie. De structurele integratie ziet toe op de institutionele organisatie en de culturele integratie bekijkt hoe het beleid is doorgedrongen bij betrokkenen. De horizontale integratie zijn de departementen die betrokken zijn bij de beleidsvorming; naarmate dit veel departementen zijn, is er een goede horizontale integratie nodig. Verticale integratie is ook nodig om te komen tot goede afspraken tussen de departementen. Gebrekkige horizontale integratie heeft gevolgen voor de verticale coördinatie. Binnen de verworven integratie dienen bij alle betrokkenen de doelstellingen gelijk te zijn. Doelstellingen van de verschillende departementen moeten eenzelfde richting op wijzen, verschillende doelstellingen kunnen de effectiviteit schaden. Consensus op de verschillende bestuursniveaus is van belang voor de interne integratie, dit gaat om samenwerking binnen de publieke sector, hierbij moet hetzelfde doel voor ogen zijn onder alle betrokken departementen. Externe integratie is een samenwerking met private of semipublieke instellingen. Binnen deze samenwerking is het net zo belangrijk dat de partijen eenzelfde doelstelling voor ogen hebben (Hoogerwerf, 1983: 36-38). Voor het succes of falen van overheidsbeleid zijn bovenstaande factoren van belang. Deze hebben ieder een grote uitwerking op de slagingskans van een beleid. Structurele integratie houdt in dat institutionele fragmentatie moet worden tegengegaan. Meerdere departementen moeten samenwerken, maar dit is lastig te bewerkstelligen. Het succes van overheidsdoelen wordt mede bepaald door de culturele integratie tussen overheid en burgers. Burgers en organisaties zijn bereid mee te werken mits het beleidsdoel overeenkomt met de eigen doelen. Zij moeten zich kunnen vinden in de doelen en het belang van het beleid erkennen. Naast culturele integratie is ook de macht van de overheid en de legitimiteit van de overheid aan de orde. De wijze waarop structurele en culturele kloven worden overbrugd, vertoont samenhang met de kenmerken van het politieke systeem (Hoogerwerf, 1983: 36-38).

Overheidsbeleid moet de basis hebben in een beleidstheorie, waarbij de beleidstheorie gebaseerd moet zijn op empirisch onderzoek in het beleidsveld en de beleidsprocessen. De

factoren doelgericht, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie bepalen mede het succes en falen van beleid.

2.2.4 VEREISTEN AAN HET ONDERZOEK

Deze toetsing vertoont enige overeenkomst met een beleidsevaluatie. Een goede evaluatie bestaat namelijk uit de volgende drie onderdelen: waarnemen, criteria en beoordelen (Hoogerwerf en Herweijer, 2014: 154). De toetsing steunt op de gegevens die worden waargenomen en beoordeeld in het onderzoek. Het waarnemen is het verzamelen en analyseren van de gegevens. Dit dient op betrouwbare wijze te geschieden. De gegevens moeten valide zijn en controleerbaar. De herkomst van de gegevens moet duidelijk zijn en de gegevens moeten de juiste informatie verstrekken. Het onderzoeksinstrument moet de juiste gegevens vergaren, aan de hand van de criteria, om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Bij de beoordeling is de controleerbaarheid van belang, aangezien academisch onderzoek te repliceren moet zijn. In dit opzicht komen een beleidsevaluatie en toetsing overeen, de nauwgezette rapportage.

2.2.5 UITVOERING ONDERZOEK

De scriptie heeft tot doel de onderzoeksvraag te beantwoorden. De doelbereiking zal worden bepaald aan de hand van de factoren voor een succesvol beleid, deze factoren zullen het tweede deel van de vraagstelling verklaren.

Het doel van het beleid is het stimuleren van vrijgevigheid onder individuen en organisaties. Deze scriptie richt zich enkel op de levensbeschouwelijke instellingen. Binnen het onderzoek wordt gekeken in hoeverre individuen en organisaties gestimuleerd zijn door middel van dit beleid om een donatie te doen aan een levensbeschouwelijke instelling. Binnen dit onderzoek wordt in interviews gevraagd of stakeholders een gedragsverandering merken naar aanleiding van de beleidsvorming. In de interviews wordt actief gevraagd hoe de stakeholders de factoren inschatten, dus de doelgerichtheid, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie.

Een onderzoek is waardevol, mits er een goede balans is tussen het waarnemen en het beoordelen. De beoordeling geeft een toevoeging aan de waarnemingen en maakt daarmee het onderzoek compleet. Binnen een onderzoek moeten de waarnemingen beoordeeld worden aan

de hand van criteria over de mate van succes en falen. Hetgeen wat van waarde is moet er uit worden gelicht, dit houdt in dat het geen waarde vrije activiteit is. Om, ondanks dat waarde vrij niet mogelijk is, een onderzoek op objectieve wijze uit te voeren, is het van belang dat de beoordelingscriteria en de aanpak van het onderzoek expliciet genoemd worden.

Indien uit het onderzoek blijkt dat aan alle criteria is voldaan, dan zal de beoordeling uitwijzen dat het beleid succesvol is. De relatie die verondersteld wordt is dat als aan de criteria wordt voldaan, er sprake is van een succesvol beleid. Deze punten kunnen worden beschouwd als factoren voor een succesvol beleid, mits aan deze voorwaarden is voldaan.

De operationalisering van dit onderzoek ziet op de juiste toepassing van bovenstaande punten op het beleid van de Geefwet-regeling ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen.

2.2.6 OPERATIONALISERING VAN HET HUIDIGE ONDERZOEK

Dit onderzoek wenst de onderzoeksvraag te beantwoorden. In dit onderzoek worden onafhankelijke en afhankelijke variabelen toegekend om instrument te toetsen. De variabelen die het succes van dat instrument meten zijn de onafhankelijke variabelen, namelijk: doelgerichtheid, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie. Het door deze regeling beoogde doel ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen is de afhankelijke variabele. Onderzocht wordt namelijk in hoeverre het doel wordt bereikt door de Geefwet-regeling.

De theorie verklaart de mate van succesvol beleid aan de hand van de factoren, hieruit kan een hypothese worden afgeleid. De hypothese neemt de factoren voor een succesvol beleid mee, zoals genoemd aanwezigheid van voldoende doelgerichtheid, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie. De hypothese voor dit onderzoek is:

De doelbereiking van de Geefwet ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen zal groter zijn wanneer er sprake is van de aanwezigheid van voldoende doelgerichtheid, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie.

Wanneer aan deze factoren wordt voldaan, neemt de kans op doelbereiking toe. Deze relatie wordt verondersteld. De aanwezigheid van doelgerichtheid valt te onderscheiden in adequate plannen en prioritering. De fiscale faciliteiten die er worden geboden moeten leiden tot een vergroting van de vrijgevigheid van mensen, deze concrete plannen moeten onderbouwd

worden. De prioritering houdt in dat de doelstelling specifiek moet worden vastgelegd: staat er heel specifiek beschreven hoe de Geefwet hoort te functioneren?

De factor beschikbaarheid van informatie is te onderscheiden in twee onderdelen. Beoordeeld moeten worden of de gekozen fiscale faciliteiten de best practice zijn bij de doelstelling van vrijgevigheid. Misschien zijn er andere methoden om de doelstelling te bereiken zoals niet fiscale faciliteiten. Het tweede onderdeel betreft de beschikbaarheid van informatie in hoeverre men op de hoogte is van de fiscale faciliteiten die de Geefwet betrokkenen biedt. Hierbij zou het kunnen dat een bepaalde levensbeschouwelijke instelling met name leden van een bepaald opleidingsniveau, leeftijd of afkomst heeft, dit kan correleren met de mate waarin men op de hoogte is.

Verkregen en toegepaste macht is het werkelijk uitoefenen van invloed en het vertragen van het proces. Levensbeschouwelijke instellingen kunnen door middel van Public Affairs invloed uitoefenen, maar ook door bezwaar te maken bij een afwijzing van de ANBI-status.

De laatste factor is de verworven integratie, deze is onder te verdelen in horizontaal/verticaal en structurele en culturele integratie. De horizontale en verticale integratie kan in geval van de Geefwet worden toegepast op de relatie tussen een koepelorganisatie van soortgelijke levensbeschouwelijke organisaties en de Belastingdienst en het ministerie van Financiën. Ten aanzien van de structurele en culturele integratie moet worden bekeken of mensen hun financiële giften laten afhangen van de beleidsmaatregelen. Beoordeeld moet worden of mensen achter de doelstelling staan en het eens zijn met de keuze voor het beleidsinstrument.

In de interviews zullen deze facetten worden behandeld, om zo een beeld te vormen van de ervaringen met de Geefwet en in hoeverre er voldaan wordt aan de criteria, om uiteindelijk de hoofdvraag van de scriptie te kunnen beantwoorden.

2.3 RECAPITULATIE

De beleidswetenschappen is een academische richting die zich richt op het proces van beleidsvorming, uitvoering en evaluatie. Veel besproken is de beleidscyclus, welk uitgaat van opvolgende acties, welke uiteindelijk weer aansluiten op de eerste stap. Dit proces is de agendering, beleidsvoorbereiding, besluitvorming, beleidsimplementatie en de beleidsevaluatie. Na een beleidsevaluatie worden verbeteringen doorgevoerd in de beleidsvoorbereiding, waarna de keten opnieuw doorlopen wordt. In het gehele proces kunnen

externe groepen en factoren het proces beïnvloeden, door het tegen te werken of juist mee te werken. Verschillende methoden kunnen hierin bijdragen. De beleidsevaluatie is van essentieel belang om de beleidscyclus werkelijk rond te maken. Beleidsevaluatie stelt een organisatie in staat om lering te trekken uit het huidige beleid.

Beleid kan vanuit verschillende perspectieven worden bekeken, waarbij ieder perspectief focust op een ander punt. Beleid bestaat uit vele facetten en op ieder gebied kan er lering worden getrokken. Het is van belang dat de juiste perspectieven worden behandeld bij een onderzoek om tot een juiste conclusie te leiden. Aan de hand van de factoren is het mogelijk is om te oordelen of het beleid doeltreffend is. Het succes van een beleid is afhankelijk van vier factoren: doelgerichtheid, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie. De Geefwet heeft tot doel de vrijgevigheid te vergroten door middel van fiscale faciliteiten. Dit onderzoek zal door interviews te houden analyseren of de Geefwet en de theorie van Hoogerwerf succesvol is.

In het volgende hoofdstuk worden de technische, juridische en historische context van het beleid van de Geefwet beschreven.

HOOFDSTUK 3

HISTORISCHE, JURIDISCHE EN POLITIEKE CONTEXT

In het vorige hoofdstuk kwamen met name de literatuur en de toepassing van beleidstheorieën aan de orde. De onderhavige scriptie bekijkt het beleid vanuit de diverse perspectieven op levensbeschouwelijke organisaties. Vanuit historisch perspectief is de Nederlandse situatie tot de huidige situatie gegroeid. De grote verscheidenheid van de organisaties onderling maakt ook dat dit juridisch implicaties heeft, zoals op het gebied van de rechtsvormen. Tevens komt de politieke context waarbinnen de wetgeving tot stand komt aan bod. In dit hoofdstuk zal in de eerste paragraaf de Nederlandse historie aan de orde komen, waarna in de tweede paragraaf de rechtsvormen van levensbeschouwelijke instellingen zullen worden besproken, de derde paragraaf bespreekt de Handelsregisterwet, waarna de vierde paragraaf de huidige Geefwet-wetgeving zal bespreken. Tot slot zal paragraaf 3.5 levensbeschouwelijke ANBI bespreken.

3.1 NEDERLANDSE HISTORIE

Nederland heeft historisch gezien een Christelijke traditie, de eerste officiële vastlegging van kerkgenootschappen is in de Staatsregeling van het Bataafse volk in 1798 (van der Ploeg, 2008: 79-80). Deze Staatsregeling schrijft voor dat alle kerkgenootschappen een gelijke bescherming dienen te genieten. In die tijd werd een Burgerlijk Wetboek ontworpen. Instellingen met staatsrechtelijke en godsdienstige doelen hadden de toestemming van de koning nodig voor het bestaan (van der Ploeg, 2008: 82). Met het eindigen van de Franse bezetting werd de hervormde kerk in 1814 een bevoorrechte positie als heersende kerk toegekend, wat in 1815 weer kwam te vervallen na de toevoeging van België (van der Ploeg, 2008: 80). Kerken kregen toen een gelijke bescherming, al hoewel deze gelijke bescherming niet altijd werd geboden. Dit blijkt uit de vervolging van personen bij het afscheiden van de Nederlandse Hervormde Kerk. Dit kerkgenootschap bestond niet in 1815 en kon om die reden geen bescherming ontvangen. Nieuwe kerkgenootschappen dienden bewilligd te worden door de koning om aanspraak te maken op bescherming en subsidie (Van der Ploeg, 2008: 80). De taak van de koning omtrent kerkgenootschappen ontwikkelde zich tot een toezichhoudende taak, die werd vastgelegd in de Wet op de kerkgenootschappen van 1853 (van der Ploeg, 2008: 81). Kerkgenootschappen kregen de vrijheid om de godsdienst en uitoefening te

regelen. Kerkgenootschappen dienden een afschrift van hun statuut te verzenden aan de koning, wat overigens geen betekenis had voor de rechtspersoonlijkheid. In 1855 werd de Wet Vereniging en Vergadering ontworpen, maar deze wet was er niet eenduidig over of kerken onder verenigingen vielen. Om dit te verhelderen werd in 1921 de commissie Anema ingesteld (Van der Ploeg, 2008: 83). De commissie was van mening dat de wet geen definitie van het begrip kerkgenootschap diende te bevatten. De rechterlijke macht is bevoegd het oordeel daarover te vellen. De rechtspersoonlijkheid die op grond van koninklijke erkenning van rechtswege ontstond, verviel. De rechter kon oordelen over het rechtmatig gebruik van de rechtspersoonlijkheid kerkgenootschap, bij twijfel daaraan door een wederpartij of overheidsinstantie. De wet stelde geen eisen aan een kerkgenootschap. Na het advies van de commissie Anema zijn kerkgenootschappen niet meer onder de Wet Vereniging en Vergadering gebracht (Van der Ploeg, 2008: 84). De commissie stelde dat kerkgenootschappen niet gelijk zijn aan burgerlijke verenigingen aangezien een kerkgenootschap een theologische grondslag heeft, waarbij de grondslag en interne regeling worden ontleend aan een goddelijke openbaring. In dit opzicht is er een groot verschil met de burgerlijke verenigingen (Van der Ploeg, 2008: 85).

3.2 RECHTSVORMEN VAN LEVENSBESCHOUWELIJKE INSTELLINGEN

Om te kunnen deelnemen aan het rechtsverkeer is rechtspersoonlijkheid noodzakelijk. Het aangaan van contracten en het doen van aankopen behoeft een juridische status (Van der Ploeg, 2008: 91-92). In Nederland werden rechtspersonen in de 19^e en begin 20^e eeuw gecreëerd binnen wettelijke kaders, daarnaast waren bepaalde rechtspersonen ontstaan vanuit het gewoonterecht (Van der Ploeg, 2008: 86). Constant veranderen de wensen ten aanzien van registratie, tevens verandert de diversiteit in geloofsgemeenschappen. Voor de uitdieping van de definitie van geloofsgemeenschap en de bepaling wanneer een financiering gegrond is, dient de rechtspersoon conform de geldende juridische vereisten te handelen. De vrijheid van een geloofsgemeenschap wordt beschermd door de vastlegging in wetten (Van der Ploeg, 2008: 90). Voorheen was de Wet op de kerkgenootschappen 1853 van kracht, maar deze werd in 1988 afgeschaft wegens onnodige bestuurlijke bemoeienis (Van der Broeke, 2011: 2). Geloofsgemeenschappen genieten bescherming vanuit wetgeving en zij hebben ook rechten en plichten. Artikel 9 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) biedt het recht van vrijheid van godsdienst. Op nationaal niveau zijn geloofsgemeenschappen genoemd in het Burgerlijk Wetboek en in de Handelsregisterwet (Van der Ploeg, 2008: 90, Van Kooten, 2009: 17).

Artikel 2 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek beschrijft de rechtspersoon kerkgenootschap, een rechtsvorm die verder geen formele eisen heeft (Van der Berg, 2010: 72-73). In 1946 heeft de Hoge Raad een kerkgenootschap gedefinieerd als “gemeenschappelijke godsverering op grondslag van gemeenschappelijke godsdienstige opvattingen” (Van der Broeke, 2011: 111). Het begrip kerkgenootschap wordt nog steeds gebruikt, ondanks dat in 1972 de speciale status voor genootschappen op geestelijke grondslag is ingetrokken vanwege de geringe juridische betekenis en onduidelijke criteria (Van der Ploeg, 2010: 116). Geloofsgemeenschappen dienen voor de rechtspersoonlijkheid een keuze te maken tussen kerkgenootschap, stichting of vereniging (Van der Ploeg, 2010: 117). De verwachtingen ten aanzien van een kerkgenootschap zijn dat het kerkelijk verband tussen de kerken binnen het genootschap wordt aangetoond door een statuut. Tevens moet er de wil zijn dat het lichaam zelfstandig deelneemt aan het rechtsverkeer (Van der Berg, 2010: 72-73). Het gebrek aan formele eisen houdt in dat een kerkgenootschap niet verplicht is een notariële akte op te maken voor oprichting (Van der Berg, 2010: 75). Het kerkelijk statuut is van hoge waarde en doorslaggevend, in geval van conflicten is het aan de rechterlijke macht om te oordelen. Het statuut is *sui generis* wat inhoudt dat het een kerk een eigen autonomie geeft, mits de reglementen niet in strijd zijn met de wet (Van der Broeke, 2011: 111). Het eigen statuut heeft betekenis voor het eigen interne kerkelijke organisatierecht, wat inhoudt dat zij worden geregeerd door eigen reglementen (Pel, 2010: 87). Het begrip kerkgenootschap is vormvrij en kent geen wettelijke definitie (Van Kooten, 2009: 25).

Andere rechtspersoonlijkheidsvormen die gebruikt worden door geloofsgemeenschappen zijn de vereniging en de stichting. Binnen een vereniging is het aan de leden om het bestuur te benoemen, in bepaalde gevallen door middel van een bindende voordracht. Een kerkgenootschap onderscheidt zich op dit punt, aangezien zij zelf de leiding mag benoemen (Van der Ploeg, 2010: 121). Financiële verplichtingen kunnen bij beide rechtsvormen worden opgelegd, mits men vrijwillig is toegetreten (Van der Ploeg, 2010: 120). Van financiële verplichtingen wordt met name gesproken in verband met begrafenissen en begraafplaatsen.

Ten aanzien van de voorgenoemde rechtsvormen ontbreekt het bij een stichting sterk aan transparantie. Een stichting heeft namelijk geen leden en kent geen verplichtingen tot interne controle, een eventueel ontslag zal bij de rechter moeten worden afgedwongen (Van der Ploeg, 2010: 125). Het is aan een geloofsgemeenschap om de keuze voor interne controle te maken. Dit zal waarschijnlijk kosten met zich meebrengen die de gemeenschap zal moeten betalen. Dit kan er toe leiden dat men op goed vertrouwen de stichting de gelden laat beheren.

Diverse auteurs pleiten voor een omzetting van het begrip kerkgenootschap naar godsdienstgenootschap om de toegankelijkheid voor diverse geloofsgemeenschappen te vergroten (Van der Ploeg, 2010: 129-130; Van der Ploeg, 2009: 29-40). Zij zijn ervan overtuigd dat de rechtsvorm kerkgenootschap de juiste aansluiting vindt bij de werkwijze van godsdiensten. De naam van de rechtsvorm zou echter anders moeten zijn vormgegeven aangezien dit enkel betrekking heeft op de Christelijke leer. De Nederlandse staat bevoorrecht geen kerken, echter door deze naamgeving zou de verdenking wel kunnen ontstaan (Van der Ploeg, 2009: 38).

3.3 HANDELSREGISTERWET

Registratie van geloofsgemeenschappen is constant in ontwikkeling, invoering en afschaffing volgen elkaar in de loop van tijd op. Een vorm van registratie heeft positieve en negatieve gevolgen. Migrantkerken wensen erkenning en registratie voor een gevoel van volledige acceptatie (Van Kooten, 2009: 26). Vanuit de overheid is een registratie weer verplicht, na enige jaren van het toneel te zijn verdwenen. Eerdere wetgeving was de Wet op de Kerkgenootschappen, welke is afgeschaft aangezien dit werd aangemerkt als bestuurlijke bemoeienis (Van der Berg, 2010: 76). De registratie van geloofsgemeenschappen dient tegenwoordig te geschieden op grond van de Handelsregisterwet (HRW), welke is voorbereid door het ministerie van Economische Zaken en in werking is getreden in 2008 (Van Kooten, 2009: 13-14; Van den Broeke, 2011: 1). Artikel 5a van de HRW is ingevoerd ten behoeve van een registratie van alle rechtsverkeerdeelnemers, hiertoe behoren ook geloofsgemeenschappen (Van Kooten, 2009: 17). De wet streeft er naar alle rechtspersonen en ondernemingen in kaart te brengen, met als doel een vergroting van de transparantie en een betrouwbaar beeld (Van der Ploeg, 2009: 31). De registratie is ondergebracht bij de Kamer van Koophandel en deze heeft ook de taak te bepalen of werkelijk sprake is van een kerkgenootschap (Van Kooten, 2009: 14, 24). De registratie is op verschillende vlakken anders vormgegeven dan de registratie van andere rechtspersonen, dit houdt verband met andere wetgeving. Zo verbiedt de Wet bescherming persoonsgegevens in artikel 16 de registratie van geloofsovertuigingen, hieruit vloeit voort dat kerkgenootschappen geen persoonsgegevens hoeven te registreren. In dit opzicht is de registratie afwijkend van de Wet identificatie financiële dienstverlening, welke aan alle ondernemingen voorschrijft dat er moet worden voldaan aan de eis dat persoonsgegevens dienen te worden geregistreerd (Van den Broeke, 2011: 117).

De registratie is veelal gecompliceerd doordat er vaak ook ondernemingen verbonden zijn aan geloofsgemeenschappen, zoals brouwerijen, boekhandels, zaalverhuur, et cetera. Deze ondernemingen zijn onder andere verbonden aan een stichting, vereniging of kerkgenootschap

zoals genoemd in artikel 5a van de HRW en er dient een beoordeling plaats te vinden van de omzetbelastingplicht (Van Kooten, 2009: 17).

Op diverse punten heeft de registratie van geloofsgemeenschappen in het handelsregister kunnen rekenen op kritiek (Van Kooten, 2009: 14). Zo is de registratie gecompliceerd voor heterogene organisaties. Het hoogste orgaan dient zich te registreren, maar in sommige gevallen hangt hier een grote variatie aan organisaties onder, zoals bijvoorbeeld het geval is bij de Protestantse Kerk Nederland. Een kritiekpunt van andere aard is de lastenverzwaring ten gevolge van de inschrijving. Aan een inschrijving zijn kosten verbonden die betaald dienen te worden aan de Kamer van Koophandel. Hiervoor is een tegemoetkoming tot stand gekomen, enkel het hoogste aggregatieniveau dient de kosten te voldoen, de lagere niveaus hoeven deze kosten niet te betalen (Van den Broeke, 2011: 112). Tevens is het aan de Kamer van Koophandel te oordelen over de inschrijving van een kerkgenootschap. Zij kunnen een inschrijving weigeren, waartegen in beroep gegaan kan worden bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) (Van den Broeke, 2011: 8). De Kamer van Koophandel en het College van Beroep voor het bedrijfsleven hebben de macht om kerkgenootschappen te erkennen. Tenslotte kan de vraag gesteld worden of de registratie niet leidt tot een inperking van de godsdienstvrijheid (Van den Broeke, 2011: 8). De Nederlandse overheid is als liberaal-democratische rechtstaat een zorgzame beschermer van de godsdienst (Meijers, 2014:1-2). Godsdienstvrijheid valt onder mensenrechten zowel in nationaal als internationaal recht, in subjectief en collectief recht (Post, 2011: 59-104). Dit is essentieel voor de vorming van een pluriforme samenleving, maar brengt anderzijds frictie op het gebied van religie in een neutrale staat (Post, 2011: 235-266). Private kwesties waarbij standpunten van de overheid kunnen worden verlangd zijn bijvoorbeeld de homoseksuele docent en de weigerambtenaar (ondanks de publieke functie is de overheid niet verplicht hiertoe te dwingen). De afgelopen decennia is het politieke landschap sterk onderhevig aan verandering. De zuilen zijn opgegaan in een fluid society, waarmee ook de benadering van de problematiek is veranderd (Meijers, 2014: 4). Enerzijds is er een streven naar gelijkheid, anderzijds kunnen bepaalde regels de godsdienstvrijheid te ondermijnen, bijvoorbeeld het boerkaverbod en het ritueel slachten. Zoals Den Boer (2012: 2) dit beschrijft gaat het om de overheidsopdracht om de persoonlijke waardigheid en gelijkwaardigheid te waarborgen. De toewijzing van rechtspersoonlijkheid dient te worden voltrokken in een goede verstandhouding binnen het huidige politieke kader in relatie met de rol van geloofsgemeenschappen.

3.4 HUIDIGE GEEFWET-WETGEVING

De Geefwet is tot stand gekomen in een lange reeks van initiatieven. De afgelopen jaren hebben verschillende initiatieven het beleid bepaald ten aanzien van giftenaftrek bij levensbeschouwelijke instellingen. Dit beleid is met grote regelmaat aangepast, mede doordat fiscale voordelen regelmatig worden geëvalueerd. Evaluaties doen vaak aanbevelingen die kunnen leiden tot beleidswijzigingen.

In 1952 werd de giftenaftrek ingevoerd, deze giftenaftrek had als doel om de financiële nood te verlichten bij kerkelijke, charitatieve, culturele, wetenschappelijke en algemeen nut beogende instellingen⁷. De giftenaftrek was op dat moment het aangewezen middel om de financiële situatie onder deze instellingen te verbeteren. In 1984 werd de giftenaftrek voor periodieke giften ingesteld, waardoor het aantrekkelijker werd om periodiek een donatie te doen aan één van bovengenoemde instellingen. De tot dan toe geldende giftenaftrek had enkele beperkingen. Om deze reden werd in 2001 bij de herziening van de Inkomstenbelasting een aantal wijzigingen doorgevoerd ten aanzien van de giftenaftrek. De voorwaarden aan de giftenaftrek werden gespecificeerd en nauwkeuriger beschreven in deze herziening. De instellingen waaraan gedoneerd wordt, moeten vanaf dat moment officieel erkend zijn als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Structurele giften, gedurende vijf jaar een vast bedrag, aan een instelling zijn volledig aftrekbaar. Indien de giften geen structureel karakter hebben, moet een drempel behaald worden van 1% van het drempelinkomen of 60 euro. In 2012 werd deze wetgeving aangepast door de invoering van de Geefwet. Vanaf het moment van invoering wordt pas gesproken over de term Geefwet, hiervoor waren de fiscale voordelen vastgelegd in de inkomstenbelasting. De introductie van de Geefwet omvatte tevens een aantal fiscale voordelen voor culturele instellingen. De culturele instellingen verkeerden in zwaar weer doordat zij bepaalde subsidies niet meer ontvingen. Om deze instellingen te ondersteunen is in de Geefwet de mogelijkheid gecreëerd om meer belastingaftrek te genereren door het gebruik van een multiplier, waardoor bedrijven en particulieren een hoger bedrag kunnen aftrekken van de inkomstenbelasting (IB) of vennootschapsbelasting (Vpb). Tevens ontstond voor culturele instellingen de mogelijkheid tot giftenaftrek bij een steunstichting. Een steunstichting is een rechtsentiteit die vaak voor een korte periode wordt opgericht, veelal voor jubilea. Buiten de voordelen voor enkel culturele instellingen werd in de Geefwet de giftenaftrek verruimd in de vennootschapsbelasting voor ondernemingen. Het maximum werd verhoogd en de drempel verdween. In 2013 stemde ook de Europese Commissie in met de culturele multiplier,

---

⁷ Kamerstukken II 1962/63, 5380, nr.19.

waardoor deze met terugwerkende kracht werd ingevoerd en tot 2017 zou worden gehanteerd, wat inmiddels verlengd is. Tot 2014 gold dat er een notariële akte verplicht was bij een periodieke gift waarbij giftenaftrek werd opgegeven. Onderzoek naar de Geefwet gaf aan dat de afschaffing van de verplichte notariële akte leidde tot een lichte stijging van periodieke giften in de aftrek (Brennenraedts e.a., 2016: 61). Men vermoedt dat eenmalige giften in periodieke giften zijn omgezet naar structurele giften.

De Geefwet is op 1 januari 2012 in werking getreden, na op 22 december 2011 te zijn ondertekend. De Geefwet bestaat uit tien artikelen, waarvan het grootste gedeelte wijzigingen in geconsolideerde wetgeving inhouden⁸. Artikel 1 wijzigt de inkomstenbelasting, de artikelen omvatten de regelingen in de inkomstenbelasting omtrent giften. Artikel twee licht een afwijking op de inkomstenbelasting toe ten aanzien van de datum waarop de verplichtingen zijn aangegaan. Artikel 3 betreft een wijziging van de successiewet. In deze wijziging wordt vastgelegd wat van erfbelasting is vrijgesteld, over het vermogen wat wordt gedoneerd aan een ANBI hoeft geen belasting te worden betaald.

Artikel vier wijzigt de vennootschapsbelasting, hierbij worden enerzijds voorwaarden opgelegd aan de winstbepaling van algemeen nut beogende instellingen en anderzijds bepalen artikelen de giftenaftrek voor vennootschappen. Mits de giften aan een ANBI of steunstichtingen SBBI ten hoogste 50 percent van de winst met een maximum van €100.000 zijn is dit een aftrekbare gift, de aftrek wordt verhoogd met 50 percent, wanneer de gift ten goede komt aan een culturele instelling. Bij de algemeen nut beogende instelling zijn bepaalde kosten aftrekbaar van de winst, namelijk aan kenbaar fondsenwervende activiteiten. Onderwijs en onderzoek betaald door ANBI's zijn vrijgesteld van vennootschapsbelasting.

Artikel vijf heeft invloed op de Wet op de loonbelasting 1964, deze wet schrijft ten aanzien van onder andere ANBI-instellingen voor dat een vrijwilligersvergoeding niet gelijk staat aan een inhoudingsplichtig loon.

Artikel zes bevat een wijziging in de Wet belastingen op milieugrondslag, deze heeft namelijk ook een bepaling ten aanzien van ANBI-instellingen. Door deze wijziging is een teruggaaf mogelijk met betrekking tot aardgas en elektriciteit bij een pand wat in gebruik is bij een ANBI-instelling. Deze belastingteruggaaf is met name interessant voor levensbeschouwelijke organisaties met een traditioneel gebouw, zoals een kathedraal. Aan deze bepaling zijn wel

---

⁸ Overheid.nl (2012), 'Geefwet', <http://wetten.overheid.nl/BWBR0030915/2012-01-01> (Geraadpleegd op 3 maart 2017).

voorwaarden verbonden, niet toegestaan zijn sport, onderwijs, gezondheid, publiekrechtelijk lichaam en aan vennootschapsbelasting onderworpen instellingen en er zijn voorwaarden aan de betaling van loon. Levensbeschouwelijke gemeenschappen worden expliciet vermeld in artikel 69 lid 1. Hier staat vermeld dat teruggaaf van de belasting wordt verleend voor het verbruik van aardgas en elektriciteit in een onroerende zaak die hoofdzakelijk is bestemd voor de openbare eredienst of voor het houden van openbare bezinningsbijeenkomsten van levensbeschouwelijke aard. De teruggaaf bedraagt 50 procent van de in rekening gebrachte energiebelasting.

Artikel 7 wijzigt de Algemene wet inzake Rijksbelasting. In deze wet staan in artikel 5b de voorwaarden voor ANBI- instellingen beschreven. De instelling kan geen vennootschap met kapitaal in aandelen verdeeld, coöperatie, onderlinge waarborgmaatschappij of andere wijze van deelgerechtigheid zijn en dient uitsluitend of nagenoeg uitsluitend het algemeen nut te beogen. De instelling moet gevestigd zijn in het Koninkrijk, een lidstaat van de Europese Unie of een staat aangewezen bij ministeriële regeling of door de minister. Deze instellingen zijn verplicht om de gegevens op elektronische wijze via internet openbaar te maken. De definitie van Algemeen Nut is: “welzijn, cultuur, onderwijs, wetenschap en onderzoek, bescherming van natuur en milieu, inclusief de bevordering van duurzaamheid, gezondheidszorg, jeugd- en ouderenzorg, ontwikkelingssamenwerking, dierenwelzijn, religie, levensbeschouwing en spiritualiteit, bevordering van de democratische rechtsorde, volkshuisvesting, een combinatie van de bovengenoemde doelen en het financieel of op andere wijze ondersteunen van een algemeen nut beogende instelling.”⁹. Instellingen die zich met name richten op cultuur, kunnen worden aangemerkt als culturele instelling. Instellingen voor volkshuisvesting kunnen ook het algemeen nut beogen, om voor de erkenning van ANBI in aanmerking te komen, is de voorwaarde verbonden dat dit bij koninklijk besluit moet worden vastgelegd. Na het aanvragen van de ANBI-status door de instelling, zal vervolgens de inspecteur deze aanvraag in behandeling nemen. Zowel door een vraag vanuit de instelling als vanuit de inspecteur kan een groep van gelijke instellingen een groepsbeschikking krijgen, waardoor zij als één ANBI functioneren. Ten alle tijden behoudt de inspecteur het recht om een ANBI weer in te trekken. De inspecteur kan tevens weigeren de status te verlenen indien een bestuurder een misdrijf heeft gepleegd, afhankelijk van het misdrijf, de verstreken tijd en

---

⁹ Overheid.nl (2016), ‘Algemene wet inzake Rijksbelasting’, <http://wetten.overheid.nl/BWBR0002320/2016-05-01> (Geraadpleegd op 3 maart 2017).

de verstoring van de rechtsorde. Een ministeriële regeling bepaalt welke gegevens op welke wijze via internet openbaar worden gemaakt.

Artikel 8 draagt zorg voor een juiste overgang voor de als ANBI aangemerkte instellingen van de inkomstenbelasting naar de algemene wet inzake rijksbelastingen.

Artikel 9 geeft aan dat de Geefwet in werking treedt op 1 januari 2012. De wijzigingen ten gevolge van de Geefwet kunnen daarom pas op of na 1 januari 2012 worden toegepast op de boekjaren.

Tot slot geeft artikel 10 aan dat de wet wordt aangehaald als de Geefwet. De Geefwet is met name een verandering in de geconsolideerde wetgeving. De wet omvat vele aspecten en fiscale voordelen, waardoor onder andere levensbeschouwelijk gemeenschappen zijn gebaat bij een ANBI-erkenning. Dit mede door de fiscale voordelen die donateurs, maar ook zeker de instellingen zelf genieten.

De memorie van toelichting beschrijft dat de Nederlandse bevolking zeer vrijgevig is. Men geeft een bedrag wat overeen komt met 0,8 procent van het Bruto Binnenlands Product (BBP), aldus de gegevens uit 2009¹⁰. De goede doelen zijn vaak supplementair aan de doelen die worden nagestreefd door de overheid. De vrijgevigheid is daarom van belang en een signaal wat burgers afgeven door zich betrokken te tonen en eigen verantwoordelijkheid te nemen. In de publieke sector hebben zich de afgelopen jaren vele bezuinigingen voorgedaan. In de bezuinigingen tracht de overheid een juiste keuze te maken welke taken, doelen en verantwoordelijkheden door de private sector kunnen worden opgepakt. De overheid heeft zich voor een groot deel teruggetrokken uit de culturele sector, hierdoor heeft de sector het financieel lastig. Bij een kleinere overheid past een maatschappelijk middenveld dat initiatieven aanmoedigt en onnodige belemmeringen in het bereiken van de doelstelling voor goede doelen wegneemt. Het kabinet heeft in het Regeer- en Gedoogakkoord “Vrijheid en verantwoordelijkheid” in 2010 aangegeven te willen komen tot een Geefwet. De Geefwet omvat een samenstel van overheidsmaatregelen die tot doel hebben om het geefgedrag te stimuleren en eventuele onnodige belemmeringen te elimineren. Eerder werd in de Geefwetbrief aangegeven dat onderzocht is hoe het geven aan de filantropische sector nog meer gestimuleerd kan worden en op welke wijze het ondernemerschap in de culturele sector kan worden versterkt, mede gelet op de verantwoordelijkheid voor het genereren van private

---

¹⁰ Kamerstukken II 2011/12, 33 006, nr. 3, p 1.

middelen¹¹. Tevens gaf het onderzoek aanleiding aan het kabinet om te onderzoeken hoe in de filantropische sector het toezicht en de transparantie versterkt kunnen worden, evenals good governance en een verbetering van het publieksvertrouwen. De Geefwetbrief spreekt over een verzameling van maatregelen en afspraken die het geven aan goede doelen nog meer zal stimuleren en faciliteren. Aansturing vanuit het kabinet zal met name neerkomen op een vergroting van de samenwerking tussen publieke en private partijen, door instellingen te stimuleren actief opzoek gaan naar geldbronnen en het ondernemerschap van instellingen aan te moedigen. Het kabinet sloot een convenant met de Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF), hierin kwam een structurele samenwerking op de vele publieke terreinen waar non-profitorganisaties actief zijn aan de orde. Cultuur vormde voor de regering een belangrijke factor om de Geefwet voor te stellen, aangezien zij het bestaan van cultuur van grote waarde acht. Een ander belangrijk punt op het gebied van cultuur was de fiscale faciliteit om onderhoudskosten aan rijksmonumenten af te trekken. Het was voor eigenaren van monumentenpanden mogelijk om vaste eigenaarslasten, zoals het eigenaarsdeel van de onroerendzaakbelasting, opstalverzekeringspremie, waterschapsbelasting en een bedrag voor afschrijving af te trekken te beperken. Het kabinet oordeelde dat, mede doordat er geen maximum gesteld was, deze regeling moest worden beperkt door een maximum. Om aan het ondernemerschap tegemoet te komen werd het binnen de Geefwet mogelijk gemaakt om commerciële activiteiten te ondernemen. Op deze wijze worden meerdere wijzen van fondsenwervingen mogelijk gemaakt. Hierbij wordt een goede balans gewaarborgd, zodat de belastingfaciliteiten niet voor oneigenlijk gebruik of oneerlijk concurrentievoordeel worden ingezet. De memorie van toelichting spreekt tevens uit dat de fiscale faciliteiten niet de voornaamste redenen mogen zijn voor vrijwilligerswerk of particuliere vrijgevigheid.

Uiteindelijk werd op 17 november 2011 het voorstel aangenomen in de Tweede Kamer, de voorstemmen waren: SP, GroenLinks, D66, VVD, SGP, ChristenUnie, CDA en PVV. Tegen het voorstel stemden in de Tweede Kamer de PvdA en de PvdD. Vervolgens is dit wetsontwerp op 20 december 2011 in de Eerste Kamer aangenomen, de partijen die voorstemden waren PVV, VVD, CDA, ChristenUnie, SP en D66¹². De tegenstemmen in de Eerste Kamer kwamen van de PvdA, PvdD, OSF en 50plus¹³. De aangenomen moties in de

---

¹¹ Kamerstukken II 2010/11, 32740 nr. 6.

¹² [Kamerstukken I 2011/12](#), 33 003.

¹³ [Kamerstukken I 2011/12](#), 33 006.

Tweede Kamer richten zich op de steunstichtingen ¹⁴ en het terugbrengen van de multiplier van 50% naar 25% ¹⁵.

Bij belastingwetgeving moet regelmatig geëvalueerd worden. Aangezien het een belastingwet betreft, zal de wet iedere vijf jaar aan een evaluatie worden onderworpen.

3.5 LEVENSBESCHOUWELIJKE ANBI

De beoordeling of een instelling het Algemeen nut dient, ligt bij de Belastingdienst ¹⁶. Binnen de wetgeving wordt gesteld dat kerken en levensbeschouwelijke instellingen altijd het algemeen nut dienen, dit moet het geval zijn voor 90% van de activiteiten (Steenvoorde, 2011: 30). Sommigen menen dat kerken enkel een ANBI krijgen toegewezen aangezien het kerken zijn, niet vanwege de goede daden (Van Boxem, 2009: 2). In geval van een groepsbeschikking hoeven aangeslotenen niet getoetst te worden (De Vries, 2010: 30). De groepsbeschikking verleent een ANBI-status aan alle verbanden en zelfstandige onderdelen. Indien betwist wordt of werkelijk sprake is van een geloofsgemeenschap of levensbeschouwelijke organisatie dienen de activiteiten feitelijk getoetst te worden aan de Geefwet-regeling (Steenvoorde, 2011:30). Een groepsbeschikking is geldig voor alle aangesloten verbonden en zelfstandige onderdelen. Een grote groepsbeschikking is verleend aan het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (C.I.O.). Onder deze registratie vallen vele levensbeschouwelijke geloofsgemeenschappen, voor een volledig overzicht, zie de appendix van deze scriptie (De Vries, 2010: 30). De C.I.O. heeft een tweeledige doelstelling, waarbij het eerste deel het contact met de overheid betreft en het tweede deel de gemeenschappelijke verzorging (De Vries, 2010: 31). Onder gemeenschappelijke verzorging wordt verstaan de geestelijke verzorging van justitiële inrichtingen, instellingen in de gezondheidszorg en godsdienstonderwijs in het primair openbaar onderwijs. Het C.I.O. vindt zijn oorsprong in het Interkerkelijk Overleg, dat een overleg was tussen de kerken om één houding jegens de bezetter in de tweede wereldoorlog aan te nemen (De Vries, 2010: 30). Bij de oprichting droeg het de naam Convenant der Kerken, de naamswijziging heeft plaats gevonden uit angst voor ontbinding door de bezetter (De Vries, 2010: 30). De organisatie richt zich tegenwoordig met name op de belangenbehartiging (De Vries, 2010: 35-37). Bij het C.I.O. zijn de voorzitters allen politiek actief geweest. De relatie met het publieke domein is sterk, zo vindt er onder andere contact plaats met het ministerie van Veiligheid en Justitie over het

---

¹⁴ Kamerstukken II 2011/12, 33 006-15.

¹⁵ Kamerstukken II 2011/12, 33 006-10.

¹⁶ Kamerstukken II 2010/11, 2011Z11495.

gevangeniswezen (De Vries, 2010: 33). De organisatie kent een onderverdeling in commissies, waarbij de C.I.O.-K de verantwoordelijke commissie is voor de materiële belangen onder andere op het gebied van belasting (De Vries, 2010: 34). Het C.I.O. heeft voor alle geloofsgemeenschappen onder zich één geldende ANBI erkenning verkregen (De Vries, 2010: 35-36). De rol van het C.I.O. is zeer bepalend in de het contact tussen de overheid en levensbeschouwelijke organisaties, vandaar dat deze organisatie besproken wordt in dit hoofdstuk. Het volgende hoofdstuk zal de uitkomsten van de interviews behandelen.

HOOFDSTUK 4

CASUS

In het vorige hoofdstuk werd de achtergrond van de Geefwet beschreven. Dit hoofdstuk deelt de ervaringen van deelnemende instellingen met de Geefwet, om dit in het volgende hoofdstuk te analyseren aan de hand van de theorie van Hoogerwerf. In dit hoofdstuk zal de dataverzameling uiteen gezet worden. De eerst volgende paragraaf zal het onderzoek beschrijven. De wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd, zal worden beschreven, waarna in dezelfde paragraaf beschreven zal worden hoe de respondenten zijn benaderd. In deze uiteenzetting zal de keuze voor de respondenten nader worden toegelicht. Deze paragraaf zal worden gevolgd door paragraaf 4.1, waarin het onderzoek wordt besproken. In paragraaf 4.2 wordt de algemene informatie van de instellingen besproken. De daarop volgende paragrafen zullen steeds een van de factoren van Hoogerwerf beschrijven, deze zijn: paragraaf 4.3 doelgericht, paragraaf 4.4 beschikbaarheid van informatie, paragraaf 4.5 verkregen en toegepaste macht en paragraaf 4.6 verworven integratie (Hoogerwerf, 1983). In ieder interview zijn er voor iedere factor specifieke vragen gesteld, per paragraaf zullen de antwoorden benoemd en vergeleken worden. De transcripten van de interviews zijn opgenomen in de appendix. De antwoorden in de paragrafen zijn samengevoegd om een compleet beeld te krijgen. Er is getracht niet letterlijk te citeren uit de interviews. Tot slot zal een korte recapitulatie het hoofdstuk afsluiten.

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEK

Vanuit de literatuur komt naar voren dat de mate van succes bij beleid afhankelijk is van de factoren doelgericht, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie. Deze factoren zijn moeilijk te kwantificeren. In hoeverre er voldoende informatie is, is afhankelijk van of de hoeveelheid informatie aansluit bij de verwachtingen. De waarden bij deze factoren berusten op de ervaringen van betrokkenen. Om de onderzoeksvraag van de scriptie te kunnen beantwoorden moeten er waarden aan de factoren gegeven worden, om te bepalen of het beleid succesvol is. Ervaringen van betrokkenen kunnen deze waarden verstrekken. Deze waarden kunnen door interviews of enquêtes verkregen worden. Er is gekozen voor interviews, aangezien betrokkenen op deze wijze meer

hun eigen ervaringen kunnen delen. In een enquête dient men een keuze te maken uit een selectie van antwoorden, of men moet men op een schaal antwoorden. Een interview biedt de mogelijkheid om open vragen te stellen, waardoor men vrij is zelf antwoord te geven.

Het interview kent enkel open vragen. Hierdoor worden respondenten minder een bepaalde kant op gestuurd in de beantwoording van de vragen. Ieder interview kent een gelijke opbouw, de vragen verschillen wel enigszins tussen de instellingen met een ANBI-status en de publieke instelling. Het interview kent een algemeen deel en een deel wat is toegespitst op de factoren van succes. Het algemene deel bestaat uit vragen over de organisatie, ANBI/status, algemeen nut en kerkgenootschap. Respondenten wordt gevraagd een beschrijving te geven van de organisatie. Tevens wordt gevraagd hoe het lidmaatschap is vormgegeven en of de koepel directe leden heeft en of er contributie wordt betaald binnen de organisatie. Ten aanzien van het algemeen nut, is de vraag of men moeite heeft om 90% van de activiteiten aan het algemeen nut te verbinden. Tot slot is gevraagd of men vindt dat de rechtspersoonlijkheid kerkgenootschap moet veranderen. Bij de voorbereiding op de interviews bleek in de media meermaals aandacht te zijn gevraagd voor de rechtspersoonlijkheid van een kerkgenootschap. In tegenstelling tot stichtingen en verenigingen hoeven de bestuurders niet bij naam geregistreerd te worden, aangezien de levensbeschouwing niet mag worden geregistreerd. In de media werd genoemd dat het begrip kerkgenootschap voor sommige geloofsgemeenschappen teveel verwijst naar het christelijk geloof waardoor zij niet als kerkgenootschap wensten geregistreerd te worden. Doordat bij deze interviews enkele geloofsgenootschappen worden geïnterviewd is ervoor gekozen deze vraag te stellen om zo een bijdrage aan deze discussie te kunnen leveren.

Na het algemene deel zijn de vragen toegespitst op de factoren van succes en falen. Aan de hand van iedere factor is een aantal vragen gevormd, die zijn voorgelegd aan de respondenten. Om de factor doelgericht te bepalen is in de vraagstelling met name gefocust op de prioritering en de formulering. Voor de factor beschikbaarheid van informatie is met name gekeken naar de aansluiting bij de doelgroep en bekendheid over het beleid. Voor de factor verkregen en toegepaste macht is gekeken naar de beïnvloeding van het beleid en de weerstand op het beleid. De vragen voor de factor verworven integratie zijn gericht op culturele en structurele integratie, dit houdt in de overeenstemming met de doelstelling en samenwerking tussen instellingen. De vraagstellingen verschillen voor instellingen met een ANBI-instelling en publieke instellingen, maar vragen dezelfde situaties uit. Enkel bij de factor verworven integratie wordt er bij de instellingen met een ANBI-status meer gevraagd

naar de samenwerkingen met andere instellingen, waarbij er in de interviews met de publieke instellingen wordt ingezoomd op de horizontale en verticale integratie in en tussen de verschillende departementen.

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen is ervoor gekozen om koepelorganisaties te benaderen voor de interviews. De gedachte hierachter is dat deze organisaties een goed beeld hebben van de organisaties onder hen. Een koepelorganisatie zou kunnen spreken voor alle organisaties en een bijdrage kunnen leveren aan het algemene, landelijke beeld, wat een meer valide en betrouwbaarder beeld geeft van de situatie. Van de koepelorganisaties van verschillende instellingen werden reacties ontvangen, een aantal gaf aan niet mee te willen werken. Tot deelname bereid waren het Verbond voor Progressief Jodendom, de Boeddhistische Unie Nederland en de Orde voor Vrijmetselarij. Het Verbond voor Progressief Jodendom heeft 10 aangesloten gemeenten. De Boeddhistische Unie Nederland heeft 40 aangesloten leden. Opvallend is dat de vrijmetselarij zich niet beschouwd als religie of levensbeschouwing. Het is een vereniging met een besloten karakter, waar samenkomsten worden georganiseerd om met elkaar te vergelijken. De reden dat zij benaderd zijn, komt voort uit het aantal ANBI's uitgegeven aan loges. In het ANBI register staan 280 loges geregistreerd momenteel, waarbij totaal 5500 mannen ingeschreven staan. Alle instellingen met een ANBI-status moeten voldoen aan dezelfde voorwaarden. Ondanks dat in het interview bleek dat de vrijmetselarij zich niet beschouwt als levensbeschouwing, dienen zij wel te voldoen aan dezelfde wetgeving als levensbeschouwelijke instellingen. In een besloten gemeenschap wisselen zij van gedachten, zij vergelijken hierover, bewust geen discussiëren, ieders opinie is immers gelijk. Wel erkennen zij een oppergrootmeester, daarom worden zij gemakshalve binnen deze scriptie als een levensbeschouwing beschouwd. In het kader van dit onderzoek is het interessant om ook deze groep mee te nemen om de ervaringen op het gebied van het beleid in relatie met de factoren doelgericht, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie te beoordelen.

Er zijn onder andere verzoeken gestuurd naar hindoeïstische, christelijke, islamitische koepels en de scientology church. Deze organisaties hebben niet gereageerd of wensten niet mee te werken.

De publieke instellingen die benaderd zijn bestaan uit het ANBI-team van de Belastingdienst en het ministerie van Financiën. De Belastingdienst wilde graag haar medewerking verlenen aan het interview, wat uiteindelijk plaatsvond bij het ANBI-team in Eindhoven. Het ministerie

van Financiën is ook benaderd, als zijnde het ministerie dat verantwoordelijk is voor de beleidsvorming. Echter, gezien het gebrek aan tijd gaf het ministerie van Financiën aan niet te willen meewerken. Zij gaven aan dat de onlangs uitgevoerde evaluatie antwoorden biedt. De vragen aan het ministerie zijn beantwoord aan de hand van de evaluatie, waarna deze ter controle zijn aangeboden aan het ministerie van Financiën.

Voorafgaande aan het interview is in alle gevallen aangegeven dat de interviews werden opgenomen om het transcript te kunnen uitschrijven. Alle meewerkende instellingen hebben de mogelijkheid gehad om het transcript na te lezen en zaken aan te vullen of te wijzigen indien dit onjuist was weergegeven. Bij het benaderen van de partijen is aangegeven dat het alle partijen vrijstond om bepaalde vragen niet te beantwoorden.

4.2 ALGEMEEN DEEL

Uit het interviews gaven de antwoorden op de algemene vragen een goed beeld van de wijze waarop de instellingen georganiseerd zijn. De groep respondenten vertoont een grote variatie, een variatie die zich uit op allerlei gebied. Zoals eerder beschreven zijn er twee publieke instellingen en drie private levensbeschouwelijke instellingen.

Ten aanzien van de instellingen met een ANBI-status betreft dit koepelorganisaties, organisaties die een paraplu-functie hebben voor gemeenschappen met dezelfde achtergrond. Sommigen van deze organisaties hebben een groepsbeschikking, maar dat is niet bij allemaal het geval. Groepsbeschikkingen kunnen in twee situaties worden toegewezen, het kan een bewuste keuze zijn om het aan te vragen en het kan worden opgelegd. Bij een groepsbeschikking is de koepelorganisatie verantwoordelijk voor de ANBI-waardigheid van de aangesloten instellingen. Levensbeschouwelijke instellingen zijn ANBI-waardig indien 90% van de activiteiten het algemeen nut dient. Van alle ondervraagde instellingen met een ANBI-status heeft geen organisatie moeite om de 90% algemeen nut te verklaren. Het ANBI-team van de Belastingdienst beoordeelt het algemeen nut aan de hand van het lijstje zoals dat is opgenomen in de Geefwet, hierin worden levensbeschouwelijke activiteiten als algemeen nut aangemerkt. Kritisch zijn de situaties waarin geld binnen instellingen ten goede komt aan particuliere belangen of er winst is beoogd met de activiteiten. Over het algemeen zijn er geen conflicten op dat gebied en levensbeschouwing wordt gezien als algemeen nut, dus er is geen moeite om de ANBI-status te verkrijgen.

De financiering maakt hierbij geen verschil, de organisatie kan steunen op vrijwillige giften en op contributies. Van belang is dat het geld niet wordt opgepot en er geen winst wordt gegenereerd. Een aantal instellingen hanteren een contributie, iedere individuele organisatie is vrij om het bedrag te bepalen.

De rechtspersoonlijkheid van de private instellingen is bij de Boeddhistische Unie Nederland en bij de Orde van Vrijmetselaren een vereniging, het verbond voor Progressief Jodendom is een kerkgenootschap. Alle organisaties vervullen de rol van een koepelorganisatie, zij dragen zorg voor de aangesloten instellingen. Geen van de instellingen ervaart problemen met de naamgeving van de rechtspersoonlijkheid kerkgenootschap.

Alle organisaties hebben geen individuele leden, maar vervullen taken ten behoeve van de aangesloten organisaties, al verschilt de invulling van de ondersteuning per organisatie. De Orde van Vrijmetselaren kent een langdurige inwijding, waarbij geïnteresseerden levensbeschrijvingen aanleveren. Uiteindelijk oordeelt een landelijk bestuurslid, de grootonderzoek, of deze mensen mogen worden toegelaten tot de gemeenschap. De loges van de vrijmetselarij zijn verder wel autonoom. De activiteiten van de Boeddhistische Unie Nederland worden door de aangesloten leden aangedragen. Het boeddhisme kent geen hiërarchie en daarom bepaalt de Boeddhistische Unie Nederland niet voor de leden. Het Verbond voor Progressief Jodendom laat de gemeenten autonoom handelen, maar faciliteert hierin door een rabbijn toe te wijzen aan gemeenten.

4.3 DOELGERICHT

De eerste factor voor een succesvol beleid is doelgericht. Ten aanzien van de factor doelgericht is gevraagd naar doelstelling van de Geefwet. Heeft de Geefwet geleid tot een vergroting van de vrijgevigheid? De respondenten gaven aan dat vrijwel alle leden van levensbeschouwelijke organisaties gebruik maken van de Geefwet bij de inkomstenbelasting. De mogelijkheid tot belastingteruggave wordt gebruikt, maar de mate waarin de vrijgevigheid bij levensbeschouwelijke instellingen wordt vergroot is minimaal. De Boeddhistische Unie Nederland gaf aan dat er een fiscaal voordeel wordt ontleend aan de Geefwet en de mogelijkheid tot belastingvrij schenken. Volgens hen zijn organisaties niet afhankelijk van de Geefwet voor hun bestaan, maar is het bestaan voor alle organisaties met een ANBI-status gemakkelijker om de financiën rond te krijgen. De vrijmetselarij gaf aan dat er drie punten zeer aantrekkelijk zijn aan de Geefwet. Dit zijn de fiscale aftrekbaarheid, fiscaal gunstig

legateren en een teruggave van een deel van de energiebelasting. Leden worden wel aangemoedigd om het bedrag op te hogen, maar dat komt enkel ten behoeve aan de loge. Van vrijgevigheid is nauwelijks sprake bij de vrijmetselarij, aangezien leden contributie betalen. Men kan het bedrag naar boven afronden, maar het stimuleren van de vrijgevigheid is meer van toepassing op goede doelen, volgens de vrijmetselarij. Het verbond voor progressief Jodendom heeft hierin grotendeels dezelfde visie. Slechts een enkeling wordt gestimuleerd meer te geven door de Geefwet, dit is afhankelijk van verschillende factoren. Echter, het Verbond voor Progressief Jodendom ziet ook nadelen van de Geefwet. Zij zien een verhoging van de administratieve lasten. Er zit namelijk een begrenzing in tijd en voorwaarden, door bijvoorbeeld de publicatieplicht. Vanuit de publieke instellingen wordt dit beeld herkent. Het ANBI-team merkt in aanvragen dat instellingen aangegeven dat gevers met name doneren waarbij zij een giftenaftrek kunnen genereren. Dit argument wordt het meest aangedragen, er is geen zicht op wat andere fiscale redenen voor een aanvraag zijn, zoals energiebelasting. Het ANBI-team heeft een aantal taken, wat zich centreert op het bepalen of een instelling kan worden aangemerkt als een ANBI of niet. Deze afweging wordt gemaakt op basis van de activiteiten van de instelling. De activiteiten moeten algemeen nuttig zijn en mogen geen particuliere belangen dienen of winst genereren. Algemeen nuttige activiteiten zijn opgesomd op een lijst en hiertussen moet de activiteit te plaatsen zijn. Levensbeschouwelijke instellingen staan vermeld op de lijst, zodoende worden deze instellingen altijd aangemerkt als algemeen nut. Naast dat de doelstellingen het algemeen nut moeten beogen, mogen de activiteiten geen particulieren belangen dienen of winst genereren. Particuliere belangen kunnen ook schuilen in het uitkeren van excessieve salarissen of meermaals dezelfde ZZP'ers inhuren. Het ANBI-team is alert op deze zaken, maar in die sfeer is het beleid niet altijd toereikend. Instellingen mogen geen winst genereren, wel zijn er meerdere manieren mogelijk om geld te genereren als fondsenwerving. Op de vraag of de doelstelling wordt behaald werd geantwoord dat de vraag gesteld kan worden wat de doelstelling is. Er zijn meer mogelijkheden bijgekomen om geld te genereren, enkel de vrijgevigheid stimuleren is te eng geformuleerd. Voor levensbeschouwelijke instellingen moet het beleid wel effectief zijn, in 2008 zijn alle levensbeschouwelijke organisaties massaal ANBI gebleven, maar er is geen bewijs voor de effectiviteit, aldus het ANBI-team. Het ministerie van Financiën erkent de ervaringen van het ANBI-team. Zij tonen aan dat de giftenaftrek bij een derde van de gebruikers de giften verhoogt. De marginale verschillen in het fiscale voordeel lijken geen invloed te hebben. De doelstelling van de giftenaftrek is het verhogen van giften. Voorheen was de doelstelling "het door vermindering van belasting van schenkers verlichting te

bevorderen van de financiële moeilijkheden der kerkelijke, charitatieve, culturele, wetenschappelijke en het algemeen nut beogende instellingen”. Het blijkt dat 30% meer geeft en 70% zelfs het dubbele bedrag. Men redeneert hierbij vanuit de netto kosten, bij de donatie houdt men rekening met de teruggave. Ondanks dat de doelstelling van de giftenaftrek wordt behaald, ziet het ministerie van Financiën de taak van het ANBI-team als complex en lastig. Zij dragen namelijk zorg voor 43.000 ANBI's, waarbij ook nog zorg gedragen moet worden voor ex-ANBI's. Het is zeer arbeidsintensief door de grote vormvrijheid van het beleid. De publicatieplicht heeft een grote vormvrijheid, wat de controle van de jaarcijfers tot een arbeidsintensieve klus maakt. Tevens moet het ANBI-team vooraf toetsen of de instelling ANBI-waardig zal gaan handelen, bij een misschatting kunnen de fiscale voordelen achteraf niet teniet worden gedaan. De open normen maken dit lastig. Het ANBI-team gaf zelf ook aan dat het inschatten of een instelling winst zal gaan maken aan het begin moeilijk te bepalen is, aangezien er vaak in het eerste jaar ook investeringskosten zijn. In de eigen evaluatie concludeert het ministerie van Financiën dat de ANBI-status in veel gevallen wordt gebruikt als een keurmerk. Instellingen die geen voordeel ondervinden van de fiscale regeling vragen een ANBI-status aan voor het vrijwilligerswerk waarvoor het keurmerk wordt gebruikt. Ten aanzien van de doelgerichtheid van de Geefwet en levensbeschouwelijke instellingen zijn een drietal opmerkingen te maken voor het ministerie van Financiën. Ten eerste concluderen zij op basis van literatuur dat de inkomsten van levensbeschouwelijke instellingen met 64% dalen op het moment dat er geen giftenaftrek zou bestaan. Ten tweede hadden zij in gesprekken met levensbeschouwelijke instellingen vernomen dat de integriteitstoets niet werd gewaardeerd, omdat het bestuurders beoordelen op hun strafblad niet aansluit bij de vergevingsgezinde visie van de levensbeschouwelijke instellingen. Tot slot ervaren de vrijwilligers van kleine kerkgenootschappen een grote regeldruk om aan de Geefwet te voldoen. Dit werd ook aangegeven door het Verbond voor Progressief Jodendom.

4.4 BESCHIKBAARHEID VAN INFORMATIE

De factor beschikbaarheid van informatie omvat de aansluiting bij de doelgroep en de keuze van het daarmee samenhangende beleidsinstrument. Het beleidsinstrument moedigt transparantie over de informatie van ANBI's aan. Iedere ANBI is verplicht om de jaarcijfers bekend te maken op de website, dit maakt het mogelijk voor potentiële donateurs om de cijfers te bekijken en te beoordelen. Het beleid geeft de mogelijkheid en veronderstelt dat mensen de behoefte hebben om deze informatie te bekijken van instellingen waaraan zij geld

doneren. In welke mate donateurs de wens hebben dit te bekijken en werkelijk de informatie bekijken is onduidelijk. De karakteristieken van gebruikers van de giftenaftrek zijn wel bekend bij het ministerie van Financiën. Er is een correlatie tussen leeftijd en het gebruik van de giftenaftrek, onder de 25 jaar wordt slechts door 1% gebruik gemaakt, terwijl boven de 85 jaar 23% gebruik maakt. Het inkomen heeft niet een groot effect, alle inkomens maken 11-12% gebruik van de giftenaftrek, met uitzondering van vermogende personen die de giftenaftrek bovenmatig gebruiken en van de mensen met een inkomen onder €20.000 gebruikt 6% de giftenaftrek. Een correlatie die wellicht samenhangt met de voorgaande variabelen is dat de gepensioneerden de giftenaftrek relatief vaak gebruiken, de werknemers in loondienst relatief minder en scholieren/studenten gebruiken de giftenaftrek nauwelijks. Wat duidelijk uit de data bij het ministerie van Financiën naar voren kwam was dat het gebruik van de giftenaftrek correleert met het opleidingsniveau. Van de giftenaftrek maken met name structurele gevers gebruik.

Uit een enquête van het ministerie van Financiën bleek dat slechts 8% van de burgers gebruik maakt van de giftenaftrek, wat overeenkwam met 12% van de gevers. De kennis van het beleid is laag onder mensen die niet geven, namelijk 42% tegen 74% van mensen die wel geven. Van de gevers komt slechts 13% in aanmerking voor giftenaftrek. Van de mensen die in aanmerking komen voor de giftenaftrek en de giftenaftrek kennen gebruikt 30% de giftenaftrek niet. De levensbeschouwelijke instellingen gaven in de interviews aan dat de leden allen gebruik maken van de Geefwet en er in de meeste gemeenschappen kennis over het beleid is.

De giftenaftrek door bedrijven blijkt veel lager te liggen dan onder individuen. De vennootschapsbelasting-plichtige bedrijven kunnen een deel van de donatie terug ontvangen. Echter, slechts een klein percentage, 0,5%, maakt hier gebruik van. De reden hiervan is een boekhoudkundige kwestie. Indien de donatie aan een ANBI wordt opgenomen als een gift in de boekhouding, wordt dit beschouwd als bedrijfskosten. Het voordeel van het opvoeren van donaties als bedrijfskosten is dat de winst gedrukt wordt. De giftenaftrek voor bedrijven is daardoor minder aantrekkelijk dan het opgeven als sponsoring, hierdoor valt het gebruik van 0,5% van de giftenaftrek te verklaren.

Het ministerie van Financiën concludeert dat het gebruikte beleidsinstrument van de giftenaftrek niet doelmatig is. Het beleid heeft namelijk als doel om de vrijgevigheid te vergroten. In de evaluatie is dit gemeten als de toename van giften. De giften nemen met

17,5% van de originele gift toe door de mogelijkheid van giftenaftrek. De kosten die gemaakt worden om de giftenaftrek te realiseren bedragen 47% van de originele gift. Deze percentages kunnen vertaald worden naar de gebruikelijke jaarlijkse giften. De afgetrokken giften bedragen 825 miljoen euro, dankzij de giftenaftrek komt het bedrag hoger te liggen dan zonder de giftenaftrek, namelijk 140 miljoen euro. Echter, het budgettaire beslag van het beleid bedraagt 330 miljoen euro, het beleid is niet doelmatig. Ten aanzien van de giftenaftrek is het beleidsinstrument niet doelmatig.

Op de vraag of het beleidsinstrument de meest effectieve methode voor de doelstelling is, had het ANBI-team als wedervraag wat andere mogelijkheden zouden kunnen zijn. De giftenaftrek is altijd een beetje een probleem. Aangezien het niet wordt afgeschaft, zal de wetgeving een stimulerend effect hebben op het geefgedrag. De overheid trekt zich meer terug, de subsidiestromen zijn grillig. De huidige Geefwet biedt instellingen de ruimte om op meerdere manieren aan financiën te komen. Uiteindelijk zou het niet uit moeten maken, want men geeft omdat zij het een goed doel vinden en waarom zou dat moeten worden beloond? Toch heeft men vaak dat ene stapje nodig om dat te doen.

In de informatievoorziening richting de instellingen zelf geeft het ANBI-team aan dat zij veel aandacht hebben voor voorlichting. Via de website en voorlichtingsavonden worden instellingen op de hoogte gebracht over de Geefwet. Er is voldoende informatie beschikbaar, maar toch krijgt het ANBI-team voldoende aanvragen binnen die niet voldoen aan de vereisten van een aanvraag. Van de aanvragen wordt 34% afgewezen, bleek uit de informatie van het ministerie van Financiën.

Aan de levensbeschouwelijke instellingen is ook gevraagd of het beleidsinstrument juist is gekozen. Aangegeven werd dat sommige levensbeschouwelijke instellingen het als erg fiscaal beoordeelden. Zij benadrukten dat mensen ook fysiek veel investeren in de instellingen, door het verrichten van vrijwilligerswerk. De Geefwet ziet enkel toe op dat gedeelte. Verder werd aangegeven dat de stimulans om meer te geven zelden werd ervaren bij instellingen die een contributie heffen. Door een andere instelling werd aangegeven dat dankzij het beleid meer mensen aangemoedigd worden om structureel te geven. Een nadeel wat door allen werd aangegeven was dat sommige instellingen moeite hadden om aan alle voorwaarden te voldoen, bijvoorbeeld de publicatieplicht.

4.5 VERKREGEN EN TOEGEPASTE MACHT

Op het thema verkregen en toegepaste macht liepen de reacties van de respondenten ver uiteen. De mate waarin organisaties zich bezighouden met dit thema zijn zeer verschillend, afhankelijk van het netwerk waarbinnen zij zich bewegen. Aan private instellingen is gevraagd of zij getracht hebben het beleid te beïnvloeden. Publieke instellingen is gevraagd met welke instellingen en doelgroepen zij contact hebben.

Vanuit de private instellingen is er een duidelijk verschil tussen de instelling die aangesloten is bij het C.I.O. en de instellingen waarbij dat niet het geval is. Het C.I.O. behartigt de belangen van hun leden, waardoor zij werk uit handen nemen van de leden. Alle koepelorganisaties zijn niet betrokken bij de beïnvloeding van het beleid. Het Verbond voor Progressief Jodendom is aangesloten bij het C.I.O., zodoende komen zij in overleg bijeen. Vanuit het C.I.O. krijgen zij richtlijnen voor de omgang met de Geefwet en uitleg hoe het beleid in elkaar steekt. Zij krijgen actief handvatten toegereikt hoe zij moeten omgaan met de Geefwet. Het Verbond voor Progressief Jodendom kreeg de indruk vanuit het overleg dat het C.I.O. forse inspraak heeft gehad bij de beleidsvorming. In tegenstelling tot de andere instellingen, die enkel kennis hebben genomen van de herziening van het beleid. De Boeddhistische Unie Nederland gaf aan dat zij hier niet de capaciteit voor hebben met een vierkoppig bestuur, maar dat indien het beleid verslechterd zou zijn, zich wel voor een verandering zouden inzetten. De Orde van vrijmetselaren gaf ook aan zich hier niet mee te bemoeien. Zij genieten de voordelen van het beleid, maar houden zich niet bezig met de politieke en bestuurlijke beïnvloeding. Jaren geleden hebben zij veel moeite gedaan om invloed te verkrijgen, waarna zij deze uiteindelijk hebben verkregen. Dit is de macht die zij ooit hebben uitgeoefend, maar momenteel houden zij zich hier niet mee bezig. Zij steunen de huidige ontwikkelingen, omdat de bureaunkosten bij goede doelen hierdoor beperkt blijven. Beïnvloeding wordt enkel mogelijk gemaakt door een organisatie die dit voor de koepels doet, zoals het C.I.O. doet.

De publieke organisaties bekijken de factor verkregen en toegepaste macht vanuit een geheel ander perspectief. Het ministerie van Financiën merkt op dat het onderwerp veel politieke en maatschappelijke interesse heeft. Dit is te merken aan de vele parlementaire stukken en kwesties als publieksvertrouwen, buitenlandse financiering, integriteit van bestuurders en medewerkers en financiële aspecten. Door alle bijgekomen wetgeving concluderen zij dat veel instellingen de ANBI-status als een keurmerk beschouwen.

In het beleid staat duidelijk vastgelegd welke doelgroepen in aanmerking komen voor een ANBI-status. Bij het kijken naar de doelgroepen ouderen of gehandicapten, komen instellingen met enkel die doelgroep niet in aanmerking voor een ANBI-status. Het is noodzakelijk dat de activiteiten dan meer omvatten, door bijvoorbeeld een therapeutische werking te hebben voor de personen. Voor verenigingen kan het ook lastig zijn, want verenigingen dienen met de activiteiten met name een particulier doel, maar vaak ook een maatschappelijk belang. Het is voor deze organisaties mogelijk zich als SBBI aan te merken. Echter, SBBI wordt niet formeel geregistreerd, de gegevens worden niet in een register opgenomen. Instellingen moeten hiervoor slechts voldoen aan de voorwaarden. De beoordeling van de SBBI vindt pas plaats op het moment dat het fiscaal relevant is.

Het ministerie van Financiën stelt dat aan kerken het meeste geld wordt gedoneerd. In het ANBI-register staan 9500 kerken opgenomen, waarvan 6500 kerken lid zijn van het C.I.O. Het is een logische verwachting dat deze groep het beleid zou proberen te sturen. Kerken hebben een bijzondere positie binnen de Geefwet. Waar alle instellingen moesten voldoen aan de publicatieplicht, werd dit pas twee jaar later voor kerken ingevoerd. Op dit moment moet iedere instelling met een ANBI-status voldoen aan de publicatieplicht en zijn gegevens openbaar, voorheen waren de individuele leden van het C.I.O. niet openbaar in het ANBI-register. Het ANBI-team merkt ook dat kerken sterk vertegenwoordigd zijn. Het ANBI-team heeft een convenant met het C.I.O. Al is het ANBI-team niet gemoeid met de vorming van het beleid, het wordt ervaren als, er wordt beleid geïmplementeerd en zij draaien. Het ANBI-team vermoedt dat er een sterke lobby is. De voorwaarden voor een aanmerking als algemeen nut zijn afhankelijk van de politieke en maatschappelijke conjunctuur, dus wat de maatschappij van belang vindt. Organisaties waar het ANBI-team mee in contact staan zijn stichtingen van grote ondernemingen, Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF), adviseurs en het C.I.O. Tevens worden met alle groepen afspraken gemaakt, al werken die afspraken met name één richting op. Dit zijn meer afspraken die de instellingen richtlijnen verschaffen.

Tevens is er gevraagd naar bezwaar- en beroepsprocedures. Deze zijn, voor zover bekend, niet bij de invoering van het beleid gevoerd. Natuurlijk zijn er individuele casussen waarbij de afwijzing voor een ANBI-status wordt aangevochten. Deze dienen het doel van de instelling en hebben, naar alle waarschijnlijkheid, niet als doel om het proces te vertragen.

4.6 VERWORVEN INTEGRATIE

De factor verworven integratie is in te delen in een culturele en structurele integratie. De culturele integratie vindt plaats tussen het publieke en het private domein. De mate waarin men op de hoogte is van het beleid en de doelstellingen. De structurele integratie bekijkt de mate waarin de diverse organisaties met elkaar in contact staan en een samenwerking aangaan. Hierbij is gekeken naar publieke instellingen en de samenwerking met departementen en de samenwerking van private instellingen en de samenwerking onderling en met publieke instellingen.

De culturele organisaties zijn in de voorgaande paragrafen al aan bod gekomen. De leden van de levensbeschouwelijke instellingen zijn op de hoogte van het beleid. Echter, bij het ministerie van Financiën bleek dat dit niet voor alle donateurs geldt. Wellicht zijn mensen binnen een gemeenschap meer op de hoogte van de mogelijkheid en voelen zij meer motivatie om van de giftenaftrek gebruik te maken. Voor de onderhavige scriptie is dit niet verder onderzocht, aangezien dit een geheel ander onderzoek vergt.

Op het gebied van structurele integratie blijkt dat publieke instellingen nauw contact houden. Het ANBI-team heeft vrij directe lijnen met het ministerie van Financiën. Zij kunnen het ministerie raadplegen bij twijfel over een casus, omdat de wetgeving als ontoereikend kan worden ervaren. Het ministerie oordeelt tevens bij zaken of er cassatie wordt ingesteld. Naast deze taken evalueert het ministerie het ANBI-team. De ervaringen met het ANBI-team werden als positief beoordeeld door instellingen. Alleen de controles van instellingen werden verricht door mensen die geen kennis hadden van de Geefwet. In het kader van de evaluatie sprak het ministerie ook met levensbeschouwelijke instellingen, zoals het C.I.O., Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO) en Nederlands Israëliisch Kerkgenootschap (N.I.K.). Het ministerie van Financiën heeft, omtrent de Geefwet, naast het ANBI-team ook contact met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Dit ministerie heeft namelijk een handreiking gepubliceerd die dient ter beoordeling van culturele ANBI's.

Bij de levensbeschouwelijke instellingen bleek enkel de Boeddhistische Unie Nederland contact te hebben gehad met een ministerie. Dit betrof een zaak over seksueel misbruik door een Boeddhistische leraar. In dit geval zocht de Boeddhistische Unie Nederland contact met het ministerie van Veiligheid & Justitie, omdat zij een ingang hadden door de Boeddhistische Zendende Instantie die pastorale zorg verzorgt in het gevangeniswezen. Er is een samenwerking met het ministerie van Veiligheid en Justitie, maar geen structureel overleg.

Ten aanzien van ANBI heeft geen van de koepelorganisaties contact met publieke instellingen; contact met de belastingdienst vindt veelal plaats op individueel niveau. Enkel de zaken omtrent een groepsbeschikking vinden plaats op het niveau van de koepelorganisaties. De wens om een samenwerking aan te gaan liggen ook uiteen. Het Verbond voor Progressief Jodendom ervaart een goede uitwisseling met het C.I.O., waar veel organisaties vertegenwoordigd zijn. Mensen die goed in de materie zitten stellen vragen en plaatsen opmerkingen, wat als een interessante verrijking wordt ervaren. De Boeddhistische Unie Nederland heeft geen samenwerkingen, maar zou deze graag aangaan. Mits deze niet beklemmend zijn, is het interessant om ervaringen uit te wisselen over de toepassing van het beleid. De Orde van Vrijmetselaren heeft niet de wens om deel te nemen aan ronde tafel overleggen met private instellingen noch publieke instellingen.

De wijze waarop de verworven integratie ervaren wordt, verschilt sterk van elkaar. De private instellingen lijken de samenwerking met name te vinden op gebieden waarin het beleid onvoldoende handvatten biedt. De verworven integratie bij levensbeschouwelijke instellingen is zeer divers.

4.7 RECAPITULATIE

De respondenten verschillen qua organisatie sterk van elkaar, maar in hun ervaringen met de Geefwet komen zij overeen. De doelstelling, de vrijgevigheid vergroten, wordt bij veel leden behaald. Leden geven massaal aan levensbeschouwelijke instellingen, waarbij zij gebruik maken van de aftrek op de inkomstenbelasting. Het beleid slaat aan bij de doelgroep, mede doordat binnen de gemeenschappen mensen informeel worden geattendeerd op de mogelijkheid van giftenaftrek. De respondenten ervaren moeilijkheden bij de vereisten van de publicatieplicht. De hinder ontstaat met name als de ANBI-status mogelijk wordt ingetrokken door een vertraagde publicatie. Geen van de respondenten is direct betrokken geweest bij de vorming van de Geefwet. Eén van hen is deel van het C.I.O., en dus wel indirect betrokken bij de vorming van de Geefwet. Tevens hebben de respondenten niet geprobeerd om het beleid te beïnvloeden. Geen van de respondenten nam deel aan ronde tafel overleggen, wat niet impliceert dat zij dit niet wensen. Er heerst onder de respondenten zeker wel een wil om een samenwerking aan te gaan, door een overleg aan te gaan met soortgelijke instellingen over de mogelijkheden die de Geefwet biedt. De publieke en private sector zijn gescheiden, overleg

vindt enkel plaats tussen bepaalde partijen. Het ANBI-team neemt zijn informerende taak zeer serieus door naar organisaties toe te gaan en hen voorlichting te geven over de Geefwet.

In het volgende hoofdstuk worden bovenstaande gegevens geanalyseerd aan de hand van de theorie van Hoogerwerf.

HOOFDSTUK 5

ANALYSE

Het vorige hoofdstuk toonde de uitkomsten van de interviews, dit hoofdstuk zal de relatie tussen de theorie en de empirie beoordelen. Het hoofdstuk zal de empirie analyseren aan de hand van de theorie van Hoogerwerf. Voor iedere factor zal bepaald worden in welke mate hieraan voldaan wordt. De theorie vertoont namelijk veel overeenkomsten met de empirie, daarentegen zal er ook discrepantie zijn tussen de theorie en de empirie. In de volgende paragraaf 5.1 en haar subparagrafen zal er een analyse volgen over de mate waaraan de theorie en de praktijk overeenkomsten tonen. Iedere subparagraaf belicht een factor en beoordeelt de mate van succes. Uiteindelijk zal het hoofdstuk afgesloten worden met een korte analyse ten aanzien van de beleidstheorie.

5.1 FACTOREN VAN INVLOED OP DE MATE VAN SUCCES VAN DE GEEFWET

De theorie van Hoogerwerf gaf aan dat er vier factoren verantwoordelijk zijn voor het succes of falen van de Geefwet, ofwel de doelbereiking van het overheidsbeleid. Dit zijn de factoren doelgericht, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie. In het theoretisch kader werden deze factoren uitgebreid besproken. Vervolgens zijn in de interviews aan de hand van de factoren specifieke vragen geformuleerd. Het beeld wat op basis van de antwoorden geformuleerd is staat beschreven in de casus. De volgende paragrafen beschrijven de mate waarin de factoren van Hoogerwerf van toepassing zijn op de casuïstiek.

5.1.1 DE MATE VAN SUCCES BEHAALD DOOR DE FACTOR DOELGERICHT

De factor doelgericht kijkt met name naar de effectieve totstandkoming van het beleid. In de beleidsplannen moet een adequate en aangepaste coördinatie opgenomen zijn, de doeleinden moeten expliciet benoemd worden door dit systematisch specifiek toe te lichten. Van tevoren moet worden vastgesteld welke prioriteit aan dit beleid wordt toegekend. Hierbij moet rekening worden gehouden met de causale relatie tussen de middelen en het doel. Het

gebruikte beleidsinstrument moet op een verantwoorde manier worden gekozen, want het beleidstype beïnvloedt de effectiviteit.

De gegevens zoals die naar voren komen in de casus tonen een meerdere toepassingen hiervan. Het beleid heeft als doel om de vrijgevigheid te vergroten. In de beleidsplannen is het beleid verankerd in acht wetsartikelen, waarvan een groot deel leidt tot wijzigingen in andere fiscale wetten. Om de vrijgevigheid te vergroten is in dit geval gekozen voor het gebruik van een fiscaal beleidsinstrument. Het beleid biedt zowel voor de organisatie als voor de donateurs fiscale voordelen. Het beleid steunt op de veronderstelling dat dit bijdraagt aan de vergroting van de vrijgevigheid. Deze maatregel leidt tot een reductie van inkomsten, maar leidt niet zozeer tot kosten, buiten de kosten voor uitvoering. Dit zal naar waarschijnlijkheid de reden zijn dat dit beleid de voorkeur verdiende. De kosten blijven beperkt, doordat het beleid bekostigd wordt door een belastingaftrek, waardoor de inkomsten aan de zijde van de overheid beperkt worden. De inkomstenbelasting geeft mensen een mogelijkheid om (een deel) van de donatie af te trekken, dit zou een stimulerend effect moeten genereren.

Vanuit de groep respondenten binnen dit onderzoek kwam het geluid dat alle leden gebruik maken van de regeling. Echter, de meerderheid van de respondenten acht het aannemelijk dat men de donatie ook zou doen in een situatie zonder mogelijkheid tot aftrek. Sommige zouden zich aangemoedigd voelen om een hogere donatie te doen, maar voor levensbeschouwelijke organisaties lijkt dit effect niet erg sterk. Zeker in het geval dat men gebruik maakt van een contributie, dan betalen de mensen slechts de contributie en ontbreekt de aanmoediging om meer te doneren.

De levensbeschouwelijke organisaties gaven allen aan dat het beleid zorgt voor een betere financiële situatie voor de instelling. Dit komt mede door de overige artikelen van de Geefwet, zoals meermaals aangehaald, de schenk- en erfbelasting en energiebelasting. De schenk- en erfbelasting stimuleert om de levensbeschouwelijke instelling in de erfenis op te nemen. Een reductie op de energiebelasting draagt bij aan een betere financiële situatie voor de instelling.

Apart is dat deze delen van de Geefwet niet genoemd zijn in de evaluatie. De evaluatie, zoals dit jaar door en in opdracht van het ministerie van Financiën is uitgevoerd, belicht enkel de vergroting van de vrijgevigheid door gebruik van de regeling bij de inkomstenbelasting en de wijze waarop de ANBI's en SBBI's worden beoordeeld. Er is geen aandacht voor de effecten op de vrijgevigheid en de reductie op de inkomsten door de toepassing van de overige

artikelen. De meeste artikelen komen ten goede aan de financiële situatie van de instelling met een ANBI-status. Mogelijkerwijs voelen donateurs zich gemotiveerd om te doneren, doordat zij weten dat van de giften minder ten goede zal komen aan energiebelasting en daardoor meer ten goede komt aan de algemeen nuttige activiteit. Dit lijkt erg omslachtig, maar zoals aangegeven zijn de zaken niet meegenomen in de evaluatie en kunnen er geen aannames worden onderbouwd.

Ten aanzien van de inkomstenbelasting en de schenk- en erfbelasting wordt de vrijgevigheid gestimuleerd. Ondanks dat men anders ook de bijdrage zou overmaken, lijkt het voor sommigen een stimulans te bieden om een hoger bedrag te doneren. Het beleid is in dit opzicht doelgericht, maar wellicht omvat het teveel fiscale mogelijkheden. Veel van de artikelen van de Geefwet zien niet direct toe op het verhogen van de vrijgevigheid. Dit neemt niet weg dat de doelbereiking wordt behaald. Hoogerwerf noemt naast de causale relatie tussen de middelen en het doel, meerdere zaken die van toepassing zijn op het beleid. De mate waarin er rekening is gehouden met de optekening van het beleid. Het beleid is nauwkeurig opgetekend en de prioritering is opgenomen door hier een specifieke afdeling binnen de Belastingdienst voor te vormen. Iedere fase van het beleid, bij de beleidsvorming en uitvoering, is doelgericht. Met als kanttekening dat het beleid mogelijk teveel omvat, doordat het beleidsinstrument ook zaken omvat die verder gaan dan enkel het dienen van de doelstelling.

5.1.2 DE MATE VAN SUCCES BEHAALD DOOR DE FACTOR BESCHIKBAARHEID VAN INFORMATIE

De beschikbaarheid van informatie is volgens de theorie zeer van belang voor de grondslag van het beleid. In een beleid worden bepaalde veronderstellingen gedaan, waarop vervolgens de relatie tussen de doelbereiking en het beleidsinstrument wordt gebaseerd. De betrokkenen hebben bepaalde kenmerken, waarmee rekening gehouden is in het beleidsveld ten aanzien van de doelbereiking. De relatie tussen de middelen en het doel wordt hierdoor mede bepaald. De kennis over de populatie bepaalt daarmee in grote mate het succes van het beleid.

Een ander onderdeel binnen de factor beschikbaarheid van informatie is de mate waarin mensen op de hoogte zijn van het beleid. De gebruikers van het beleid moeten op de hoogte zijn van het beleid en duidelijk weten wanneer zij hier gebruik van kunnen maken. Om een

juiste informatieverstrekking te krijgen, moet er rekening worden gehouden met de verschillen tussen de verschillende potentiële gebruikers van het beleid.

Op beide zaken reageerden de respondenten zeer positief, men ervaarde een goede aansluiting met de doelgroep en men maakt gebruik van de regeling. De gegevens vanuit de evaluatie geven aan dat leeftijd en opleidingsniveau in grote mate het gebruik van het beleid beïnvloeden.

Er is een grote discrepantie tussen de ervaringen van respondenten en de resultaten van de evaluatie van het ministerie van Financiën. Dit zou zijn oorzaak kunnen hebben in het feit dat onder algemeen nut beogende activiteiten veel soorten activiteiten te scharen vallen. In deze scriptie wordt enkel gekeken naar de levensbeschouwelijke instellingen, terwijl er binnen dit beleid ook goede doelen vallen. Wellicht wordt het verschil veroorzaakt doordat mensen een gemeenschap ervaren in de levensbeschouwelijke instelling. Binnen deze gemeenschap kunnen mensen elkaar aanspreken op de mogelijkheden van de wetgeving. Mensen die doneren omdat zij begaan zijn met een instelling, bijvoorbeeld een goed doel, zullen minder aangesproken worden op de mogelijkheid tot aftrekbaarheid. Tevens vereist het voor mensen die spontaan een donatie doen, een degelijke administratie om bij te houden wanneer zij schenken.

Het voorgaande is eigenlijk enkel van toepassing op individuen. Een andere groep waarop het beleid betrekking heeft zijn vennootschappen. De informatieverzameling die voorafgaande aan het beleid is vergaard, lijkt onzorgvuldig te zijn samengesteld. Voor vennootschappen is het namelijk gunstiger om de giften te administreren als een sponsoring dan als een gift, dit levert namelijk belastingtechnisch een groter voordeel op. Levensbeschouwelijk instellingen ontvangen de meeste giften van individuen, maar soms ook van verwante instellingen. Zo gaf de Boeddhistische Unie Nederland aan weleens bedragen te ontvangen van theosofische instituten en yoga studios.

Onder de levensbeschouwelijke instellingen lijkt te zijn voldaan aan de factor beschikbaarheid van informatie, al is dat niet het geval voor alle (overige) instellingen die vallen binnen dit beleid. Personen maken niet in alle gevallen gebruik van de regeling voor de inkomstenbelasting in tegenstelling tot de leden van levensbeschouwelijke instellingen. Alle respondenten gaven immers aan dat het beleid goed aansloot bij de doelgroep en dat alle leden gebruik maken van de giftenaftrek. Bij de Geefwet is aan de factor beschikbaarheid van informatie voldaan om tot een succes te leiden.

5.1.3 DE MATE VAN SUCCES BEHAALD DOOR DE FACTOR VERKREGEN EN TOEGEPASTE MACHT

Verkregen en toegepaste macht ligt bij de betrokken overheden, maar ook bij de betrokken organisaties en belangenverenigingen. Allen oefenen invloed uit op het beleid, wat bijdraagt aan de vorming en de herziening van het beleid. Verkregen en toegepaste macht kan er ook toe leiden dat er vertraging ontstaat in het proces door bezwaar- en beroepsprocedures. De macht aan de zijde van de overheid wordt mede beïnvloed door de verdeling van de politieke macht.

Dit is ook te zien bij de vorming van de Geefwet en de herziening hiervan. Levensbeschouwelijke instellingen hadden geruime tijd regelingen die de financiële situatie van deze instellingen ten goede kwamen, evenals dit het geval was voor goede doelen. Deze regelingen schreven voor dat er geen sprake mocht zijn van een tegenprestatie, waardoor er een wederkerige relatie tussen donateur en de instelling werd voorkomen. In het regeerakkoord met de politieke partijen VVD, CDA en PVV werd een hervorming aangekondigd om instellingen hierin meer ruimte te bieden. Deze politieke partijen beslaan de flank van midden tot rechts in het politieke spectrum. Liberalistische opvattingen stimuleren de eigen verantwoordelijkheid, waarin dit bij de Geefwet duidt op de vrijheid voor instellingen om fondsenwervende activiteiten te ontplooiën.

Bij de vorming van de Geefwet waren de levensbeschouwelijke instellingen nauwelijks vertegenwoordigd. Van grote invloed is het C.I.O. geweest, een organisatie die de belangen behartigt voor vele levensbeschouwelijke instellingen (zie appendix voor de complete opsomming). De levensbeschouwelijke instellingen houden zich bezig met hun primaire taken, terwijl het C.I.O. de belangen behartigt voor deze instellingen en met succes. De mate waarin levensbeschouwelijke instellingen zich willen verenigen ten aanzien van belangenbehartiging is divers. Bij de herziening van de Geefwet werden instellingen verplicht om de financiële cijfers bekend te maken, waarbij dit voor levensbeschouwelijke instellingen twee jaar later werd ingevoerd dan voor de reguliere instellingen. Bij meerdere instellingen heerste het idee dat het C.I.O. zich hier nadrukkelijk voor heeft ingezet en hier veel invloed op heeft uitgeoefend. Geen van de levensbeschouwelijke instellingen oefent zelf invloed uit op het beleid, al hoewel zij alle gebruik maken van het beleid. Het beleid biedt immers enkel maar voordelen voor de instellingen met een ANBI-status. Om deze reden worden er tegen het beleid geen bezwaar- of beroepsprocedures gevoerd om het proces te vertragen, enkel

tegen de afwijzing van de status. De status is zeer gewild, doordat het werkt als een keurmerk. Tevens vragen instellingen die geen baat hebben bij de fiscale voordelen de status aan als keurmerk.

Het beeld wat nu geschetst wordt is zeer positief, maar toch is de Geefwet een gevoelig (politiek) onderwerp. Dit komt met name doordat bij oprichting en voorafgaand aan de activiteiten een ANBI-status wordt verstrekt op basis van de plannen en statuten. Op het moment dat deze instellingen hun activiteiten gaan ontplooiën en uitrollen blijkt in bepaalde gevallen dat dit geen wenselijke activiteiten zijn of dat deze instellingen worden gefinancierd door andere staten. In dit geval hebben deze instellingen de goedkeuring van de Belastingdienst gekregen. Dit is moeilijk te voorkomen aangezien het ANBI-team van de Belastingdienst bestaat uit 40 fte, waarmee zij de grote stroom aanvragen moeten beoordelen. Tevens controleren zij nu adequaat of de jaarcijfers door instellingen worden gepubliceerd. Met de huidige bezetting is het niet mogelijk om instellingen te blijven controleren op de activiteiten die zij uitvoeren. De maatschappelijke discussie hieromtrent is continue en zal zich blijven ontwikkelen, waarbij inspraak in het proces van belang is.

5.1.4 DE MATE VAN SUCCES BEHAALD DOOR DE FACTOR VERWORVEN INTEGRATIE

De verworven integratie is tweezijdig, namelijk structurele integratie en culturele integratie. De structurele integratie doelt op de samenwerking tussen instituten, zodat er geen sprake is van institutionele fragmentatie. Van belang is een goede horizontale coördinatie tussen de betrokken departementen en een goede verticale coördinatie naar lagere overheden, die mede afhankelijk zijn van de horizontale coördinatie. De culturele integratie doelt op een gelijke visie bij publieke en private instellingen.

De kloven in de verworven integratie kunnen worden overbrugd door communicatie, wat het geval is bij de Geefwet. Bij de Geefwet zijn het ministerie van Financiën en de Belastingdienst betrokken, deels heeft het ministerie van Financiën advies ingewonnen bij het ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De communicatie tussen het ANBI-team bij de Belastingdienst en het ministerie van Financiën verloopt soepel. Bij twijfel over een casus kunnen zij gemakkelijk communiceren. De structurele integratie is goed verlopen, met juiste horizontale en verticale coördinatie. Op het gebied van culturele integratie zijn de publieke en private instellingen ook actief. Het ministerie van Financiën trad voor de evaluatie ook in contact met een aantal organisaties. Het ANBI-team investeert actief in

voorlichting, in algemene zin via de website, maar ook individueel door samenkomsten en telefonische consulten. Het ANBI-team heeft frequent overleg met het C.I.O.

Levensbeschouwelijke instellingen die niet actief in contact zijn met publieke instellingen weten vaak door te dringen bij situaties die dat behoeven, zoals de Boeddhistische Unie Nederland in contact trad met het ministerie van Veiligheid en Justitie. Een relatie hoeft niet frequent plaats te vinden om elkaar op het juiste moment te ondersteunen.

In hoeverre de culturele integratie geslaagd is, is complex te bepalen. Voor levensbeschouwelijke instellingen is het zeker geslaagd, door de respondenten werd aangegeven dat de meesten gebruik maakten van de regelingen. Toch blijkt dat een groot deel van de donateurs geen gebruik maken van de regelingen. De doelstelling van het beleid is om de vrijgevigheid te vergroten, ondanks dat deze donateurs wel vrijgevig zijn maken zij geen gebruik van het beleid. Zij zijn het wel eens met de doelstelling van het beleid, maar maken geen gebruik van de voordelen. Slechts een deel van de donateurs die geen gebruik maakt, kent het beleid niet. De culturele integratie kan op dat gebied sterker, maar van falen is geen sprake. De culturele en structurele integratie bij de Geefwet zijn voldoende aanwezig om te leiden tot doelbereiking.

5.2 ANALYSE TEN AANZIEN VAN DE BELEIDSTHEORIE

Bovenstaande paragraaf belicht de toepassing van theorie op de beleidstheorie op verschillende thema's. Uit deze analyse bleek dat de beleidstheorie doelgericht is, maar breder reikt dan het doel alleen. De beschikbare informatie over de populatie is toegepast, maar enkele donateurs kennen de toepassing van het beleid niet. Verkregen en toegepaste macht is een onderwerp waarin levensbeschouwelijke organisaties zich maar zelden verdiepen en dit liever uit besteden. De structurele integratie is goed georganiseerd, maar de bij de culturele integratie blijkt dat het beleid sommigen mensen niet bereikt of motiveert hier gebruik van te maken. Dit is een onderwerp wat zowel de informatie als de culturele integratie raakt. Dat men geen gebruik wenst te maken van het beleid kwam bij geen van de respondenten naar voren. Slechts door één respondent werd de administratieve last voor het individu aangehaald, als gevolg van de Geefwet. De Geefwet omvat veel verschillende soorten instellingen, wat ertoe kan leiden dat de omgang met de Geefwet door de verschillende doelgroepen anders wordt ervaren.

Het volgende hoofdstuk trekt conclusies uit het voorgaande en beantwoordt de onderzoeksvraag, zoals in de inleiding is gesteld. Tevens wordt de hypothese getoetst. Naast een toetsing van de empirie wordt er kritisch gekeken naar de theorie. Aansluitend bij de conclusie zullen er aanbevelingen volgen.

HOOFDSTUK 6

CONCLUSIE

Aan het begin van deze scriptie werd de volgende onderzoeksvraag geponeerd: *In hoeverre bereikt de Geefwet-regeling ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen zijn doel en hoe kan dit verklaard worden?* In het literatuurhoofdstuk werd er kennis gemaakt met de gangbare theorieën omtrent beleid. Hierin kwam de Beleidscyclus aan de orde, stappen die elkaar constant opvolgen in het proces van de vorming en implementatie van beleid. De laatste stap is de evaluatie, wat leidt tot het opnieuw uitvoeren van de eerste stap. Beleid kan direct worden ingevoerd, maar kan ook met behulp van een langzaam vormend proces tot stand komen. De incrementele uitvoering is een betere methode volgens Lindblom (1959:79-88). Binnen het literatuurhoofdstuk werd er vanuit het theoretisch kader toegewerkt naar het conceptueel kader, waarin de theorie van Hoogerwerf werd uiteengezet. In deze theorie blijkt dat het succes van beleid afhankelijk is van een viertal factoren, namelijk doelgericht, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie. Indien aan deze factoren goed is voldaan en de voorstanders van het beleid op deze punten meer excelleren dan de tegenstanders is, dan neemt de kans op doelbereiking bij de uitvoering van het beleid toe.

De Geefwet is een zeer complexe wetgeving, want het omvat verschillende belastingwetten en heeft invloed op verschillende betrokkenen. Het beleid kent een lange historie en is constant onderworpen geweest aan verandering. Levensbeschouwelijke instellingen gaven aan dat zij gebruik maken van de regeling en dat de wetgeving goed functioneert, maar dat zij hinder ondervinden van de publicatieplicht. Organisaties slagen er niet altijd in om de resultaten op tijd te publiceren op hun website. Dit hoofdstuk zal conclusies trekken per factor, zoals opgesteld door Hoogerwerf. In het hoofdstuk zal daarna een algehele conclusie te trekken en daarmee de onderzoeksvraag te beantwoorden. Na de beantwoording volgt er een conclusie ten aanzien van de theorie, gevolgd door een aantal aanbevelingen op het gebied van de Geefwet.

6.1 DOELGERICHT

Voor een succesvol beleid is het van belang dat het beleid doelgericht is. Doelgericht is afhankelijk van de prioritering, de verwoording en of het expliciet genoemd is. De Geefwet is tot stand gekomen door constant het beleid aan te passen en op incrementele wijze voortdurend wijzigingen aan te brengen, door zowel beleidsherzieningen als vanwege jurisprudentie. De wetgeving is concreet ten aanzien van de beschrijving van het algemeen nut. De algehele doelstelling is enger dan de uitvoering die een veel breder palet beslaat dan de doelstelling genoemd in de memorie van toelichting. Het beleid heeft betrekking op de Wet inkomstenbelasting, successiewet, Wet op de vennootschapsbelasting, loonbelasting, Wet belastingen op milieugrondslag en de Algemene wet inzake rijksbelastingen. De vrijgevigheid kan enkel toenemen door de Wet inkomstenbelasting, successiewet en de Wet op de vennootschapsbelasting. De overige belastingwetten versterken wel de financiële positie van instellingen met een ANBI-status, maar sporen donateurs niet aan tot vrijgevigheid. De Geefwet stelt dat er geen winst behaald mag worden en geen particuliere belangen mogen worden gediend.

Door respondenten die werkzaam zijn in de publieke sector werd aangegeven dat de Geefwet de doelstelling van vrijgevigheid behaald bij levensbeschouwelijke instellingen. De respondenten met een ANBI-status gaven aan dat de vrijgevigheid toenam, met uitzondering van een respondent. Bij deze respondent werd er contributie betaald, wellicht dat hierdoor de prikkel ontbreekt om meer te geven dan het vaste bedrag. De vrijgevigheid nam toe door de Geefwet, men gaf aan dat er gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om structureel te geven. De fiscale voordelen die hieraan verbonden zijn, brengen mensen ertoe dat zij structureel een donatie doen. De doelstelling wordt behaald, maar de factor doelgericht is bij de Geefwet niet goed toegepast, door het bredere beleidsinstrument dan wat de doelstelling beoogt. Het beleid is tot stand gekomen na jarenlang aanpassingen door te voeren in een incrementeel proces. Het beleid is gedurende de jaren aangepast en wellicht is de doelstelling in die jaren enkel aangepast aan de laatste wijziging in het beleid. Zo zou de doelstelling die in de memorie van toelichting staat, verwijzen naar de status van SBBI en de verhoging van de norm van 50% naar 90% algemeen nuttig activiteiten. De multiplier die gehanteerd wordt op de culturele instellingen, zou een aanmoediging zijn om de vrijgevigheid te vergroten aldus de doelstelling. Dit klinkt als een logische verklaring. Het beleid is dus breder dan de doelstelling, maar waarschijnlijk komt dit door de doelstelling af te stemmen op de aanpassingen in de wetgeving. De overige wetgeving, die voorheen al bestond, wordt in de nieuwe doelstelling niet meer aangehaald. Een wet kan effectiever en wellicht efficiënter als

de doelstelling concreet alles verwoord wat beoogd wordt met de doelstelling, de beleidsinstrumenten kunnen dan gericht worden toegepast. De doelstelling kan worden aangescherpt om het beleidsinstrument doelgericht af te stemmen.

6.2 BESCHIKBAARHEID VAN INFORMATIE

Voor de factor informatie kan bij de Geefwet worden gekeken naar een aantal zaken, namelijk de keuze voor het beleidsinstrument, aansluiting bij de doelgroep en of men op de hoogte is. De keuze voor het beleidsinstrument moet aansluiten bij de doelstelling en moet bijdragen aan de doelbereiking. In de Geefwet is gekozen om de gehele wetgeving vorm te geven door middel van fiscale maatregelen en voordelen. Ten aanzien van de factor beschikbaarheid van informatie moet dit beleidsinstrument leiden tot vrijgevigheid. De aftrek van de inkomstenbelasting kan als een motivatie gezien worden om te doneren aan instellingen met een ANBI-status. Uit de analyse bleek dat niet iedereen gebruik maakt van de regeling. Er zit een grote discrepantie in het gebruik, als de populatie wordt bekeken. Uit de beleidsevaluatie van het ministerie van Financiën bleek dat het gebruik van de regeling correleert met de leeftijd en het opleidingsniveau. Sommigen waren niet op de hoogte en anderen maakten ondanks dat zij op de hoogte waren geen gebruik. Uit de interviews bleek dat alle levensbeschouwelijke instellingen bekend waren met de regelingen van de Geefwet. De discrepantie is mogelijk te verklaren door de gemeenschap. De instellingen brengen de regeling onder de aandacht van de leden, terwijl mensen die spontaan een gift overmaken naar een goed doel niet gemakkelijk informeel hierover kennis opdoen. Het spontaan doen van giften vereist een goede administratie om gebruik te kunnen maken van het beleid.

Tevens lijkt bij de informatie voorafgaande aan het beleid geen rekening te zijn gehouden met de vennootschappen. Vennootschappen kunnen namelijk op verschillende manieren donaties doen aan instellingen met een ANBI-status. Een gift via de Geefwet is fiscaal onvoordeliger dan het aangaan van een sponsorschap. Ten aanzien van de vennootschapsbelasting is voorafgaand onvoldoende informatie ingewonnen.

Verder kan geconcludeerd worden dat de beschikbare informatie over en bij de doelgroep voldoende was bij levensbeschouwelijke instellingen. Levensbeschouwelijke organisaties beschikken over voldoende informatie om de Geefwet toe te passen. De leden maken gebruik van de regeling en zijn op de hoogte van de mogelijkheden.

6.3 VERKREGEN EN TOEGEPASTE MACHT

De factor verkregen en toegepaste macht is te beschrijven als de invloed die op het beleid wordt uitgeoefend, dit kan door politieke/publieke organisaties, private organisaties of belangenverenigingen. Een andere manier van verkregen en toegepaste macht is het vertragen van het proces door bezwaar- en beroepsprocedures. De Geefwet is ontstaan vanuit een macht die zich meer in liberale richting wil bewegen, door instellingen de mogelijkheid te geven fondsen te werven. Hierdoor zijn zij niet enkel afhankelijk van de vrijgevigheid. De invloed die is uitgeoefend op het beleid komt niet voort uit de levensbeschouwelijke instellingen. Geen van de respondenten ondernam op eigen initiatief pogingen om het beleid te beïnvloeden. De beïnvloeding komt vanuit instellingen waarin de levensbeschouwelijke instellingen verenigd zijn. Dit is bij het C.I.O. het geval, verschillende geloofsgemeenschappen zijn hierbinnen verenigd om een aantal zaken met elkaar af te stemmen, waaronder de beïnvloeding van het beleid. Het C.I.O. kent een professionele organisatie en beschikt over veel kennis en expertise wat kan worden ingezet ten bate van de gemeenschappen. De leden van het C.I.O. hebben overleg over de lopende zaken, waaronder de Geefwet. De aangesloten organisaties profiteren van de kennis en expertise en de mogelijkheid dat het C.I.O. zich inzet voor de belangen van de aangesloten gemeenten. Echter, het C.I.O. vertegenwoordigt slechts een aantal gemeenten. Niet alle geloofsgemeenschappen zijn deel van het C.I.O., waarbij het onbekend is of deze geloofsstromingen lid zouden kunnen worden. Naast het verbond voor Progressief Jodendom zijn de gemeenten overwegend christelijk. Aan de ene kant kan de vraag gesteld worden of het C.I.O. enkel inzet op de eigen belangen en op joods-christelijke punten. Aan de andere kant kan men zich afvragen of de belangen tussen levensbeschouwelijke instellingen sterk uiteenlopen. De wetgeving ten aanzien van de aftrek van de energiebelasting voor levensbeschouwelijke instellingen zal met name te herleiden zijn naar oude christelijke kerkgebouwen. Oude kerken zijn immers vaak groot en slecht geïsoleerd, waardoor het moeilijk is om deze gebouwen voor samenkomsten te verwarmen. Ondanks dat de problematiek van een hoge energierekening (vanwege de verwarming) met name voorkomt bij christelijke gemeenten, is de wetgeving toegespitst op alle levensbeschouwelijke instellingen en komen zelfs meer instellingen hiervoor in aanmerking. Een duidelijk voorbeeld van de verkregen en toegepaste macht van de levensbeschouwelijke instellingen is het twee jaar later mogen voldoen aan de publicatieplicht.

Het ministerie van Financiën en de Belastingdienst onderhouden een goed contact met het C.I.O., het ANBI-team onderhoudt qua levensbeschouwelijke instellingen alleen met het C.I.O. structureel contact. Het is de taak van het C.I.O. om de belangen van de leden te vertegenwoordigen, maar het is van belang dat in ogenschouw wordt genomen dat er een mogelijkheid is dat zij enkel de belangen van leden vertegenwoordigen en daarom niet spreken voor alle levensbeschouwelijke instellingen. Het is dan ook van belang voor publieke instellingen om het C.I.O. niet te benoemen als de spreekbuis van de levensbeschouwelijke instellingen, aangezien deze organisatie enkel Joods-christelijke leden heeft.

Geconcludeerd kan worden dat de belangen van levensbeschouwelijke instellingen worden behartigd, blijkend uit het beleid en dit kwam terug in de interviews met een lid van het C.I.O. en het ANBI-team. Van vertraging door bezwaar- en beroepsprocedures is geen sprake doordat het beleid een gunstige uitwerking heeft voor de instellingen met een ANBI-status.

6.4 VERWORVEN INTEGRATIE

Tot slot de factor verworven integratie, dit betreft de culturele en structurele integratie en daarbinnen de horizontale en verticale coördinatie. De structurele integratie focust op de samenwerking tussen de instituten, zowel tussen de departementen als in de hiërarchie. De culturele integratie gaat over de invulling hoe het beleid is geïntegreerd bij de gebruikers. De structurele integratie is van belang, de Geefwet is namelijk constant in verandering, het beleid blijft aangepast worden. Dit kan gebeuren door een herziening, maar ook door de jurisprudentie. Van de betrokken instellingen wordt flexibiliteit verwacht en het vermogen om spoedig te reageren op veranderingen in het beleid. Een belangrijke voorwaarde is dat de relatie tussen de betrokken instellingen goed is. Binnen de publieke sector moet men elkaar vragen kunnen stellen en bij twijfel de casus kunnen voorleggen aan collega's. Het ANBI-team heeft een goede band met het ministerie van Financiën, waarbij zij het ministerie kunnen benaderen als er onduidelikheden zijn. Het ministerie van Financiën heeft daarnaast ook nog contact met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om de culturele instellingen te beoordelen. Een goed contact binnen de publieke instellingen maakt het gemakkelijker om het beleid toe te passen. De doelstelling en beleidstoepassing wordt op de verschillende departementen op gelijke wijze gezien.

De taak van het ANBI-team ligt zeer complex, namelijk met 40 fte moeten zij toezien op de instellingen die een ANBI-status hebben of wensen. Er wordt vooraf beoordeeld of deze

instellingen goede statuten en plannen hebben voor algemeen nuttige activiteiten, waarna er na toewijzing van de status weinig controle op de activiteiten is.

Aan de factor verworven integratie wordt in structurele zin zeker voldaan, ook in culturele zin is de Geefwet geïntegreerd. De belastingdienst verstrekt veel informatie via de website en het ANBI-team is bereid om telefonisch vragen te beantwoorden en zij geven ook voorlichtingsavonden. Dit om de kennis over de Geefwet in de richting van de instellingen te vergroten. In de basis is het beleid goed geïntegreerd, maar er zijn zeker punten waarop de verworven integratie nog beter zou kunnen. Een aantal personen die er recht op zouden kunnen hebben, maakt geen gebruik van het beleid, terwijl zij wel donaties doen aan een instelling met een ANBI-status. Hiermee wordt de doelstelling, de vrijgevigheid vergroten, wel bereikt zonder toepassing van het beleid. Het beleid zou verder kunnen integreren door mensen hierover op de hoogte te stellen en het proces te vergemakkelijken.

De conclusie ten aanzien van de verworven integratie is dat de structurele en culturele integratie goed verloopt. Er blijven punten van verbetering, zo zou iedereen op de hoogte moeten zijn van het beleid en moet er financieel meer ruimte komen bij het ANBI-team om controles te kunnen uitvoeren op de instellingen.

6.5 ALGEHELE CONCLUSIE

Dit beleid is gevormd door een incrementeel proces, wat bleek uit de beleidscyclus van de Geefwet. De Geefwet bereikt als beleid ten aanzien van levensbeschouwelijke organisaties zijn doel, mits de doelstelling als het vergroten van de vrijgevigheid wordt gezien. Aangezien de wetsartikelen op veel meer onderwerpen zien en daarmee voordelen oplevert voor de instellingen met de ANBI-status, zou de doelstelling veel breder gesteld kunnen zijn. Het beleidsinstrument is veel te breed ingezet voor de huidige doelstelling, waardoor het vermoeden ontstaat dat de doelstelling veel breder ligt. Vrijgevigheid stimuleren is niet in gelijke mate toepasbaar onder de instellingen, door de grote variatie onder de instellingen die het algemeen nut beogen. De factor beschikbaarheid van informatie is goed toegepast, evenals dit het geval is voor verworven integratie. Ten aanzien van de factor verkregen en toegepaste macht ervaren geen van de partijen de behoefte om het beleid te beïnvloeden. Eerder zijn de partijen niet direct betrokken geweest bij de herziening van het beleid, maar dit neemt niet weg dat zij het in het vervolg niet zouden doen als zij ontevreden raken. Het beleid kan worden beschouwd als een succesvol beleid. De hypothese die aan het begin gesteld werd, is:

De doelbereiking van de Geefwet ten aanzien van levensbeschouwelijke instellingen zal groter zijn wanneer er sprake is van de aanwezigheid van voldoende doelgerichtheid, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie. Deze hypothese wordt door dit onderzoek van de Geefwet bevestigd. In iedere fase van de beleidscyclus heeft de hypothese stand gehouden. Daarbij moet wel de kanttekening gemaakt worden dat de doelstelling behaald is met een wetgeving dat een breder bereik dan de doelstelling heeft. De wetgeving is ruimer dan de doelstelling beoogt.

6.6 CONCLUSIE TEN AANZIEN VAN DE THEORIE

Deze gehele scriptie voert een toetsing van de theorie van Hoogerwerf uit, zoals in het conceptueel kader besproken werd. Deze theorie reikt de factoren aan die de kans op doelbereiking bij een beleid vergroten. De theorie veronderstelt een causaal verband tussen de onafhankelijke variabelen, de factoren: voldoende doelgerichtheid, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepaste macht en verworven integratie, en de afhankelijke variabele: een succesvol beleid. Deze factoren bieden de juiste perspectieven om te kijken naar het beleid, waarbij dit in alle fases van het beleid toepasbaar is, zowel bij de vorming, implementatie als uitvoering. Dit onderzoek bekeek de mate van succes van de Geefwet aan de hand van deze theorie, door te beoordelen in hoeverre er aan de vier factoren werd voldaan. In deze paragraaf volgen de conclusies ten aanzien van de theorie.

Bij de toetsing van de theorie werden er enkele constatering gedaan ten aanzien van de genoemde variabelen. Aan alle factoren werd binnen de Geefwet voldaan, alhoewel de factor voldoende doelgerichtheid een slechte aansluiting vond. Bij de Geefwet bleek het beleid niet juist aan te sluiten bij de doelstelling doordat de doelstelling te eng was geformuleerd, de doelstelling is ruimer dan de vrijgevigheid die vanuit de beleidsdoelstelling wordt beoogd. Eerder in dit hoofdstuk werd al geconcludeerd dat het ruime beleid naar alle waarschijnlijkheid te herleiden is naar de constante veranderingen van het beleid. Het zijn de aanpassingen uit de evaluatie die het proces van de beleidscyclus weer continueren. De Geefwet is niet een uitzonderlijke wetgeving door het aantal jaren dat het beleid bestaat en constant wordt aangepast. De tijd oefent invloed uit op de uitkomsten van het beleid. Bij de Geefwet is de verandering door tijd enkel merkbaar bij de factor voldoende doelgerichtheid. Het is denkbaar dat in andere casuïstiek de beleidsverandering door de tijd blijkt uit andere

factoren. Door de veranderingen van de afgelopen jaren is het aannemelijk dat op andere beleidsterreinen de overige factoren een grote invloed hebben gehad.

De factor tijd binnen het beleid is een punt waaraan de theorie van Hoogerwerf geen aandacht schenkt. De Geefwet is een voorbeeld van beleid wat door de jaren heen sterk veranderd is, deze situatie geldt waarschijnlijk voor meerdere casussen. Naarmate een beleid meermaals is aangepast na een evaluatie, kan de richting van het beleid gaan verschuiven. De correlatie tussen de onafhankelijke variabelen en de mate van succes van het beleid is minder sterk. In het geval van de Geefwet zijn de onafhankelijke variabelen niet toereikend genoeg om de afhankelijke variabele te verklaren. Het beleid was breder opgezet dan enkel het beleidsdoel, de vrijgevigheid te verruimen. Een correctie voor tijd in de theorie zal kunnen worden gebruikt om de mate van succes nauwkeuriger te kunnen inschatten. In veel gevallen leidt jurisprudentie tot een uitleg over de toepassing van het beleid, waardoor de aansluiting met de doelstelling ruimer kan worden. In dergelijke gevallen is het raadzaam om de ontwikkelingen die er door de tijd heen hebben plaatsgevonden mee te nemen bij de beoordeling. Op deze wijze kan de theorie sterker correleren tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabelen. Veranderingen die zijn opgetreden in de loop van de tijd in het beleid, kunnen ertoe leiden dat het beleid niet geheel doelmatig is door een onvolledige aansluiting tussen het beleidsdoel en het werkelijke beleid.

Het punt van tijd is een hiaat in de theorie van Hoogerwerf, hierin voorziet de theorie van Hoogerwerf niet om een correctie uit te voeren. In veel gevallen bestaat de wetgeving vele jaren en wordt deze met enige regelmaat herzien en aangepast. De vier factoren zijn in alle fases van de beleidscyclus aanwezig, maar de mate van aansluiting verandert met de tijd. Geconcludeerd kan worden dat een correctie voor tijd behulpzaam kan zijn in de bepaling van het succes en daarmee de theorie van Hoogerwerf kan ondersteunen. De mate waarin voldaan wordt aan voldoende doelgericht, beschikbaarheid van informatie, verkregen en toegepast macht en verworven integratie zijn onderworpen aan tijd. In de fase van agendering is aan bepaalde factoren voldaan, waarna deze als algemeen goed zijn beschouwd. Beleidsdocumenten worden op andere punten herzien, waardoor de wetgeving ruimer reikt dan de beleidsdoelstelling. Een correctie voor tijd is essentieel om tot betere resultaten te komen bij de toepassing van de theorie van Hoogerwerf.

6.7 AANBEVELINGEN

Nu volgen er een aantal aanbevelingen voor het beleid. Bij de Geefwet is aan alle factoren voldaan, al kan de doelstelling scherper geformuleerd worden. De eerste drie aanbevelingen zijn van toepassing op de Geefwet. De laatste aanbeveling ziet op de theorie van Hoogerwerf, om de theorie aan te scherpen.

1. De doelstelling moet aangepast worden, zodat het beleidsinstrument beter aansluit bij de doelstelling.
2. Het C.I.O. is een bundeling van Joods-christelijke organisaties, zij overleggen met de overheid. In dit overleg vertegenwoordigen zij niet alle levensbeschouwelijke organisaties, om die reden moet de organisatie niet dienen of beschouwd worden als de spreekbuis voor alle levensbeschouwelijke organisaties.
3. Het zou raadzaam zijn om de instellingen met een ANBI-status te blijven controleren in de jaren dat zij hun activiteiten ontplooiën.
4. Bij de theorie van Hoogerwerf is het aan te bevelen om de ontwikkelingen door de jaren heen mee te nemen in de beoordeling van de factoren.

HOOFDSTUK 7

DISCUSSIE

In het vorige hoofdstuk werden de conclusies van dit onderzoek getrokken, voor de volledigheid van dit onderzoek is het van belang om de tekortkomingen te bespreken. Aan het onderzoek wat verricht is, kleeft een aantal beperkingen die hieronder besproken zullen worden. De zaken die besproken worden, hebben invloed op de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek. De eerste paragraaf bespreekt de verzameling van data, hierbij komt de benadering van respondenten aan de orde en de interviews en de medewerking. De volgende paragraaf gaat in op mogelijk vervolgonderzoek; gezien de beperking qua tijd bij dit onderzoek is er ruimte voor verder onderzoek naar bepaalde zaken. Tot slot van dit hoofdstuk zal een paragraaf de conclusies ten aanzien van de discussie bespreken.

7.1 VERZAMELING VAN DATA

Het onderzoek vond plaats door publieke instellingen en instellingen met een ANBI-status te interviewen. De groep respondenten bestond uit een vijftal organisaties, waarbij van één organisatie de antwoorden op basis van documenten van de organisatie tot stand zijn gekomen. Dit betreft het ministerie van Financiën die geen medewerking wilde verlenen, de overige vier organisaties wilden graag meewerken aan de interviews. De antwoorden van het ministerie van Financiën zijn geëxtraheerd uit de Geefwet-evaluatie, die zij aangewezen hadden. Deze antwoorden zijn voorgelegd aan het ministerie van Financiën.

Bij het onderzoek is sprake van een zeer kleine groep, al vertegenwoordigden de respondenten een grote groep. Alle respondenten van de instellingen met een ANBI-status vertegenwoordigen een koepelorgaan van meerdere instellingen. De grootte van de onderzoeksgroep maakt het lastig om de antwoorden te generaliseren, ondanks dat de koepels velen vertegenwoordigen, blijft de onderzoeksgroep klein. Er zijn alleen instellingen geïnterviewd, met de donateurs zelf is niet gesproken. Het is complex om een juist aantal te vinden voor een onderzoeksgroep, zeker in relatie met de gekozen methodologie. In dit onderzoek is gekozen voor diepte-interviews. Er was omtrent het onderwerp en de toespitsing op levensbeschouwelijke instellingen weinig onderzoek gedaan. Een enquête zou voortbouwen op bestaande kennis, terwijl de bestaande kennis nog opgebouwd moest worden.

Een interview creëert de mogelijkheid om verder door te vragen, waardoor het gebied beter geëxploreerd kan worden. Het nadeel aan interviews is dat het veel tijd kost en dat generalisatie lastig is. Instellingen en mensen zijn niet één op één te vergelijken. De keuze voor interviews is wel onderbouwd, maar dit neemt niet weg dat de onderzoeksgroep klein is. De orde van vrijmetselarij beschouwt zich niet als religie of levensbeschouwing, maar toont in grote delen gelijkenissen. Zo bestaat het uit een bepaalde gemeenschap van mensen die zich verbonden voelen en deelnemen aan samenkomsten. Aan deze gemeenschap zijn dezelfde vragen gesteld zoals aan de levensbeschouwelijke gemeenschappen zijn gesteld. Zij maken immers ook gebruik van het gelijke beleid, dus kon de informatie worden meegenomen, het weglaten van deze resultaten zou tot een schralere uitkomst geleid hebben. Tevens kent een kwalitatief onderzoek vaak een kleine onderzoeksgroep.

In de voorbereidingsfase van de interviews is naar de meeste koepelorganisaties van gemeenschappen een verzoek verstuurd. Van een aantal partijen werd geen reactie vernomen en van een aantal is er een afwijzing ontvangen. De interviews hebben allen plaatsgevonden met partijen die direct medewerking wilde verlenen. Van de grote christelijke koepel, de PKN, is geen reactie ontvangen, van een aantal islamitische organisaties ook niet. De koepelorganisatie van het Diyanet, een Turks islamitische organisatie, gaf aan dat zij te druk waren voor interviews. Deze correspondentie viel samen met de maatschappelijke onrust over de vermeende financiële giften door de Turkse regering. Het is jammer dat zij niet mee wilden werken, juist vanwege de actuele aandacht. Een andere partij die niet mee wenste te werken is de Scientology Church, een organisatie die is afgewezen voor de ANBI-status. Juist vanwege de wisselende jurisprudentie is het een interessante casus. De Noorse broederschap is de ANBI-status ontnomen, ook deze gemeenschap wenste niet mee te werken. Het is spijtig dat zij hun ervaringen niet wilden delen.

Naast private instellingen wilde het ministerie van Financiën niet meewerken. Het ministerie van Financiën gaf aan dat zij onlangs een evaluatie hadden uitgevoerd en dat er binnen het gehele ministerie niemand bereid was om mee te werken aan het onderzoek. Voor de theorie van Hoogerwerf is het raadzaam om ook beleidsmakers te ondervragen. Het ministerie is de enige in zijn soort, uitwijken naar een soortgelijke instelling is niet mogelijk. Vandaar dat ervoor is gekozen om de antwoorden uit de evaluatie te halen.

De evaluatie gaf voor een groot gedeelte antwoord op de vragen, welke vervolgens zijn voorgelegd aan dhr. IJzerman, directeur Directe Belastingen, daarna zijn deze gegevens

meegenomen in het onderzoek. Het evaluatieonderzoek is onderscheiden in een evaluatie van de giftenaftrek en in een evaluatie voor de beoordeling van ANBI's en SBBI's. Uit de gegevens blijkt dat van de giftenaftrek het meest gebruik wordt gemaakt voor giften aan levensbeschouwelijke organisaties (Boonstoppel en Bekkers, 2011: 43). In de giftenevaluatie is de groep van levensbeschouwelijke instellingen echter niet meegenomen, wel is er contact opgenomen met het C.I.O. Hiervoor is al toegelicht dat het C.I.O. slechts een klein deel van de levensbeschouwelijke instellingen vertegenwoordigd. Bij de evaluatie voor de beoordeling van ANBI's en SBBI's zijn de groepen Contactorgaan Moslim en Overheid (C.M.O.), Nederlands-Israëliësch Kerkgenootschap (N.I.K.) en wederom C.I.O. wel gehoord.

7.2 VERVOLGONDERZOEK

Het domein van de Geefwet is een interessant gebied, zeker in relatie met de levensbeschouwelijke gemeenschappen. Het betreft een beleid dat zich onder andere richt op instellingen die zijn opgericht vanuit een roeping en onderscheidt zich hiermee van de andere instellingen. Dit onderzoek geeft een verkennend beeld. Het huidige onderzoek kan gelden als een startpunt, aangezien het beleid wordt geëxploreerd en beschreven. Dit onderzoek geeft een beeld van de doelgroep en de toepassing van beleid. Ruimte voor verder onderzoek zit onder andere in contributie als onderdeel van de Geefwet en het effect op de vrijgevigheid.

Geheel buiten dit onderzoek is de maatschappelijke visie gebleven. Eerder onderzoek toonde aan dat slechts een deel van de ondervraagde burgers wenste dat de Geefwet van toepassing is op giften aan kerken en moskeeën. Men vond dat vrijgevigheid aan deze organisaties niet bekostigd moet worden vanuit de inkomstenbelasting. Tevens deelden men deze mening voor politieke partijen, die ook aftrek genieten binnen de Geefwet (TNS/NIPO, 2012). Een toetsing en onderzoek naar de algemeen nuttige activiteiten is hier buiten beschouwing gelaten, maar zeer interessant.

Tevens is er onderzoek naar de rechtspersoonlijkheid mogelijk. Levensbeschouwelijke instellingen hebben nu allen de rechtspersoonlijkheid stichting, vereniging of kerkgenootschap. Alhoewel kerkgenootschap enkel een naam is, is dit voor sommige instellingen een reden om niet de rechtspersoonlijkheid kerkgenootschap te nemen. Ondanks dat kerkgenootschappen specifiek van toepassing zijn op levensbeschouwelijke instellingen. Uit een van de interviews bleek dat islamitische instellingen altijd stichtingen zijn, een andere respondent gaf aan dat de naamgeving neutraler zou kunnen. De keuze voor de

rechtspersoonlijkheid moet gemaakt worden op de voorwaarden en vereisten. Op het moment dat de keuze plaats vindt op basis van de naam, kan gekeken worden of een andere naam beter zou passen bij de rechtspersoonlijkheid. In de interviews werd aangegeven dat sommige instellingen geen probleem ervaren met de naamgeving, anderen zouden wel graag een wijziging zien. De mogelijkheden voor een andere naamgeving kunnen worden onderzocht.

Het beleid is zeer complex en omvat veel fiscale mogelijkheden en veel soorten instellingen. Zoals eerder al werd gezegd is beleidstheorie een multidisciplinair vakgebied, onderzoek naar de Geefwet is dan ook op vele terreinen mogelijk.

7.3 CONCLUSIE TEN AANZIEN VAN DE DISCUSSIE

In de discussie werd gerefereerd aan de relatief kleine onderzoekgroep, hierdoor is de betrouwbaarheid minder groot. De respondenten moeten de gehele groep vertegenwoordigen, wat niet mogelijk is. Niet alle geloofsgemeenschappen zijn immers vertegenwoordigd. Mogelijk lijden de resultaten hieronder, de betrouwbaarheid is matig doordat de respondenten niet iedereen vertegenwoordigen. De validiteit is wel groot, dit houdt in dat het onderzoeksinstrument aansluit bij het onderzoek. De onderzoeksvraag vindt aansluiting bij de theorie van Hoogerwerf. Aan de hand van de factoren van Hoogerwerf werden de vragen aan de respondenten gesteld. De antwoorden van de respondenten passen goed bij de vraagstelling van het onderzoek. Het onderzoek is zeer valide, maar matig betrouwbaar. Dit onderzoek biedt een goede basis voor verder onderzoek.

HOOFDSTUK 8

REFERENTIE

Abma, T.A. (2001), *Handboek beleidswetenschap: perspectieven, thema's, praktijkvoorbeelden*, Amsterdam: Boom Koninklijke Uitgevers.

Bakija, J. & Heim, B. (2011), 'How does charitable giving respond to incentives and income? New estimates from panel data', *National Tax Journal*, 64 (2), pp. 615-650.

Bekkers, R., T. Schuyt, T. en B. Gouwenburg, (2015), *Geven in Nederland 2015. Giften, Nalatenschappen, Sponsoring, en Vrijwilligerswerk*, Doetinchem: Reed Business.

Berg, J.T. van den (2010), 'Lichamen waarin kerkgenootschappen zijn verenigd', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 4 (1), 70-85.

Boer, M.M. den (2012), 'Boekbespreking Henk Post, Gelijkheid als nieuwe religie: een studie over het spanningsveld tussen godsdienstvrijheid en gelijkheid (Wolf publishers 2010, ISBN: 978-90-5850-5637)', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 6 (1), pp. 1-3.

Boonstoppel, E., & Bekkers, R.H.F.P. (2011), 'Geven door huishoudens', in: Schuyt, Th.N.M., B.M. Gouwenberg en R.H.F.P. Bekkers (red.), *Geven in Nederland 2011: Giften, Nalatenschappen, Sponsoring en Vrijwilligerswerk*, Amsterdam: Reed Business bv., pp. 31-60.

Bovens, M. en P. 't Hart (2001), 'Beleidsfiasco's tussen bestuurlijk falen en bestuurlijke pech', in: Abma, T. & R. In 't Veld (red.), *Handboek Beleidswetenschap*, Amsterdam: Boom.

Bovens, M., P. 't Hart, en van Twist, M. J. (2012), *Openbaar bestuur. Beleid, organisatie en politiek*, Alphen aan de Rijn: Wolters Kluwer.

Boxem, R. A. V. van (2009), 'Zielige overblijfselen', *NTRF*, 48 (1), p2.

Brennenraedts, R., A. Vankan, J. Veldman, Y. Rienstra, F. Bongers, M. Gielen & L. Gercama (2016), *Evaluatie giftenaftrek*, Utrecht: Ape & dialogic.

Broeke, C. van den (2011), 'Iedereen ging op weg om zich te laten inschrijven: De registratie van kerkgenootschappen en de Handelsregisterwet van 2007', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 5 (1), pp.103-123.

Bryman, A., S. Becker, en J. Sempik (2008), 'Quality criteria for quantitative, qualitative and mixed methods research: A view from social policy' *International Journal of Social Research Methodology*, 11(4), pp. 261-276.

Coenen, F. (2001), 'Planningsconcepties en -praktijken ', in: Abma, T.A. (red.), *Handboek beleidswetenschap: perspectieven, thema's, praktijkvoorbeelden*, Amsterdam: Boom Koninklijke Uitgevers, pp. 41-54.

Dohmen, J. (2016), 'Gij zult werken, werken, werken', <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/10/28/gij-zult-werken-werken-werken-a1528701> (geraadpleegd op: 13 april 2017).

Dunn, W.N. (2015), *Public policy analysis*, New Jersey: Pearson Highered.

Dye, T.R. (1992), *Understanding public policy*, Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall

ECLI:NL:GHAMS:2013:3338.

ECLI:NL:HR:1960:AY1355.

Etzioni, A. (1985), 'Making policy for complex systems: A medical model for economics', *Journal of Policy Analysis and Management*, 4(3), pp. 383-395.

Fleurke, F. (2013), 'Een vleugje meer bestuurskunde', *Beleidsonderzoek Online*, 2 (2), pp. 1-3.

Graaf, H. van de en R. Hoppe, (1989), *Beleid en politiek: een inleiding tot de beleidswetenschap en de beleidkunde*, Muiderberg: Coutinho.

Hemerijck, A. (2001), 'De institutionele beleidsanalyse: naar een intentionele verklaring van beleidsverandering', in: Abma, T.A. (red.), *Handboek beleidswetenschap: perspectieven, thema's, praktijkvoorbeelden*, Amsterdam: Boom Koninklijke Uitgevers.

Herold, M. (2013), 'Beleidsambtenaren, ongeschreven regels en openheid in de beleidsontwikkeling', *Beleidsonderzoek online*, 2 (4).

Hoesel, P. van (2014), 'Een nieuwe rol voor beleidsonderzoekers?', *Beleidsonderzoek Online*, 3 (1).

Hoogerwerf, A. (1983), *Succes en falen van overheidsbeleid*, Alphen aan de Rijn: Samsom.

Hoogerwerf, A. (1987), 'De levensloop van problemen: Definiëring, precisering en oplossing', *Beleidswetenschap*, 1 (2), pp. 159-181.

Hoogerwerf, A. en M. Herweijer (2014), *Overheidsbeleid. Een inleiding in de beleidswetenschap (negende druk)*, Alphen aan de Rijn: Wolters Kluwer.

Hoppe, R., M. Jeliaskova, H. Graaf van de en J. Grin (2004), *Beleidsnota's die (door) werken. Handleiding voor geslaagde beleidsvoorbereiding*, Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Veen, R.J. van der (1990), *De sociale grenzen van beleid. Een onderzoek naar de uitvoeringen effecten van het stelsel van sociale zekerheid*, Leiden: Stenfert Kroese.

Hoppe, R. (2011), 'Boekbespreking van: Vic Veldheer (red.), De gevolgen van 'fact free politics' voor beleid en onderzoek. *Actualiteitencollege Nederlandse Sociologische Vereniging*, 17 november 2011, Den Haag: SCP 2012', *Beleidsonderzoek Online*, 1 (1).

Howlett, M., & Ramesh, M. A. Perl. (2009), *Studying public policy: policy cycles and policy subsystems*, Toronto: Oxford University Press.

Jann, W. en K. Wegrich, (2006). 'Chapter 4. Theories of the Policy Cycle', In: Fischer, F., G.J. Miller en M.S. Sidney (red.), *Handbook of public policy analysis*, Boca Raton: CRC Press.

Kalders, P. (2001), 'Snelheidsdilemma's in een stroperige staat: naar een tijdsbewuste beleidswetenschap', in: Abma, T.A. (red.), *Handboek beleidswetenschap: perspectieven, thema's, praktijkvoorbeelden*, Amsterdam: Boom Koninklijke Uitgevers, pp. 222-235.

Kamerstukken II 1962/63, 5380, nr.19.

Kamerstukken II 2010/11, 2011Z11495.

Kamerstukken II 2010-11, 32740 nr. 6.

Kamerstukken I 2011/12, 33 003.

Kamerstukken I 2011/12, 33 006 (Memorie van toelichting Geefwet).

Kamerstukken II 2011/12, 33 006-10.

Kamerstukken II 2011/12, 33 006-15.

Kamerstukken II, 2016/17, 32824, 38.

Pel, P.T. (2010), 'Het kerkelijk statuut en de wet', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 4 (1), pp. 86-113.

Kingdon, J.W. (2011), *Agendas, alternatives, and public policies*. Boston: Longman Pub Group.

Klijn, E.H. en J.F.M. Koppenjan, (2001), 'Besluitvorming en management in netwerken: een multi-actor perspectief op sturing', in: Abma, T.A. (red.), *Handboek beleidswetenschap: perspectieven, thema's, praktijkvoorbeelden*, Amsterdam: Boom Koninklijke Uitgevers, pp. 179-192.

Knaap, P. van der (2010), 'Veiligheidsbeleid: Onderbouwd en effectief? De meerwaarde van beleidstheorieën voor beleid en beleidsevaluatie' *Tijdschrift voor veiligheid*, 9(1), pp. 6-21.

Knottnerus A. (2016), 'Van casus-specifieke beleidsevaluatie naar systematische opbouw van kennis en ervaring', *Beleidsonderzoek Online*, 5 (2).

Kooten, van (2009), 'De positie van kerkgenootschappen in de handelsregisterwet 2008: een gemiste kans?', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 1 (3), pp. 13-27.

Korsten, A.F.A. en A.D. Meer van der (2014), 'Beleidsonderzoek benutten', *Beleidsonderzoek Online*, 3 (1).

Lindblom, C.E. (1959), 'The science of "muddling through"', *Public administration review*, 19 (2), pp. 79-88.

Lipsky, M. (2010), *Street-level bureaucracy, dilemmas of the individual in public service (30th ann. Ed.)*, New York: Russell Sage Foundation.

Lodge, M., & K. Wegrich (2012), *Managing regulation: regulatory analysis, politics and policy*, Londen: Palgrave Macmillan.

Meijers, T. (2014), 'Godsdienstvrijheid aan banden Boekbespreking: Henk Post, Godsdienstvrijheid aan banden, Een essay over het probleem van de godsdienst in het publieke domein, Nijmegen: Wolf Legal Publishers', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 8 (1), pp. 1-5.

Ministerie van Financiën (2017), *Evaluatie van de praktijk rondom ANBI's en SBBI's*.

Overheid.nl (2012), 'Geefwet', <http://wetten.overheid.nl/BWBR0030915/2012-01-01> (Geraadpleegd op 3 maart 2017).

Overheid.nl (2016), 'Algemene wet inzake Rijksbelasting', <http://wetten.overheid.nl/BWBR0002320/2016-05-01> (Geraadpleegd op 3 maart 2017).

Ploeg, T.J. van der (2008), 'De overheid en de rechtspersoonlijkheid van kerkgenootschappen', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 2 (1), p. 79-95.

Ploeg, T.J. van der (2009), 'Registratie van kerkgenootschappen en de vrijheid van godsdienst in historische rechtsvergelijkend perspectief', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 3 (1), p. 28-40.

Ploeg, T.J. van der (2010), 'Past een heilig lichaam wel in een gewoon bed? De vereniging- en stichting als rechtsvorm voor geloofsgemeenschappen', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 4 (1), pp. 114-130.

Post, H. (2011), *Godsdienstvrijheid aan banden, Een essay over het probleem van de godsdienst in het publieke domein*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

Rossi, P.H., M.W. Lipsey en H.E. Freeman (2004). 'Expressing and assessing program theory' *Evaluation: A systematic approach*, 62 (7), pp. 133-168.

Steenvoorde, R. (2011), 'Het algemeen nut-criterium in recente wetgeving en jurisprudentie met betrekking tot kerken en religieuze instellingen', *Tijdschrift voor Religie, Recht en Beleid*, 1 (2).

TNS/NIPO (2012), 'Project nummer G3933', Beschikbaar via: <http://www.tns-nipo.com/nieuws/nieuwsberichten/meerderheid-nederlanders-vindt-aftrekbaarheid-gift/> (Geraadpleegd op: 30 maart 2017).

Twist, M.J.W. van (1995), *Verbale vernieuwing. Aantekeningen over de kunst van bestuurskunde*. Den Haag: VUGA.

Vries, J.P. de (2010), 'Het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO): belangenbehartiger voor de kerken bij de rijksoverheid', *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, 4 (1), pp. 30-37.

APPENDIX A

Het C.I.O. is een organisatie die vele leden vertegenwoordigd. Alle leden van het C.I.O. zijn levensbeschouwelijke organisaties. De leden van het C.I.O, vermeld in maart 2017 op de website (www.cioweb.nl/kerkgenootschap), zijn:

1. Het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap
2. De Protestantse Kerk in Nederland
3. De Remonstrantse Broederschap
4. De Algemene Doopsgezinde Sociëteit
5. De Christelijke Gereformeerde Kerken
6. De Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten
7. De Nederlands Gereformeerde Kerken
8. De Gereformeerde Gemeenten
9. De Oud-Katholieke Kerk van Nederland
10. Het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap
11. Nederlands Verbond voor Progressief Jodendom
12. De Portugees-Israëlitische Gemeente
13. Het Leger des Heils
14. De Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB
15. De Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland
16. De Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland
17. De Gereformeerde Kerken in Nederland (Vrijgemaakt)

18. Het Kerkgenootschap der Zevende-dags Adventisten

19. De Evangelische Broedergemeente (Hernhutters)

20. De Molukse Evangelische Kerk/Geredja Indjili Maluku

21. Orthodoxe Kerk in Nederland – vertegenwoordiging van de Orthodoxe bisschoppenconferentie van de Benelux

22. Koptisch-Orthodoxe Kerk

23. Alliantie van Baptisten en CAMA Gemeenten

24. Hersteld Hervormde Kerk

25. Rafaël Nederland

26. Voortgezette Gereformeerde Kerken

27. Anglicaanse Kerk in Nederland

28. Syrisch-Orthodoxe Kerk in Nederland

29. Gereformeerde Gemeenten in Nederland

30. Kerk van de Nazarener in Nederland

31. Het Apostolisch genootschap in Nederland

APPENDIX B

B.1 INTERVIEW ANBI-TEAM

Onderstaand interview is afgenomen op 8 februari 2017 te Eindhoven. Louise Petri (hierna: interviewer) sprak met Khalid Tber, medewerker ANBI-team, Belastingdienst (hierna: geïnterviewde).

Interviewer: Het interview heeft een aantal secties en bepaalde groepen en eerst zullen het algemene vragen over de organisatie, ANBI status, over het algemeen nut, kerkgenootschappen en daarna ga ik even in op een aantal succesfactoren. Hoogerwerf, die heeft een stuk geschreven waarin hij zegt: beleid is afhankelijk van een aantal succesfactoren, een aantal factoren die maken het tot een succes of tot falen. Dat zijn 4 factoren, met een aantal vragen wil ik kijken wat uw visie daarop is.

Geïnterviewde: Dat is goed, uitstekend. Ik ben wel benieuwd.

Interviewer: Welke taken verricht het ANBI team?

Geïnterviewde: Het ANBI-team in zoverre, we hebben natuurlijk het aanvraagproces, het begint meestal met het insturen van een aanvraagformulier. En vervolgens bekijken wat daarin zit, het kan zijn dat we het in één keer goed of fout vinden. Het wordt aan het begin eigenlijk al gefilterd als het bij de administratie binnen komt. Het komt eerst bij de postkamer binnen natuurlijk, daar wordt het gescand en vervolgens wordt het naar de administratie gestuurd en die gaan kijken: is het iets wat ANBI kan worden of is het kansloos? Als het kansloos is, wordt het afgewezen. Als het twijfel oproept, dan komt het bij een behandelaar terecht. Als het goed is direct, kan het meteen goed gekeurd worden door de administratie. Dat is een eerste filter, ongeveer 70% blijft bij die eerste filter hangen. Daar wordt voor een groot deel al de aanvraag afgedaan en vervolgens is het bij 30% nog een vraagteken en dat komt dan bij een behandelaar terecht en die gaat dat dan inhoudelijk behandelen. En die kijkt dan naar wat er in zit, statuten, beleidsplan, website, dat zijn belangrijke zaken van tegenwoordig. Er moet ook een website zijn, voordat je ANBI kan worden, en de statuten

moeten in orde zijn. We kijken naar de doelstelling van de instellingen, is dat iets wat het algemeen nut kan dienen, en zo niet is het fout en is het als het goed is al meteen afgewezen, maar wij kijken natuurlijk naar de inhoudelijke vragen en naar de activiteiten van de instelling. Wordt er winst beoogd? Willen zij winst gaan behalen? En waar willen ze dan winst mee behalen? Willen ze met algemeen nuttige activiteiten winst behalen, of willen ze winst behalen om de financiering rond te krijgen van de instelling. Dat zijn natuurlijk afwegingen die wij maken. Het kan natuurlijk dat er structuren achter zitten of dat wij vinden dat daar misschien wat gekunsteld aan de gang wordt gegaan met particuliere belangen die daarom heen zweven dat kan ook nog. Dat is vaak bij B.V.'s, bestuurders die belangen hebben die zijdelings of direct kunnen worden gediend met die stichting zelf. Dus dan wordt het afgewezen, de kans is groot dat het afgewezen wordt, dat is denk ik het grootste percentage wat wordt afgewezen. Dat is de ene kant, een aanvraag, aan de andere kant hebben we ook weleens vooroverleg met instellingen die willen een ANBI-status krijgen, maar weten nog niet of de statuten goed zijn en willen die dan van tevoren indienen en daar kijken we af en toe naar, en het kan ook dat er inhoudelijk vragen zijn over instellingen waarbij de ANBI al is afgehandeld, ze zijn al ANBI, maar willen wat veranderen bij die stichting, dan kan dat ook bij ons beoordeeld worden. Voor de rest kijken wij natuurlijk ook naar de controle achteraf, want je kunt wel ANBI zijn. Misschien bij het eerste gezicht dit gaat goed, maar het kan best zijn aan het eind het gaat niet helemaal goed, dus gaat wordt ook toezicht op uitgeoefend. Er zijn mensen die specifiek daarvoor zijn opgesteld en die gaan gewoon naar de ANBI toe en gaan kijken wat daar gebeurt. Zij gaan dan een gesprek aan met de bestuurders en dan zit er ook vaak een adviseur bij die daar ook zijn zegje doet. Daar wordt vaak naar gekeken, dat zijn dus het toezicht, het aanvraagproces en daarnaast hebben we ook nog de publicatieplicht, want we hebben een apart teampje, van mensen die kijkt naar de websites. De websites van stichtingen moeten op orde zijn, sinds 2014 moet iedereen een website hebben. Als zij die niet hebben, kan de status ingetrokken worden. Als zij niet binnen een afzienbare tijd de website op orde hebben. Het kan zijn dat ze dingen niet publiceren, of dat ze heel weinig publiceren zodat je er eigenlijk niks aan hebt. Er zitten dus nog wat mogelijkheden in, maar daar wordt dus ook naar gekeken. Als je eenmaal ANBI bent, dan ben je nog niet klaar dan kijken we er ook nog naar. Nou, dat hebben we gehad, we hebben het toezicht, we hebben de ex-ANBI tegenwoordig, dus de ANBI-af. Sinds 2014 is er een regeling dat ex-ANBI's ook bekeken gaan worden, vanaf 2013, als je vanaf eind 2012 de ANBI-status bent verloren dan kijken wij ook nog van wat doe je met dat geld. Dus is het begrip ANBI vermogen bedacht, of die op een gegeven moment bedacht voor ons, dus daar

kijken we naar. Wat heb jij nou eigenlijk met dat goede doelen geld gedaan, heb je daar toch particuliere belangen mee zitten dienen, heb je het weggeven aan particulieren of anderen die er eigenlijk geen recht op hebben volgens jouw doelstelling die je ooit had. Dat soort dingen kijken we ook naar. Mocht je daar de fout ingaan dan kun je ook met successierecht te maken krijgen en eventueel een boete krijgen. Dus dat doen we ook nog. Dus het wordt steeds meer, in het begin was het alleen het toezicht en aanvragen en vooroverlegsituaties was de hoofdmoot van het werk, maar nu hebben we dus ook de ex-ANBI erbij en het publicatieverhaal.

Interviewer: Ja. Is er ook een juridische afdeling die die processen voert als mensen in bezwaar of beroep gaan?

Geïnterviewde: We hebben natuurlijk bezwaarbehandelaars, er zijn natuurlijk instellingen die denken: ja, maar dat heb je niet goed begrepen, ik ga nog maar eens bezwaar maken. Dan is er een bezwaarbehandelaar, die neemt hem op. Dat zijn wel gescheiden personen, het is niet dat de behandelaar ook een bezwaar gaat doen van zichzelf, dat is dan iemand anders. Dat is de onafhankelijkheid, min of meer, die moet geregeld zijn. Er is ook iemand die processen voert. Mocht dat bezwaar nog niets opleveren van zo'n iemand en zo'n instelling, dan kunnen we naar de rechter en daar is ook iemand voor. Het hele palet van aanvragen, bezwaar en procedures, dat zit er natuurlijk ook bij. Wat je bij gemeentes ook hebt, als je bezwaar maakt, kun je uiteindelijk bij de Raad van State terecht komen. Dat heb je hier ook, wij gaan naar de rechtbank, het hof en eventueel naar de Hoge Raad, dat doen wij dan niet zelf, maar dat gaat dan via het ministerie. Bureau cassatie maakt dan de beslissing om al dan niet in cassatie te gaan, dus dat hebben we ook nog. We hebben vrij directe lijnen met het ministerie, omdat het af en toe wat politiek gevoeliger ligt, wat wij hier doen. Daar vragen wij wat back-up van het ministerie en we proberen natuurlijk een beetje voor elkaar te krijgen wat we zelf vinden. Ja, want wij hebben natuurlijk intern ook vaktechnische mensen die de begeleiding doen, of de inhoudelijke, als wij vragen hebben dan kijken we ernaar. Kunnen wij dit nog zelf volhouden? Bijvoorbeeld als er een nieuwe uitspraak is, hoe gaan we daarmee om? Moeten wij het aanvraagproces anders gaan inrichten, moeten we dit voortaan gaan goedkeuren, of juist afkeuren? Het beleid is constant in beweging en afhankelijk van de wensen uit de politiek, want die zitten er natuurlijk ook achter. We zijn wel een vrij zichtbaar iets, politiek zit daar vaak op. Je ziet ook weleens in de krant instellingen staan die ANBI waardig waren volgens ons, maar uiteindelijk dus gekke dingen hebben gedaan. Dan krijg je daar dus ook de wind van voren. Hoe kun je dat nou de ANBI status geven, terwijl je eigenlijk, wat ze hier nou aan

het doen zijn, dat kan eigenlijk niet. Dat heb je ook, die waan van de dag min of meer. Die zit daar ook in. Het is een heel dynamisch gebeuren. Dat zijn denk ik de hoofdlijnen, voor de rest worden er ook door mensen in het land bijeenkomsten geregeld om wat voorlichting te geven over ANBI's en culturele instellingen die worden ook weleens bezocht. Waar wij denken, dat vinden wij belangrijk om die mensen uitleg te gaan geven en soms komen verzoeken van groepen om uitleg, dus dat wordt ook gedaan. Een publiciteitskant zit eraan. Het is een heel klein team, we hebben 40 fte ongeveer met z'n allen en we doen alle ANBI's van Nederland en daarbuiten (we hebben ook buitenlandse ANBI's. Dat zijn er iets van 43.000, dat is niet allemaal evengoed te behappen natuurlijk. Dat zal je begrijpen, maar we doen ons best.

Interviewer: Wat omvat de Geefwet en wat omvat een ANBI precies?

Geïnterviewde: De Geefwet? De Geefwet is natuurlijk gekomen in 2012, die heeft de ANBI-regeling van de ene wet naar de andere wet over gebracht. In zoverre heeft de Geefwet ook culturele instellingen met zich mee gebracht. Dat hadden we vroeger niet, die aftrek voor de culturele instellingen. Voor de rest, wat zou dat verder nog hebben kunnen omvatten, dat weet ik ook niet heel zeker. De Geefwet is maar een wetsverandering geweest, die wel wat meer doorwerkte naar de aftrekkant, dat is niet echt ANBI-kant. Wij doen puur ANBI, wij zeggen ja of nee ANBI en wat daar voor fiscale gevolgen aanzitten dat zijn andere middelen die daar weer over gaan Wij hebben ook met allerlei middelen te maken, successiewet, inkomstenbelasting, vennootschapsbelasting, eventueel BTW, fondsenwervers-regeling, energiebelasting is daar ook aan gekoppeld en tegenwoordig is er ook nog de regeling van de vrijwilligers, die met behoud van een uitkering kunnen werken bij een ANBI. Dat is er ook nog bij gekomen, dus daar hebben wij heel veel oude instellingen die als jaren bestaan, die opeens denken "wij willen met vrijwilligers kunnen werken, dus wij gaan ook die ANBI-status aanvragen", dus daar hebben we ook extra druk van. Als iedereen daar maar voordeeltjes aan probeert te koppelen en wij moeten dat dan weer op gaan lossen. Wat de Geefwet eigenlijk gebracht heeft, dat kan ik eigenlijk niet zeggen. Behalve dat natuurlijk een aantal faciliteiten zijn geschapen, meer commerciële activiteiten van de stichting, die zijn nu ook mogelijk. Dat was vroeger wat moeilijker, tegenwoordig is duidelijk omschreven dat dat kan. Dat zijn in principe de fondsenwervende activiteiten. Je hebt eigenlijk onderscheid in ANBI's, je hebt doelactiviteiten en dat zijn de activiteiten waar je je specifiek op richt. Dat is namelijk het goede doel dienen, maar dat kan je dus met de doelactiviteiten doen. Maar om dat te kunnen moet je natuurlijk geld hebben en dan moet je zorgen dat je fondsen werft. Dat zijn dan wel twee verschillende dingen, soms is het moeilijk uit elkaar te houden. Is dit een

fondsenwervende activiteit of is dit een doelactiviteit, in de wet is het wel een beetje omschreven, maar die regeling is vrij vaag. Wij hebben weinig handvatten om dat precies, het is geen exacte wetenschap, je kan niet zeggen A is A en altijd A. Er zijn zoveel mogelijkheden, maar goed, wij moeten onderscheid maken tussen fondsenwervend en doelactiviteiten. Met fondsenwervende activiteiten moet je ook winst maken. Dat is wel de bedoeling, anders ga je ten lasten van jouw doelactiviteiten ga je gelden uitgeven om fondsen te werven, dus dat is niet de bedoeling. Dat is een nieuwe creatie in de Geefwet, voor de rest weet ik het niet, wellicht met de SBBI's, want daar heb je ook van gelezen?

Interviewer: Ja.

Geïnterviewde: SBBI doen wij niet, dat doet schenk- en erf, dat is een andere afdeling die daarmee bezig is. De SBBI-steunstichting doen wij wel, maar dat komt maar één keer per jaar voor, geloof ik. Dus dat is nou ook niet echt een stroom, waarvan je zegt, nou.

Interviewer: Want een steunstichting, wat houdt dat in?

Geïnterviewde: Je hebt steunstichting-SBBI, dus dat zijn eigenlijk alleen als zij een lustrum hebben, ofzo. Dan kunnen zij gelden werven en dan kunnen ze dat daaraan uitgeven. Er is op dit moment maar één SBBI-steunstichting in 2017 goedgekeurd en in 2015 twee, geloof ik. Dat zijn er geen vijf per jaar.

Interviewer: Nee.

Geïnterviewde: Dus dat is een stroom die wij ook doen. Dat is een heel klein stroompje. Wat ik ook nog ben vergeten te vertellen: Via de belastingtelefoon krijgen we ook vragen over de ANBI regeling binnen die beantwoorden wij ook. Dan gaan we die mensen opbellen.

Interviewer: Oké.

Geïnterviewde: Dat krijgen wij dan: bel die even op en leg uit hoe dat met de ANBI zit. Dat kan op allerlei dingen zijn, dat kan op de beloning zitten, op de publicatieplicht, dat kan van alles zijn wat daar gevraagd wordt. Soms gaat het te ver en dan moeten ze het gewoon schriftelijk voorleggen, maar als het echt een algemene vraag is dan kunnen we gewoon telefonisch beantwoorden. Want telefonisch beantwoordt, is geen zekerheid. Dan kan je wel alles zeggen, Pietje Puk heeft toen gezegd, maar dan weet je ook niet alle ins- en outs. Als ze een heel leuk verhaal hebben en je hebt het verkeerd begrepen, of ze hebben het zo mooi verteld dat je alleen een verkeerd conclusie kan trekken. Dan hebben wij geen bewijs en zij

ook niet, dus dan moet het gewoon schriftelijk worden voorgelegd. Maar in principe geven wij ook op die manier voorlichting aan de buitenwereld. En iets over de ANBI-regeling zelf?

Interviewer: Hoeveel religieuze instellingen hebben een ANBI-status?

Geïnterviewde: Daar is laatst volgens mij nog naar gekeken, ik dacht iets van 9500.

Interviewer: En hoeveel religieuze instellingen zijn afgewezen voor een ANBI-status?

Geïnterviewde: Afgewezen? Ik heb geen idee.

Interviewer: Worden ze weleens afgewezen, de afgelopen paar jaar?

Geïnterviewde: Er zijn wel, dat weet ik eigenlijk niet zeker. Wij behandelen niet, ik behandel ook aanvragen, dat zijn verschillende soorten aanvragen. Dat kan een keer een religieuze instelling zijn, dat kan ook een andere instelling zijn. Dat hangt er vanaf, als wij zien dat zij een religieuze instelling zijn en zij doen wat wij verwachten van een religieuze instelling, dan zal het wel goed zijn, maar wij zien ook weleens instellingen waarbij wij twijfels hebben of de administratie is, hoe zij aan giften komen, of het nou cash donaties zijn of niet. Als je alleen maar cash donaties krijgt, dan moet er een hele goede administratie achter zitten, wil jij dat traceren. Want als jij op onderzoek uitgaat, moet je wel de bonnetjes kunnen zien van gelden die binnenkomen. Als je daar twijfels bij hebt, kan het weleens zo zijn dat het in eerste instantie wordt afgewezen. Of dat ook doorgezet wordt, dat weet ik niet. Dan zou je dat soort vragen nog even na moeten sturen. Dan kan ik kijken of ik daar nog wat van kan zeggen. Dan kan sowieso met alle vragen die ik nu niet kan beantwoorden. Maar die statistieken heb ik niet in mijn hoofd.

Interviewer: Oké. En wat is een groepsbeschikking?

Geïnterviewde: Een groepsbeschikking, nou we hebben groepsbeschikkingen voor vergelijkbare instellingen, dus bijvoorbeeld die kerken. We hebben heel veel religieuze instellingen in groepsbeschikkingen zitten, omdat die zijn bijvoorbeeld rooms-katholiek. Je hebt heel veel verschillende soorten, je hebt ook het C.I.O., ken je het C.I.O.?

Interviewer: Ja

Geïnterviewde: Dat is één van die instellingen. Op hun website zie je ook een aantal groepen onderscheiden in Joods en weet ik het wat er onder zit. Al die stromen die ook niet allemaal even goed uit elkaar kan houden. Die zitten allemaal daarin. Die hebben een

groepsbeschikking. Zo heb je ook bijvoorbeeld bij de gehandicaptensport een groepsbeschikking, en bibliotheken hebben ook een groepsbeschikking, nou ja van alles, vergelijkbare instellingen. Waarom dat ooit bedacht is? Waarschijnlijk voor de handigheid, maar het is moeilijk te controleren, uiteindelijk.

Interviewer: Want hoe werkt dat dan?

Geïnterviewde: In principe is het zo dat het groepshoofd, iedere groep heeft een groepshoofd, die moet in feite doen wat wij doen, kijken of alle instellingen die daaronder vallen nog wel ANBI waardig zijn. Als het bijvoorbeeld over de publicatieplicht gaat, moeten zij zorgen dat al die instellingen voldoen aan die publicatieplicht. Soms gaat dat goed en soms gaat dat fout, dat groepshoofden daar soms geen zicht meer op hebben. Soms hebben zij een slechte administratie en hebben zij geen zicht meer op welke leden nou daarbij zitten. Sommigen vallen misschien af, omdat ze er geen zin meer in hebben of omdat zij ontbonden zijn, of gefuseerd zijn. Al dat soort bewegingen kunnen leiden tot het verval van een ANBI-status en dan moet en dan moeten wij ervoor zorgen dat het goed geadmistreerd wordt. Dat zijn de groepsbeschikkingen, noem je die. Wij hebben nu geloof ik iets als 114 groepsbeschikkingen, zo iets.

Interviewer: Kan iedere vergelijkbare groep in aanmerking komen?

Geïnterviewde: In principe wel, als je met meer dan één bent, zou je dat kunnen proberen. Je kunt het aanvragen, het staat op het aanvraagformulier en je kunt het gewoon aankruisen. Dan geef je in de bijlage aan, wie jij vindt dat daar ook bij zou moeten horen, dus dat kan. Ik heb daar zelf niet zo veel mee te maken gehad, omdat er volgens mij ook niet zo heel veel nieuwe groepsbeschikkingen bij zijn gekomen. Volgens mij is het animo een beetje verdwenen. Wij kunnen zelf ook vinden, dat wij een groep, dat wij zeggen, we hebben nu zoveel van dat soort instellingen, weet je wat ik ga er een groep van maken. Dat kunnen wij ook doen van ons uit, dus je hoeft het niet aan te vragen, wij kunnen het zelf ook opleggen. Als we dat handig vinden, of dat ooit gebeurd is, weet ik niet. Volgens mij niet.

Interviewer: Hoeveel religieuze groepen hebben een groepsbeschikking?

Geïnterviewde: Nou dat durf ik ook niet te zeggen. Ik weet eigenlijk alleen van het C.I.O., dat dat bestaat en wat voor de rest, welke andere er nog zijn, dat weet ik eigenlijk niet. Van Islamitische instellingen weet ik niet of die een aparte groepsbeschikking hebben, volgens mij niet. Dat weet ik niet zeker.

Interviewer: Weet u hoe het zit met de energiebelasting? In combinatie met een ANBI.

Geïnterviewde: Ja, je kunt vrijstelling krijgen van de energiebelasting als ANBI. Soms vraag je je ook af, waarom zou deze überhaupt een ANBI-status willen hebben, want ze krijgen geen giften, dus welk nut heeft het eigenlijk. Dan zou het kunnen zijn van: wij vinden dat goed klinken, een soort keurmerk-achtige redenatie krijg je dan. Of misschien zit er wel energiebelasting achter, dat kan ook.

Interviewer: Want er liggen verder geen verder geen beperkingen op of voorwaarden?

Geïnterviewde: Aan die energiebelasting?

Interviewer: Ja.

Geïnterviewde: Dat weet ik niet zeker, want dat is ook weer iets wat eigenlijk niet bij ons thuishoort. Je bent ANBI of niet en als je ANBI bent dan kun je weer verder met vrijstellingen die daar weer verder aan gekoppeld zijn. Daar ga ik verder eigenlijk ook niet over. Maar die voorwaarden staan gewoon in de wet vermeld, of je meteen dat krijgt, of dat er een drempel in zit, dat weet ik niet zeker. Volgens mij is er wel een soort drempel, hoe dat precies werkt dat weet ik niet.

Interviewer: Oké. Dan ga ik daar nog even achteraan.

Geïnterviewde: Doe dat maar.

Interviewer: Wat is het algemeen nut?

Geïnterviewde: Dat is ook weer zo'n mooi begrip. Dat is een heel moeilijk begrip en wij kunnen eigenlijk alleen maar kijken naar: zijn er particuliere belangen, zo nee, kan het een algemeen nut zijn. Als je in de wet kijkt, dan zijn er een aantal categorieën en een aantal activiteiten opgesomd, waarvan wij vinden dit is algemeen nuttig. Of althans, dat heeft de wetgever ooit bedacht. Als het daar dan in past en er zijn geen particuliere belangen, of de particuliere belangen zijn zo erg klein, te vergelijken met eigenlijk binnen die 90 en 10%. Bij die 10% daar zouden dan nog particuliere belangen in kunnen zitten en voor de rest is het algemeen belang meer het uitsluiten van het particulier belang, maar een definitie van algemeen belang, die hebben we niet. Dat is voor ons, ja wij kijken naar de particuliere belangen. En naar de activiteiten, kunnen die ondergebracht worden in zo'n categorie?

Misschien wel in meerdere categorieën. Het moet daarin passen, dan kan het algemeen belang dienen. Dat is voor ons ook niet altijd even makkelijk. Ja, vertel het maar.

Interviewer: Ja en hoe meet je het algemeen nut, de 90%?

Geïnterviewde: Ja, we kijken natuurlijk naar wat een instelling binnenkrijgt aan gelden. Stel je voor dat je een donatie krijgt van een ton, dan kijk naar wat gebeurt daar dan mee. Wordt dat op een bank gezet en gebeurt daar vervolgens niks? Dan ben je ook al fout bezig, je gaat ook niet op een rekening geld zitten oppotten, je moet er wel iets mee gaan doen. Als je met die 100.000 euro geen goed plan hebt, wat wel ergens concreet moet zijn vastgelegd. Eens in de zoveel tijd wil ik dat geld uit gaan geven op die en die manier. Dan moet je daar in ieder geval aandacht aan besteden, vinden wij, dus dat willen we graag weten. Als wij zien, je doet er eigenlijk niks mee, je zit alleen maar rente te creëren. Af en toe zit je wat te besturen, maar voor de rest doe je niks, dan ben je gewoon particulier belang aan het dienen. Of je bent gewoon aan het oppotten. Dat zijn allebei foute dingen, dus dan gaan wij daar wel moeilijk over doen. Dan is het je krijgt nog wel een kans misschien, laat zien wat je gaat doen, anders gaan we het intrekken. Wat was de vraag, particulier belang?

Interviewer: Hoe meet je het algemeen nut?

97

Geïnterviewde: We kijken natuurlijk naar de uitgave kant. Waar gaat het geld heen? Daar kijken we eigenlijk naar. Wordt er met dat geld een algemeen belang gediend? Van de instelling zelf, of van anderen? Je kunt natuurlijk ook gelden als ANBI inzamelen om daar vervolgens weer een ander mee te ondersteunen. Voor een steunstichting-ANBI, die specifiek voor een ander gelden gaat genereren. Dat kan ook nog, maar dan kijken we dus naar de uitgavekant. Daar kijken we eigenlijk naar en het is niet zo dat wij zeggen het is 90 of het is minder dan 90, want dat is heel erg moeilijk. Soms kan het bij 85 ook al goed zijn, want het is een beetje een gevoelskwestie af te toe. Wanneer het goed gaat. Het is niet helemaal rekenkundig te onderbouwen. Het hoeft ook niet volgens de staatsecretaris. Maar je moet wel zorgen dat die particuliere belangen zo klein mogelijk zijn. Of niet aanwezig. Als ze al aanwezig zijn, dan moet ze echt minimaal zijn. Dat is eigenlijk het algemeen belang.

Interviewer: Liggen er dan ook bepaalde voorwaarden aan de uitbetaling van loon voor ANBI?

Geïnterviewde: In zoverre dat bij de publicatieplicht wordt gevraagd aan te geven in hoeverre jij aan salarissen betaald en vaak zijn dat gewoon mensen die onder cao vallen, dus dan weet

jij die vallen onder de cao, dus dan zal het wel niet bovenmatig zijn. Maar als jij ziet, die mensen krijgen wel erg veel geld voor die paar uur die zij aan zo'n ANBI besteden. Dan is het dus ook een particulier belang. Dan is het eigenlijk te veel, maar aan lonen zijn eigenlijk de markwaardes als grens. Vinden wij dit nog marktconform? En zo niet, dan zit je eigenlijk die ANBI gelden op te eten. Dat vinden we ook niet goed, dus we kijken wel wat er uitbetaald wordt. Als we dat bovenmatig vinden dan is dat vaak dat ZZP'ers ingehuurd worden en als dat altijd dezelfde zijn. Dan ga je op een gegeven moment denken, waarom zijn het altijd dezelfde. Kun je niet eens een ander inschakelen als stichting, of ben je niet vrij een ander te kiezen? Dat zie je ook nog weleens, die zit er iedere keer bij. Misschien zit ook wel iemand in het bestuur, dat kan ook nog, je kan als bestuurder ook twee petten hebben. Dat je ook uitvoerende werkzaamheden voor een stichting verricht, maar ook bestuurstaken. Voor die bestuurstaken mag je niet meer dan een vacatiegeld krijgen, maar voor die uitvoerende activiteiten mag je natuurlijk betaald krijgen. Maar daar kijken we ook naar, krijg jij wel een marktconforme beloning, of zit jij daar gigantische salarissen op te strijken en facturen uit te schrijven, dus daar jan ook een particulier belang in zitten. Dus daar kijken we ook naar. In zoverre zijn er grenzen aan de beloning, als het gewoon marktconform is, zullen we daar niet moeilijk over doen, maar als het bovenmatig wordt, moet het wel een heel goed verhaal zijn, wil je daar nog intrappen.

Interviewer: Ja.

Geïnterviewde: Maar dat is logisch, dat hoor je ook over het Rode Kruis, dat mensen riant betaald worden. Daar kun je ook je vragen bij stellen. Wat moet je daar nou mee en kun je dat maken? Ga het maar bepalen wat die mensen doen, er komt nog wel eens wat speurwerk, wat vragen stellen bij het ANBI-proces.

Interviewer: Ja en ziet u dat het moeilijk kan zijn om de 90 procent algemeen nut te verklaren bij religieuze instellingen?

Geïnterviewde: Bij religieuze instellingen niet, want als zij, als jij daar ziet dat daar niets particuliers in zit en zij hebben die doelstellingen en het is een kerkgenootschap of opgericht als kerkgenootschap, dan ben je eigenlijk al vrij snel door de poort. Dan heb je het eigenlijk al gehaald en of het dan 85, 90 of 100 procent is dat maakt dan waarschijnlijk niet zoveel uit.

Interviewer: Oké. Maakt het verschil voor een ANBI als er contributie is ten opzicht van een vrijwillige bijdrage?

Geïnterviewde: Ja, want contributies zijn natuurlijk in feite, kijk contributie is: je betaalt iets en je krijgt er iets voor. Want daarvoor betaal je contributie, dat doe je vaak bij verenigingen. Als je ziet van een vereniging, die krijgt contributie en doet eigenlijk alleen iets voor die leden. Dan is het een ledenbelang en dat is eigenlijk ook weer een particulier belang dus eigenlijk. Voor verenigingen is het moeilijker om een ANBI-status te krijgen dan voor een stichting, want er zitten altijd leden met contributies en contributie is eigenlijk altijd iets wat ik betaal en daar krijg ik iets voor. Dat is dus geen gift. Maar ook het feit of het een gift is of niet, dat is natuurlijk ook voor de inkomstenbelasting van belang. Voor ons is het gewoon: wat krijg je en wat die je ervoor? Of het een contributie is, dat kan ledenbelang zijn natuurlijk, als je ziet van zij doen alleen maar iets voor jou want je betaalt, dan vinden we dat ook niet goed, maar als je ziet dat een vereniging een heel algemeen doel heeft, wat veel verder gaat dan die particuliere belangen, dan kan het best eens ledenbelang overstijgen en dan heb je misschien toch nog wel een algemeen belang te pakken. Voor een stichting is dat wel makkelijker te zien, dan voor leden bij een vereniging. Maar contributie is over het algemeen niet goed, want je betaalt iets. Dus dat is meestal geen gift. In de giftenaftrekkant kun je soms weleens zien dat contributies in mindering worden gebracht als gift, terwijl dat eigenlijk niet is. Je betaalt voor iets wat je wilt krijgen, het is of niet, want je krijgt er iets voor terug.

Interviewer: Maakt het verschil of een ANBI betalingen ontvangt van particuliere of van organisaties?

Geïnterviewde: Wij kijken dan wel naar wie die particulieren dan zijn, het kan best zijn dat particulieren geven en daarna, via een bepaald soort constructie geld terugkrijgen. Of geen geld, maar diensten of daar een voordeel aan behalen. Als er subsidies worden gegeven door grote instellingen die algemeen bekend zijn, dan heb je vaak al een goede aanwijzing dat het algemeen belang misschien wel goed zit. Of ze dat anders ook niet krijgen, want aan subsidies zitten vaak behoorlijke voorwaarden verbonden en je moet wel laten zien, wat jij dan doet voor die subsidie. Vaak zitten er ook administratieve voorwaarden aan dat zij gaan controleren wat jij met die subsidie hebt gedaan, dus voor ons geeft dat wel een meer houvast. Van, die krijgen wel heel veel subsidies, dat is vast niet voor niks. Maar dat wil niet zeggen dat het altijd goed is, maar vaak is het dan wel goed. Dat is een aanwijzing dat het goed zit. Bij particulieren is dat wat moeilijker

Interviewer: Oké. Dan nog een vraag die daar een beetje buiten ligt. Over het kerkgenootschap. Bent u van mening dat de juridische rechtspersoonlijkheid kerkgenootschap een algemenere naam zou moeten hebben.

Geïnterviewde: Hoe bedoel je?

Interviewer: Kerkgenootschap is ook een juridische entiteit. Nou is er in de media vaak gesproken van dat zou algemener moeten zijn, want een moskee of islamitisch groep zou zich minder geneigd voelen om zich te registreren als kerkgenootschap?

Geïnterviewde: Dat zijn vaak stichtingen. Dat maakt in principe niet uit, want wij kijken niet alleen naar de benaming maar ook naar de inhoud. Je kunt jezelf als kerkgenootschap benoemen en dan is het voor ons wat lastiger om daar dan nee tegen te zeggen, maar het kan nog steeds fout gaan. Het is niet gegarandeerd dat je dan meteen ANBI wordt. Bij Islamitische stichtingen kijken wij ook naar de inhoud, wat doen zij nou eigenlijk. Als wij vinden dat dat vergelijkbaar is met wat een traditionele kerk zou doen, diensten houden, vieringen en dat soort zaken. Dan ben je ook religieus bezig, dus in principe maken wij dat onderscheid nauwelijks. Voor ons maakt het niet heel veel uit, maar misschien voor de buitenwacht. Het heeft wel ooit gespeeld dat wij vonden dat kerkgenootschappen, islamitische kerkgenootschappen zouden gaan krijgen, maar dat vonden zij vreemd kennelijk. Volgens mij zijn die er ook niet, allemaal stichting. What's in a name? We hebben ooit kerkgenootschap bedacht als aparte rechtsvorm, maar dat natuurlijk ook maar een naam. Uiteindelijk moet het ook wel ergens over gaan.

Interviewer: Inderdaad, dan te gaan naar de succesfactoren van beleid. Wat voor factoren er aan bijdragen om beleid succesvol te laten zijn. Hoogerwerf zegt dat zijn er vier, dat is doelgericht, informatie, macht en integratie. Dan heb ik per kopje een aantal vragen over de ANBI. Wat is de causale relatie tussen de middelen en het doel?

Geïnterviewde: De middelen, welke middelen bedoel je dan?

Interviewer: Het beleidsinstrument, de belastingaftrek naar het doel van de Geefwet, zoals in de memorie van toelichting staat. De vrijgevigheid van mensen te vergroten. In hoeverre draagt belastingaftrek, schenk- en erfbelasting en energiebelasting en al die facetten die daaronder vallen bij?

Geïnterviewde: Jij bedoelt: hoe trekt dat de giften aan?

Interviewer: Ja.

Geïnterviewde: Vaak hoor je, maar dat weet ik natuurlijk niet, dat heb niet verder onderzocht of dat bestaat, het is wel duidelijk dat veel ANBI's zeggen dat zij dat doen om giftenaftrek te genereren voor diegene die daaraan geeft. Daar komen ze altijd mee, want de gevers willen alleen geven als er een giftenaftrek is, dus moet je een ANBI zijn. Dat hoor je vaak. Of dat het algemeen is wat men belangrijk vindt dat is de vraag natuurlijk maar dat is wel het argument dat vaak genoemd wordt. En de energiebelasting, dat durf ik niet te zeggen, hoeveel mensen alleen maar de energiebelasting belangrijk vinden, de rest van de ANBI-status eigenlijk niet. Als ze iets anders hadden kunnen doen, hadden ze die ANBI-status niet gehad.

Interviewer: Maar u hebt wel het gevoel dat de vrijgevigheid wordt vergroot?

Geïnterviewde: Ja dat zal wel, heb ik niet, daar ben ik eigenlijk niet van. De vrijgevigheid zit meer in de giftenaftrek. Daar kunnen ze waarschijnlijk wel meten met ieder instrument wat ze erbij doen, wat dat doen voor impact heeft. Voor ons geldt eigenlijk alleen, wel ANBI, niet ANBI. Dat is eigenlijk het enige wat wij doen en wat voor gevolgen dat heeft is vaak een ander middel. Dat is voor mij een beetje moeilijk te beantwoorden.

Interviewer: De volgende vraag, ik stel 'm toch maar, heeft u de indruk dat men vrijgeviger wordt door de Geefwet en geldt dit ook voor religieuze organisaties?

Geïnterviewde: Religieuze organisaties, ja, ze zijn natuurlijk wel ANBI geworden op een gegeven moment, in 2008 zijn ze volgens mij allemaal massaal ANBI gebleven. Althans, vroeger had je het successiewet en daarna in 2008 is de ANBI-regeling ingevoerd. Ik kan daar van alles over vertellen, maar echt staven met iets kan ik het niet. Dat weet ik niet, of dat veel impact heeft gehad, waarschijnlijk wel.

Interviewer: Wordt de doelstelling van de Geefwet bereikt?

Geïnterviewde: Je kan je afvragen wat de doelstelling is, is het de vrijgevigheid stimuleren? Dat is een mooie Kamervraag. Ik heb geen idee. Ik weet niet of dat geholpen heeft, als het goed is wel, want dat is de insteek. Er zijn meer mogelijkheden gekomen voor ANBI's, dus ze kunnen meer doen om geld te genereren, want via fondsenwerven was vroeger moeilijk en nu makkelijker. Dat zal ongetwijfeld geholpen hebben, maar welke cijfers daarbij horen, dat weet ik niet.

Interviewer: Oké. Het volgende kopje is informatie. Sluit het beleidsinstrument voldoende aan op de donateurs van religieuze instellingen?

Geïnterviewde: Welk beleidsinstrument zou dat zijn?

Interviewer: Weer de Geefwet.

Geïnterviewde: Ik durf niet te zeggen of religieuze instellingen daar iets aan gehad hebben. Ik denk dat ze in principe niet zoveel zin hadden om, publicatieplicht bijvoorbeeld, dat heeft dan niets te maken met de Geefwet, maar dat is wel weer een gevolg wat later is gekomen. Daar is natuurlijk wel de regeling gekomen dat zij minder hoeven te publiceren dan andere ANBI's moeten publiceren en zij hebben het natuurlijk ook later kunnen doen, want ze zijn twee jaar later begonnen met die plicht. Terwijl normaal die ANBI pas in 2014 hebben moeten publiceren en zij in 2016. Dan kun je je afvragen, waarom is dat ooit gedaan en dan hebben zij waarschijnlijk politieke macht, ofzo. Je ziet al die groepen hebben macht. Hoe meer macht, hoe meer je voor elkaar krijgt. Daar kan ik ook geen duidelijk antwoord op geven.

Interviewer: Is het middel, de belastingaftrek, de meest effectieve methode om de doelstelling te bereiken. Of zouden andere methode ook kunnen?

Geïnterviewde: Dat is een goede vraag, daar komen nu ook Kamervragen over. De giftenaftrek is altijd een beetje een probleem geweest. Men vindt, denk ik, nog steeds dat giftenaftrek een stimulerend effect heeft. Want het is al jaren dat zij met de giftenaftrek al dan niet door willen gaan. Het is voorlopig nog steeds gelukt. Dus ze hebben voldoende macht om te voorkomen dat het vervalt en wie daar precies profijt van hebben, waarschijnlijk die ANBI's natuurlijk. Er zit nogal wat geld in die ANBI's. Dat is er waarschijnlijk met giftenaftrek in gekomen. Dat heeft gestimuleerd, maar daar andere middelen voor zijn. Ik weet niet hoe je anders kunt. Het is een fiscalisering natuurlijk, een fiscale maatregel aan de hand van dat geefgedrag. Of daar een andere methode voor is? Heb je er zelf over nagedacht?

Interviewer: Subsidies zouden natuurlijk ook een methode kunnen zijn.

Geïnterviewde: Er zijn natuurlijk heel particulieren die gewoon doneren. Mensen die een erfenis achterlaten. Subsidies hebben ook voorwaarden en subsidies drogen ook op. Die zijn ook politiek gevoelig vaak. Dat zie je bij de overheid, de overheid trekt zich steeds meer terug. Door die Geefwet wat ruimte te bieden, hebben ze zichzelf ooit ingedekt. Het kan tot

een moment komen dat het weer gaat minderen. Op een gegeven moment dan krijg je geen subsidie meer, dan zoek je het lekker zelf uit. De instrumenten zijn er, je kunt fondsen werven, dat mag. Als je dat dan niet doet, dan moet je dat zelf weten, maar wij willen geen geld meer geven. De subsidiestromen zijn grillig en individuen zijn dat te meer. Dat is wat moeilijker te bundelen, maar makkelijker qua geven. Bij subsidies zitten altijd mensen weer te kijken. Er zijn instellingen die weer subsidies verstrekken, ik neem aan dat je dat bedoelt. Daar wordt ook naar gekeken. Als een individu geeft dan kan de schenk- en erfbelasting ernaar kijken. Maar als het naar een ANBI gaat dan is het goed. Daar heb ik zelf niet over nagedacht, of daar andere methode voor zijn en wat het resultaat, alhoewel het resultaat is het intrekken van giftenaftrek, dat weet ook niemand. Dat zouden ze een keer kunnen proberen. Misschien helpt het niet, maar uiteindelijk zou het niet veel moeten schelen. Je vindt een goed doel een goed doel, omdat je dat nou eenmaal vindt. Waarom zou jij dan ook nog moeten worden beloond om dat te bereiken? Dat is natuurlijk ook een theorie. Vaak hebben mensen net dat ene stapje nodig om dat te doen. Als er iets anders is, ik ben benieuwd.

Interviewer: En is men voldoende op de hoogte van de wetgeving?

Geïnterviewde: Van de ANBI-regeling?

Interviewer: Ja

Geïnterviewde: Wij proberen natuurlijk wel via de website van de Belastingdienst, daar is heel veel informatie al te vinden. Op het aanvraagformulier staat ook al wat er met al die vragen bedoeld wordt. Soms heb je ook wel instellingen waarvan je je afvraagt, waarom vraag je eigenlijk een ANBI-status? Want je hebt er niks aan, het geeft alleen maar last. Je moet weer publiceren, je moet laten zien wat je allemaal aan het doen bent. Je hebt eigenlijk geen voordeel daarvan. Maar goed, wij kunnen niet zeggen, u hebt geen fiscaal voordeel, dus je krijgt het niet. Er is geen voorwaarde waarvoor wij kunnen zeggen, je voldoet aan de voorwaarden je krijgt het, waar je het verder voor gebruikt, daar kunnen wij verder niet op afwijzen. Voor de rest nee, ik weet het niet. Ik denk dat mensen in principe voldoende kunnen weten en ze moeten ook nog naar een notaris. Dus die kan ze ook nog het een en ander vertellen. We zien wel eens aanvragen die niet helemaal compleet zijn. In zoverre kun je zeggen, ze weten het wel maar ze willen het niet. Ze kijken hoever ze kunnen komen. Soms zitten de statuten niet helemaal goed in elkaar, dan moet je kijken naar de bepalingen en die zijn door notarissen gemaakt. Die zitten ook soms niet goed in elkaar, dat vinden wij. Dus hebben we ook een hele discussie met de notarissen, dat zij de statuten van zo'n instelling zo

maken dat wij het goed vinden. Vaak zit dat dan net weer niet goed. Daar kun je je afvragen, is men op de hoogte, men is wel op de hoogte maar probeert er een eigen draai aan te geven. Nogmaals de regelgeving is ook niet allemaal even duidelijk. Ga maar bepalen of je het goed of slecht vindt, ga maar bepalen of het algemeen nuttig is. De ene dag vindt je het misschien wel nuttig en de andere dag is het niet zo nuttig. Snap je, het is best lastig om met vage regelgeving een mooi antwoord te krijgen. Je probeert het zo goed mogelijk te doen, maar ze hebben voldoende mogelijkheden om allerlei processen in te gaan. Dat kost natuurlijk ook weer geld. Maar goed, de regelgeving zou misschien veel duidelijker kunnen. Je voldoet eraan, of niet. De poortjes kun je heel smal maken, maar we hebben hele brede poorten en dan moeten wij proberen iedereen door die poort te persen. Als die heel breed is, dan is dat niet zo moeilijk en dan wordt het voor ons heel moeilijk wie daar nog doorheen mag. Zijn het hele smalle poortjes, dan weet je: hier moet je aan voldoen. Dat zijn dan een paar eisen en als je daar niet aan voldoet. Het is zo verscheiden, iedereen kan de gekste dingen bedenken waar je een ANBI voor zou willen. Ga dat dan maar eens vastleggen. Dat is qua wetgeving niet gelukt, misschien bewust, misschien onbewust. Het is in ieder geval niet duidelijk wanneer het ANBI is en wanneer niet. Daar moet echt goed naar gekeken worden.

Interviewer: Wordt er bij religieuze instellingen in gelijke mate gebruik gemaakt van de Geefwet?

Geïnterviewde: Dat is weer een goede vraag want dat weet ik niet. Of mensen een giftenaftrek claimen ofzo?

Interviewer: Ja.

Geïnterviewde: Het zou mij niets verbazen. Maar nogmaals dat weet ik niet. Dat is eigenlijk inkomstenbelasting. Zijn er mensen die de giftenaftrek per ongeluk vergeten omdat waarom zou ik dat nog een keer vragen, dat weet ik niet. Dat is het beperkte aan ANBI, we krijgen veel vragen waarvan we denken, dat is eigenlijk een giftenaftrevraag. Dat is eigenlijk een successievraag, dat is eigenlijk een dit-vraag, maar eigenlijk geen ANBI-vraag. Maar omdat het woord ANBI valt tijdens het gesprek of, dan denken mensen misschien wel een ANBI-vraag. Wij zijn wat dat betreft heel beperkt. Wij zeggen alleen maar ja of nee ANBI en meer niet. Welke gevolgen daaraan verbonden zijn, of dat ooit onderzocht is, weet ik niet. Wij kijken daar niet naar. Dat kan natuurlijk ook meespelen, misschien gaan ze het wel laten vervallen. Als mensen willen geven, dan doen ze maar, wij geven er verder geen faciliteiten meer bij. Dat kan ook een uitkomst zijn. Het is maar een klein clubje, dat kun je zo opheffen.

Maar vrijgevigheid vinden ze ook heel belangrijk in Nederland. Volgens mij is het tot nu toe nog niet gelukt om daaraan te peuzelen. Het is alleen maar ruimer geworden. Met de multiplier voor culturele instellingen. Voorlopig hebben ze het nog niet kunnen beperken. Als dat ooit gebeurd, wie weet. Als ze echt geld nodig hebben, maar het gaat weer goed met de economie. Het is maat net hoe je kijkt. In crisis tijd wordt het moeilijk, dan moet je weer stimuleren van de aftrek. Er zal ongetwijfeld gekeken zijn naar wat het oplevert en wat er zou kunnen gebeuren als je het zo doet of zo doet. Misschien dat er ooit bij de Tweede Kamer onderzoek is gedaan. Dan moet je Omzigt eens vragen, die weet er van alles van. Die zit er dik op.

Interviewer: Het volgende kopje is macht. Hoeveel bezwaar- en beroepsprocedures worden er over ANBI gevoerd?

Geïnterviewde: Daar heb je ook weer zo'n mooi statische bezwaarvraag, en beroepsvraag weet ik eigenlijk ook niet. Hoeveel, zou ik misschien wel op kunnen zoeken, moet je dan nog maar even op papier zetten. Ik kan nog wel nagaan of, dat weten ze denk ik wel.

Interviewer: Zijn er partijen die bezwaar hadden tegen de implementatie van het beleid.

Geïnterviewde: Van de Geefwet?

Interviewer: Ja.

Geïnterviewde: Dat is een politieke vraag natuurlijk. Dan zou je in de wetgeving moeten kijken hoe die wet tot stand gekomen is. Wij hebben daar als uitvoerende instantie niets mee te maken natuurlijk. Zij verzinnen wat en wij draaien. Zo gaat dat, of wij daar ooit iets van gehoord hebben. Of mensen daar bezwaar tegen hadden, ik denk dat iedereen er blij mee was, want er zijn meer mogelijkheden gekomen en er is weinig beperkends behalve dat er nu extra eisen gesteld worden. De publicatieplicht is er bijvoorbeeld één, maar er is ook de ex-ANBI. Je kan natuurlijk zeggen: ik wil geen ANBI meer zijn, maar dan ben je nog niet van ons af. In zoverre zitten er wel meer consequenties aan het ANBI zijn. Welke gevolgen dat heeft gehad weet ik ook niet zeker. We hebben wel gezien dat bepaalde instellingen geen ANBI meer wilden zijn. Vaak heb je vermogensfondsen van rijke families en toen zijn ze dood gegaan en hebben ze het geld erin gestopt. Toen ze nog ANBI waren of werden en vervolgens kwam er niets meer bij. Hoeveel heb je dan nog om als ANBI door het leven te gaan. Die hebben dan opgezegd omdat ze toch iets moeten laten zien wat ze doen. En ook iets financieels moeten laten zien. Daar hadden ze niet altijd even zin in, ook met de publicatieplicht. Wetgeving is

voor vermogensfondsen ook weer iets afgezwakt, de balans bijvoorbeeld. Ze hoeven eigenlijk alleen te laten zien wat ze uitgeven en wat ze ontvangen. Maar ze hoeven niet te laten zien hoeveel ze hebben op de website, als wij ernaar vragen natuurlijk wel. Voor buitenstaander hoeven ze niet zo heel veel te laten zien. Ook dan hebben ze vaak de ANBI status op eigen verzoek in laten trekken. In feite is het gewoon lastig. Je moet het up-to-date houden, je moet laten zien wat je doet. Je krijgt af en toe nog wat vragen, van dat staat er niet op. Wij krijgen ook meldingen vanuit het hele land, van die instelling doet dit of die heeft zijn publicatieplicht niet op orde. Dan moeten wij er weer naar kijken. Dat is voor ons ook extra werk, maar voor hun ook extra lastig. Dus dat je daarvoor de ANBI-status laat vervallen, dat gebeurt. Dat moet je wel op het juiste moment doen. Anders blijf je dan aan ons vastzitten. Voorheen was het toen de publicatieplicht werd ingevoerd was het nog niet, toen had je de ex-ANBI-regeling nog niet. Die is vrij snel daarna ingevoerd. Als je toen nog ANBI was en je wilde het toen nog laten vervallen. Dan kijken wij nog wel mee.

Interviewer: Wordt er gelobbyd op dit onderwerp? Door partijen en betrokkenen.

Geïnterviewde: Ik denk dat er constant gelobbyd wordt op dit vrijgeveige vlak. Er zijn natuurlijk verschillende organisaties die zich daarmee bezigheden. Die grote ANBI's natuurlijk, die hebben ook weer een back-up voor het vinden van verenigingen en vermogensfondsen. Die zullen ongetwijfeld bij de Kamer iets laten zien. Het gaat om wat de belangen zijn van die vermogensfondsen. Hoe ze precies lobbyen dat weet ik niet, maar dat er gelobbyd wordt wel.

Interviewer: Merkt u dat dit beleid onderhevig is aan de politiek conjunctuur?

Geïnterviewde: Ja conjunctuur, daarmee kan je je afvragen wat je daarmee bedoelt. Het is een heel politiek gevoelig onderwerp. Dat sowieso. Dat er met verschillende politieke winden, verschillende regelingen uit kunnen komen. Dat denk ik wel. Het staat wel in de schijnwerpers wat dat betreft.

Interviewer: En heeft u dat hier gemerkt van dat er met iedere nieuwe kabinetsperiode?

Geïnterviewde: Met iedere kabinetsperiode durf ik niet te zeggen. Het zit vooral in het maatschappelijke. Van vindt men maatschappelijk belangrijk op bepaalde momenten. Dan kan je bijvoorbeeld denken vindt men sport belangrijk. In het begin is gezegd sport is geen ANBI waardig iets, want jij kan ook gaan sporten. Waarom zou je dat ANBI maken? Het is waarschijnlijk een geld kwestie geweest, dat ze dat niet wilden. Voor gehandicaptensport is

wel de mogelijkheid geweest om ANBI te worden, dan kun je zeggen: wat is het verschil? Heeft het meer met zwakkere mensen te maken, maar als die alleen maar aan sport doen. Het gehandicaptensporten zelf, is nog steeds sport, dus ook dat is geen ANBI-waardig gebeuren. Maar als daar meer bij komt kijken, bijvoorbeeld het gaat eigenlijk niet om het sporten maar meer om een achterliggend doel, zoals mensen bij elkaar brengen of een therapeutische werking, dan kan het ANBI-waardig zijn.

Interviewer: Als er contributie aan worden betaald, mag het dan weer niet? Want dan ontvangen mensen een tegenprestatie.

Geïnterviewde: De contributie van een sportclub, nee, dat is geen gift als het goed is. Je hebt het Johan Cruijff fonds, dat maakt het mogelijk dat er in wijken gesport wordt. Dat is niet direct het sporten zelf, maar het faciliteren van sport. Dat kan ook ANBI-waardig zijn.

Interviewer: Zijn er bepaalde groepen die sterk vertegenwoordigd zijn in het contact met het ANBI-team?

Geïnterviewde: Nou ja, ik denk dat kerken wel redelijk sterk vertegenwoordigd zijn. We hebben natuurlijk met het C.I.O een convenant. Dat is al een specifieke groep eigenlijk. Die zitten wel, ik zeg niet dat ze bevoordeeld worden, maar ze hebben wel directe contacten met ons. Dat hebben eigenlijk al die groepen. Kijk, je hebt ook grote instellingen, die wat wij noemen grote O instellingen, die vallen onder grote O. Die hebben allemaal een contactpersoon bij de Belastingdienst (niet bij het ANBI team). Die hebben meer contacten dan een gemiddelde stichting.

Interviewer: Wat bedoelt u met grote O?

Geïnterviewde: Grote O zijn de grote ondernemingen. Vaak heb je dan entiteiten van B.V.'s en daar zitten dan ook weleens stichtingen in. Die vallen dan ook onder grote O, terwijl die stichtingen dan wel klein zijn. Je hebt dat bedrijven dan wel in zo'n entiteit hun entiteit noemen. Wat daar precies de definitie van is, weet ik niet. Dat zijn waarschijnlijk entiteiten door bestuurders en aandeelhouders. Die zitten vaak al bij ons komen ze gemakkelijker binnen. En adviseurs hebben we natuurlijk ook weleens gewoon contact mee. Gewoon adviseurs. Daar wordt af en toe ook nog wel wat mee afgesproken misschien. Ik weet niet hoe zij hun aanvragen doen. Dat heb je natuurlijk in het horizontaal toezicht ook. Dan zijn ook werkzaamheden van de Belastingdienst. Als zij horizontaal toezicht houden, dan kijken we

daar ook gemakkelijker tegenaan dan als zij een aanvraag indienen dan wanneer zij dat niet zijn. Dat kan ook nog meespelen. Maar echte pressie, nee, niet.

Interviewer: Het C.I.O. is het enige convenant wat jullie hebben?

Geïnterviewde: Ja, volgens mij wel en voor de rest hebben we met alle groepen ook afspraken gemaakt. Dat zij geacht worden hun werk te doen. Dat zou je ook nog als een soort invloed kunnen noemen. Meer een andersom invloed, dat wij meer invloed hebben dan zij. Maar het C.I.O. is natuurlijk wel een grote organisatie die ook maatschappelijk macht heeft. Die heeft ook macht, of die komt hierheen, of ze gaan naar de politiek. Weet ik wat ze doen. Ze zullen proberen om dat in hun macht te krijgen.

Interviewer: De laatste factor is integratie. Hoe verhoudt de relatie zich van het ANBI-team tot het ministerie van Financiën?

Geïnterviewde: Ik zei al dat we vrij directe lijnen hadden met het ministerie omdat we natuurlijk ook vage wetgeving hebben. We zullen ook weleens beslissingen moeten nemen die misschien niet maatschappelijk gewenst zijn. Dan kan je zeggen, leg dat voor. Dat doen we vaak, er wordt vaak overlegd. Hoe jullie er tegenaan kijken en misschien moeten jullie de regelgeving gaan veranderen. En we hebben natuurlijk ook de jurisprudentie, als we naar de hoge raad moeten hebben we natuurlijk ook hulp nodig van het ministerie. Die moet cassatie instellen, want dat kunnen we zelf niet. Dat moet het ministerie doen. Dus daar wordt verder bepaald, vinden wij het belangrijk dat wij hier een standpunt over hebben. Of vinden we het standpunt van het hof al voldoende. En heeft het nog weinig zin om daar tegenin te gaan. Als wij het echt belangrijk vinden, dan proberen we het wel te pushen dat zij in cassatie gaan. Die lijn is er wel. We proberen wel een goede relatie te houden met het ministerie en we willen dat de dingen goed gaan hier. En daar heb je ook het ministerie voor nodig, denk ik. Of dat zo is, weet ik niet, je kunt je afvragen, waarom zou ik het ministerie erbij betrekken. We zijn toch het ANBI-team, we zijn toch Belastingdienst. Als zij vinden dat het niet goed gaat, moeten ze maar ingrijpen, maar kan je dat nog voor zijn. Op dit moment kiezen wij ervoor om discreet met elkaar samen te werken.

Interviewer: Ja, en heeft u het idee dat de doelstellingen op alle bestuursniveaus en departementen gelijk zijn ten aanzien van de Geefwet?

Geïnterviewde: Ja, daar stel je eigenlijk een vraag die ik eigenlijk ook niet kan beantwoorden. Want ik weet helemaal niet wat zij, je hebt de inkomstenbelasting inspecties,

hier zitten ze, maar door het hele land zitten ze. En bij de Vpb hetzelfde, dus dat weet ik niet. Wij hebben alleen maar bij het ANBI-team een landelijke functie. Daar kan ik eigenlijk niets van zeggen of dat één beleid is. Ik hoop het wel, want er zijn namelijk wel giftenbesluiten. Er is een giftenbesluit .Dat zouden ze moeten volgen, maar er staat niet alles in het besluit. Ik denk dat de werkwijze wel hetzelfde is, ze gaan natuurlijk kijken, hoeveel giften komen we tegen in een aangifte, vinden we dat normaal of niet. Dan gaan ze dat nog een keer uitwerken of niet en dan kijken ze er nog een keer naar. Dat beleid is overal hetzelfde denk ik. Als we de giftenaftrek bijvoorbeeld onder de loep nemen, dan gaan ze daar ook naar kijken. Dat doen we overal hetzelfde. Het kan niet dat je in Amsterdam er heel goed vanaf komt en hier heel slecht, of andersom, dat kan natuurlijk niet. Daar moet eenheid van beleid zijn. Ik verwacht dat ze overal eenzelfde beleid voeren. Bij anderen is dat beter geregeld, wij hebben eigenlijk geen besluiten. Er is een giftenbesluit en er staat een heel klein paragraafje over de ANBI in. Voor de rest is het eigenlijk alleen IB of Vpb gericht. Wij hebben er verder ook niet van. Als er al beleid is dan zou het uit het ministerie moeten komen, of vanuit de jurisprudentie. Dat we op dat soort zaken op die manier moeten gaan kijken. Maar er is eigenlijk alleen maar intern beleid. Echt beleid zoals je dat openbaar zou moeten maken is er niet. Afgezien van dat ene besluitje wat we nu hebben. Dat giftenbesluit dat ken je?

Interviewer: Ja.

Geïnterviewde: Dat is er al een aantal jaar, maar dat is in 2014, geloof ik, geüpdatet.

Interviewer: Ja inderdaad

Geïnterviewde: Met de loketinstelling, dat zijn natuurlijk ook instellingen die staan daar verder in. Want ja, het doorsluizen van geld, ze hebben eigenlijk alleen een leuk platform bedacht voor makkelijk geven. Dat hoeft je dan alleen maar bij ons te doen, anders moet je bij tien instellingen los iets gaan geven. Dat is dan gemakkelijker dan. Dat is dan natuurlijk een doorgeefluikfunctie, dat vinden wij ook niet goed. Dat is een nieuwe ontwikkeling. Dat hebben ze toen specifiek meegenomen in dat besluit. Op zich is dat best, dat dat zo naar buiten wordt bekend gemaakt. Echt, beleid hebben we niet.

Interviewer: Hoe verhoudt het ANBI-team zich tot ANBI-instellingen? Zijn er bijvoorbeeld overleggen?

Geïnterviewde: Er wordt natuurlijk regelmatig overlegd met het C.I.O. Er volgens mij ieder half jaar wel een overleg en verder voor de rest worden er met musea en vermogensfondsen

bijeenkomsten georganiseerd, dus er is wel overleg met het veld en de politiek wordt er ook af en toe bij betrokken. We hebben best wel wat samenwerkingen, wat dat betreft.

Interviewer: En voert het ANBI-team gesprekken met contactorganen? Of alleen met het C.I.O. in dat opzicht? Zijn er meer contactorganen met wie jullie contact hebben.

Geïnterviewde: je hebt natuurlijk ook nog het SBF en allerlei instanties die ook met ANBI's te maken hebben. Dat zijn eigenlijk de enige. Verder ken ik ze eigenlijk niet.

Interviewer: Heeft u aanmerkingen op de Geefwet?

Geïnterviewde: Wat ik al gezegd heb, het is vrij vaag, maar het is toen niet gelukt om het makkelijker te maken. Ik heb ook niet het idee dat er veel animo is om het veel makkelijker te maken, dus het blijft zo vaag. Ze denken dat zoeken ze daar lekker zelf uit bij dat ANBI-team. Dat doen we dan ook natuurlijk. Het had misschien efficiënter geweest als wij wisten van het moet minimaal dit en dit en dit zijn. Als je daaraan voldoet is het goed, maar dat is niet mogelijk omdat de ene ANBI is de andere niet. Het is ook iedere keer wat anders en wij verbazen ons telkens weer dat er zoveel creatievelingen zijn die telkens weer wat anders kunnen verzinnen. Er komen toch telkens weer ANBI's bij, ten opzicht van wat er afneemt. Ze zijn creatief genoeg om wat nieuws te verzinnen en omdat te voorkomen, in Duitsland moet je bijvoorbeeld een aantal jaren bestaan voordat je ANBI kan worden. Dat zou ook nog een idee zijn. Maar als ik morgen een stichting opricht, kan ik overmorgen een ANBI-status aanvragen. Ik heb nog nooit iets gedaan in wat ik ga doen en of het goed gaat weet ook niemand. Maar dat moet je ook maar geloven. En voor ons achteraf controleren is ook heel moeilijk. Je hebt het gezien, we zijn maar een heel klein teampje en er zijn heel veel ANBI's. Dus om die allemaal achter de voden te zitten, dat is onmogelijk. Daar zou je misschien wat aan kunnen doen. Wij zijn een politieke speelbal, nou ja, wij voeren uit wat men elders verzint. Wat wij zo goed en zo kwaad mee om moeten gaan en dat doen we natuurlijk en hoe makkelijker toepasbaar een wetgeving is hoe duidelijker het wordt. Als je kijkt naar de politiek, ze hebben iedere keer een minder, minder, minder, minder ambtenaren, krimpend budget, maar ze willen wel dat je van alles doet. Dan kun je nog maar twee dingen doen, of je laat het vallen, en kijkt af en toe naar een stroompje, want meer tijd heb je niet. Of je maakt de wetgeving heel simpel en daar moeten ze denk ik ook aan werken. Dat wetgeving zo gemaakt wordt dat je er ook echt op kunt controleren. Hetgeen wat dan over blijft is, dan maak ik dat strafbaar, maar als er niemand is om naar te kijken, dan denk je ook. Dan ga je ook in verval raken. Het moet wel controleerbaar zijn, of het nog te behappen is weet ik niet. Ik vind het

moeilijk te behappen met een klein teampje en zoveel ANBI's. Je moet heel goed weten wanneer je ja zegt. Dat lukt soms, meestal lukt het wel, het kost heel veel tijd.

Interviewer: Er zit een foutmarge in?

Geïnterviewde: Je hebt alleen maar ja of nee, hè. Dan zeg je doen dan meer iets minder, kan ook niet dat hebben we niet. Wat dat betreft is het zwart of wit. Halve ANBI's daar doen we niet aan, dus wat dat betreft zou de regelgeving een stuk beter kunnen.

Interviewer: Vind u het beleid succesvol?

Geïnterviewde: Ja, beleid, welk beleid? Van de Geefwet?

Interviewer: Ja.

Geïnterviewde: Dat de Geefwet succesvol is?

Interviewer: Ja

Geïnterviewde: Ik denk wat wij er nu mee doen wel, maar je kunt je afvragen of de politiek er nog blij mee is. Want het is heel vaag, wat ik als zei, en het is moeilijk uitvoerbaar. Het kan zijn dat het door jurisprudentie nog moeilijker uitvoerbaar wordt. Want die hebben natuurlijk ook hun invulling gegeven aan de Geefwet. En of dat allemaal wenselijk is ook maar de vraag, je kunt je afvragen of het handig is om: stel je voor dat je bij een ANBI aanklopt, en je moet betalen voor wat zij doen wat vind je daar dan van? Ze zijn wel ANBI, dus ze doen wel iets goeds, maar je moet wel voor betalen.

Interviewer: Hoe bedoelt u dat dan?

Geïnterviewde: Er staat een prijs tegenover, je krijgt het niet gratis. Ik wil wel voor je hondje zorgen, maar dan moet je wel betalen. Wat vind je daarvan?

Interviewer: Je zou dan denken een tegenprestatie. Daaronder valt het te scharen.

Geïnterviewde: Je kan denken onder welke tegenprestatie is dat dan, is dan een tegenprestatie zoals bij een commerciële dierenopvang ook zou betalen, of is het goedkoper of duurder. Dat kan je ook afvragen. Of moet je kijken naar de instelling die die prijs vraagt of er nog voor hun commerciële belangen zijn of niet. Het kan natuurlijk ook een hele lage prijs zijn, waarmee je nooit winst kan maken. Maar je moet er wel voor betalen. Ook dat is nu onder de rechter geweest. Vinden wij nu dat je moet kijken naar diegene die de prijs betaalt of naar

diegene die de prijs bepaalt, de instelling. Vroeger dachten wij je moet naar diegene kijken die de prijs moet betalen, dat dat een marktconforme tegenprestatie is. Men vindt nu dat je naar de instelling zelf moet kijken. Dus dat zijn allerlei verschuiving waardoor het voor ons moeilijker wordt om nee te zeggen. Vroeger zeiden we gewoon nee als je ervoor betaalt, dat is gewoon een particulier belang want anders zou je niet betalen, snap je. Nu wordt het ook nog lastiger, want nu moeten we kijken willen ze erg winst mee behalen. Wanneer haal je winst, als je dat na verloop van tijd kunt laten zien. Het controleren vooraf wordt steeds moeilijker. In het begin dacht je ze rekenen een prijs, want dat vragen ze nu al, dus dan kan je nu al nee zeggen. Maar als je pas achteraf kunt zeggen of ze winst gaan maken, ben je al een stuk verder. Dus dat wordt voor ons een stuk moeilijker controleren. Want je kunt niet altijd al die instellingen controleren. Ze zijn ANBI geworden op hun mooie blauwe ogen, maar daarna maken ze misschien wel winst, Het vooraf zien ze zitten nu al fout, maar het achteraf zien ze hebben winst gemaakt. Want je hebt geen winst na dag één en misschien na het eerste jaar. Maar het eerste jaar heb je vaak geen winst omdat je nog in de opstartfase zit. Daarna ga je misschien alleen nog maar winsten maken met jouw leuke doel. Dat vinden we ook niet goed, maar dan zijn we weer een paar jaar verder.

Interviewer: Een ANBI mag geen tegenprestatie hebben, toch?

Geïnterviewde: In principe vonden wij van niet, nu als je de regelgeving bekijkt, je mag met je algemeen nuttige doelstelling geen winst behalen. Het staat er twee keer in, één keer als algemene regel en één keer staat erin zolang je geen winst behaalt met het geheel van jouw algemene activiteiten, dan zijn die nog steeds nuttig. Dan kun je je afvragen, hoe moet je dat dan uitleggen. Daar zijn een aantal uitspraken over gekomen. Waarvan nu gezegd wordt, we weten niet heel zeker van wat daar nou staat. De hoge raad heeft uitspraken gedaan. We moeten dus echt kijken naar de instellingen zelf. Wat voor prijzen rekenen die, en niet naar de betalende partij ervaart: vind ik dit nou een normale prijs die ik ook bij een gewone instelling had betaald die geen ANBI is, of is het heel laag. Het maakt niet meer uit, wat jij ervan vindt als consument, als afnemer van die dienst, maar wat de instelling er zelf meedoet. En maken zij winst dan gaat het fout, maar ook niet altijd.

Interviewer: Maar er mag dus een tegenprestatie zijn?

Geïnterviewde: Nu wordt ervan uitgegaan dat er een tegenprestatie mag zijn. Zolang je er maar geen winst mee haalt.

Interviewer: Maar er mag bijvoorbeeld een yogastudio, die geen winst behaalt, maar yogalessen geeft?

Geïnterviewde: Dan kan je je afvragen, is dat algemeen nuttig? Waarom zouden yogalessen algemeen nuttig zijn? Misschien als jij dat aan een specifieke doelgroep geeft of je weet er iets omheen te bouwen waardoor het therapeutisch is, dan zou het misschien wel kunnen. Mensen zijn vindingrijk, dus het zou kunnen, ja. Het is niet de bedoeling dat je winst behaalt, dus in dat opzicht is het niet een lucratieve bezigheid. Het is ook niet de bedoeling dat jij je winsten af zit te romen door veel geld uit zit te geven aan kosten, want daar wordt ook naar gekeken. Je kan niet zomaar je winst ontgaan, want dan kan je natuurlijk makkelijk zeggen, ik maak nooit winst. Ik geef alles uit. Dat zijn dus nieuwe ontwikkelingen. Dat is dus, aan de ene kant wel leuk, maar aan andere kant is het ook onhandig. De vraag is, hoe moeten we daar nu naar kijken naar die uitspraak van de hoge raad, want zij zijn niet heel duidelijk van: ze zeggen dit, dus we gaan dit doen. Er zijn verschillende uitleggen aan gegeven in de praktijk, ook bij advieskantoren leggen die uitspraak anders uit. We weten dus niet wat de goede is. Dus de Hoge Raad mag ook weleens duidelijkere uitspraken doen.

Interviewer: Interessant.

Geïnterviewde: Dus daar zitten wij op te wachten, van hoe moeten wij hiermee omgaan en dat is ook iets wat wij missen. En wat een keer besproken moet worden. Van hoe gaan we deze in de praktijk uitleggen voor ons team. Wij zien er dit in, de praktijk ziet er dat in, maar misschien kan je ook wel dat erin zien. Wat vinden jullie gewenst dat wij erin zien. Uiteindelijk is dat geen beleid natuurlijk, want beleid is openbaar. Beleid moet openbaar zijn, controleerbaar en voor iedereen hetzelfde, het mag niet anders uitgelegd worden dan bij de andere behandelaar, die ook dezelfde casus had kunnen krijgen. Die misschien ja zegt en ik nee. Dat kan. Dat is het nadeel, je kunt bij iedereen hetzelfde voorleggen en ze vinden er allemaal wat anders van, maar dat heb je altijd bij specialisten, die hebben allemaal een eigen mening. Het is wel gek, dat je voor die ene regelgeving, die vijf artikeltjes, bij wijze van spreken, je er toch alle kanten mee op kan. Dat kun je een succes of een negatief aspect vinden van de Geefwet. Het is altijd vaag geweest en het veel duidelijker krijgen is denk ik niet mogelijk.

Interviewer: Ja

Geïnterviewde: Ja, hier ga je een verslagje van maken? Of had je nog een vraag.

Interviewer: Nee, nee, nee, ik ben inderdaad door al mijn vragen heen. Ik maak er een verslag van.

Geïnterviewde: wat ga je hier verder mee doen? Je was bezig met een scriptie, of een eindscrip

Interviewer: Ja, een masterscriptie. Of de Geefwet succesvol is.

Geïnterviewde: en dat is vooral over het kerkgenootschap?

Interviewer: Ja, omdat het juist zo breed is, dacht ik, ja jullie doen het hier met 40 fte, maar het is zo groot en breed spectrum en ik moet er een klein stukje uitpakken voor die succesfactoren. Het zijn natuurlijk organisaties die, een Rode Kruis weet bij oprichting wat ons allemaal kan helpen, terwijl een religieuze instelling vanuit hun geloof zeggen: wij willen samenkomen, wij willen dat organiseren, wij hebben een gebouw, maar dat willen we ook wel warm stoken, uiteindelijk komen er steeds meer kosten bij en hebben ze recht op een ANBI-status. Zijn ze echt op de hoogte van de fiscale voordelen die erbij komen.

Geïnterviewde: Als het goed is, zorgt het C.I.O. wel voor informatie. Hoe die anderen dat georganiseerd hebben, dat weet ik eigenlijk niet. Uiteindelijk hebben ze allemaal dezelfde organisatie, want het staat allemaal op internet. Voor de rest is er ook heel veel buiten de Belastingdienstwebsite te vinden over ANBI's, dus voor zover kunnen ze alles weten. Mochten ze meer willen weten, kunnen ze altijd een overleg vragen met ons, dus dat is ook nog mogelijk.

Interviewer: Ja, inderdaad.

Geïnterviewde: Schrijf nog maar een aantal van die statistiek vragen, dan wil ik daar nog wel naar kijken. Of ik daar cijfers van heb.

Interviewer: Dat zal begin volgende week worden, denk ik.

Geïnterviewde: Ja, dat heeft verder geen haast.

B.2 BOEDDHISTISCHE UNIE NEDERLAND

Onderstaand interview vond plaats op 16 januari 2017, te Amsterdam. Louise Petri (hierna: Interviewer) interviewde Frans Meijer, penningmeester van de Boeddhistische Unie Nederland (BUN) (hierna: Geïnterviewde).

Interviewer: Kunt u uw organisatie beschrijven?

Geïnterviewde: Dat staat allemaal al op de website en het heeft weinig zin om dat allemaal te herhalen natuurlijk, dat staat er allemaal al.

Interviewer: Ja, het tweede gedeelte is meer over de ANBI instelling of over de ANBI wetgeving. In hoeverre uw organisatie dat toepast en de leden daarvan op de hoogte zijn. Het derde deel kijkt meer naar de succesfactoren en faalfactoren van beleid, dat is een theorie die zegt er zijn vier punten waarop beleid een succes kan zijn of zou kunnen falen en die moeten in orde zijn. Aan de hand van die punten ga ik ook nog een paar vragen stellen. Mochten er dingen zijn waarvan u zegt “ik weet het niet” of “ik wil hier geen antwoord opgeven” dan staat dat u natuurlijk altijd vrij. Maar ik verwacht dat dat niet echt het geval is.

Geïnterviewde: Ik kan natuurlijk niet voor de individuele leden praten. Dat moge duidelijk zijn, we zijn een overkoepelende organisatie. We zijn facilitair voor onze leden en het is aan de leden in hoeverre ze van wetgeving of regelgeving gebruik willen maken.

Interviewer: Ja

Geïnterviewde: En als er vragen zijn en als je me vraagt “is men op de hoogte van ANBI?” Weldegelijk. Ik denk dat de meeste ook wel een ANBI status hebben. Ik ben dat nu in beeld aan het brengen, voor onszelf ook.

Interviewer: Oké

Geïnterviewde: Maar dat is gaande, het onderzoek, en dat loopt tot medio maart ongeveer.

Interviewer: En de Unie zelf, wat voor rechtspersoonlijkheid heeft dat?

Geïnterviewde: een vereniging, met een ANBI status.

Interviewer: Er zijn natuurlijk bepaalde rechtsvormen die een religieuze instelling kan hebben en eentje daarvan is ook kerkgenootschap. Nu wordt er in de media vaak gesproken

van “die naam moet wijzigen, want het verbindt zich toch wel ergens aan het christelijk geloof door zo’n naam te dragen. Bent u ook van mening dat het een meer neutrale (...).

Geïnterviewde: Ja, dat zou zeker een meer neutrale benaming kunnen zijn, maar effectief gezien is er niet een vreselijk verschil tussen het één en het ander. Alleen is het zo, zoals ik begrepen heb, een kerkgenootschap, de eisen daaraan, wat ruimer liggen. Ten opzichte van een stichting bijvoorbeeld. Het geeft verder dezelfde rechten, er zijn groeperingen die hebben gekozen voor een kerkgenootschap, zelfs bepaalde onderdelen van een kerk die een aparte status hebben gekregen, waarom ze dat gedaan hebben is juist in het onderwerp belangrijk. Omdat ik daar wat meer wil weten, zitten we momenteel in de uitvraag daarvan. Dus ik heb daar nog maar een beperkt aantal reacties op binnen, ik kan daar nog niet veel over zeggen. In die zin komt u dus misschien een beetje vroeg.

Interviewer: Oké.

Geïnterviewde: We hebben een aparte vergadering over dit thema, dat is in maart.

Interviewer: Dus het, eigenlijk, de meeste boeddhistische organisaties, die onder uw paraplu vallen, die zijn stichtingen of kerkgenootschappen.

Geïnterviewde: Ja en waarschijnlijk stichtingen en kerkgenootschappen. Doordat zij bepaalde activiteiten hebben. Sommige hebben bijvoorbeeld een meditatiecentrum, het kan zijn dat ze dat een andere status hebben gegeven.

Interviewer: en een vereniging komt niet voor?

Geïnterviewde: Nee, niet zover bekend

Interviewer: De Unie heeft een ANBI-status en de leden ook.

Geïnterviewde: Ja, of ik weet niet of er leden zijn bij wie dat is afgewezen. Dat zijn onderwerpen die we aan het onderzoeken zijn.

Interviewer: Waren er signalen dat u dat onderzoek gestart bent?

Geïnterviewde: Ja, nou ik ben net aangetreden als penningmeester van BUN en ik zoek altijd naar wat is de meerwaarde van je organisatie voor de onderliggende leden. Eén daarvan is, er zijn allemaal financiële zaken die raken aan de ANBI status of over BTW gaan, subsidies of dat soort dingen. Ik dacht laten we eens een inventarisatie doen van wat leeft er onder de

leden, we zijn geen vereniging hoor, maar we noemen het wel leden, aangesloten organisaties kun je beter zeggen. En zien of je van elkaar knowhow gebruik kunt maken. Of het misschien nodig is om over een bepaald onderwerp gemeenschappelijke opstelling te trekken, in de directie van de Belastingdienst, of dat kan, dat weet ik niet. Het hangt er vanaf, dat onderzoek is nu gaande.

Interviewer: Zou u dan ook overkoepelend een ANBI registratie wensen?

Geïnterviewde: Nee, dat hoeft niet, iedere organisatie heeft zo zijn eigen kenmerken en zijn eigen beleid. Het gaat natuurlijk uiteindelijk alleen om de fiscale voordelen. Verder niet zou ik zeggen.

Interviewer: Informeert u de boeddhistische gemeenschappen over de ANBI-status?

Geïnterviewde: Ja, als daar relevante wijzigingen, of wat dan ook in zijn, doe ik dat ook wel, ja. En we werden getriggerd door één van onze aangesloten organisaties, aangezien die een issue had over de ANBI-status, over wat je er wel of niet mee mocht. Die wilde dat ook eens uitgezocht hebben en daar gaan we ook naar kijken.

Interviewer: Om aan de Geefwet te voldoen moet natuurlijk 90% ten goede komen aan het algemeen nut, heeft u moeite om die 90% te verklaren?

Geïnterviewde: Nee, ik weet geen enkele organisatie maakt onderscheid, men is over het algemeen bezig met het algemeen nut. Ik heb niks gehoord dat daar een punt is, maar dat is iets, ik ben ook net, en er is geen goed overzicht van waar de aangesloten organisaties tegenaan zijn gelopen. Want dat is juist de bedoeling om dat nu in kaart te brengen.

Interviewer: Oké

Geïnterviewde: Daar kan ik over een maand of twee meer over zeggen, dan nu.

Interviewer: De leden van de Unie zijn echt aangesloten verenigingen? U heeft geen individuen die lid zijn?

Geïnterviewde: Zelfstandig, het kan wel, maar misschien is er in het verleden wel iemand geweest die als individu is aangesloten geweest en dat is blijven hangen als het ware, maar dat is heel uitzonderlijk. In het algemeen zijn het organisaties die zelf mensen in hun bestand hebben.

Interviewer: Bij die aangesloten leden, moeten individuen die daar lid zijn, betalen die contributie of is er een vrijwillige bijdrage.

Geïnterviewde: Dat is verschillend. Sommige heffen een contributie en daarvoor krijgen ze een nieuwsbrief of zoiets. Dat zou kunnen. Anderen houden het geheel op vrijwillige basis. Wij brengen natuurlijk onder de aandacht dat het geen organisaties zijn met heel veel geld. Voor activiteiten hebben we geld nodig, we verzoeken hen natuurlijk wel om daarin bij te dragen. De meeste organisaties hebben meditatieavonden of bijeenkomsten, sommige doen cursussen, dan is het vaak het boeddhistische principe van vrijgevigheid. Dat er verwacht wordt dat men daaraan bijdraagt, zonder dat het een verplichting is.

Interviewer: Ja, en hoe wordt de BUN of de Unie gefinancierd?

Geïnterviewde: Wij heffen een contributie bij de leden, bij de aangesloten organisaties op basis van omvang. Hoeveel mensen zij coveren, Als het ware. Daarmee halen wij zoveel op, dat we onze activiteiten kunnen betalen.

Interviewer: Ontvangt uw organisatie en uw aangesloten leden, ontvangen die voornamelijk van particulieren of ook van organisaties?

Geïnterviewde: Allebei, maar wij, dus als BUN, alleen van de aangesloten organisaties. De achterliggende organisaties zelf kunnen ook weer een bijdrage krijgen van andere organisaties, maar de meeste zullen het van personen krijgen. Individuele leden die meditatie doen, ofzo, die bepaalde organisaties graag wil ondersteunen.

Interviewer: Van wat voor organisaties zouden er dan met name giften komen?

Geïnterviewde: Nou dat kan, ik weet niet of het zou is, maar het kan van yoga groepen zijn. Of theosofische instituten. Het is, zeg maar, een beetje verwante organisaties.

Interviewer: Oké

Geïnterviewde: Het kan ook zo zijn dat zij subsidies krijgen van autoriteiten, dat kan ook nog.

Interviewer: En nu door te gaan naar die succesfactoren van beleid, daarin wordt verondersteld dat succes afhankelijk is van bepaalde factoren, namelijk doelgericht, informatie, macht en integratie. We gaan die punten zo aflopen, ik heb daar een paar vragen bij. Over doelgericht: De Geefwet heeft als doel om de vrijgevigheid te vergroten, heeft u het

idee dat de leden meer geven aan uw organisatie, maar ook aangesloten organisaties mede door de Geefwet?

Geïnterviewde: Ik denk het wel, ja. Het biedt een fiscaal voordeel, dus dat speelt wel degelijk mee. En voor de organisatie zelf die de status heeft, hoeft dus geen schenkingsrechten te betalen. Dat scheelt natuurlijk ook weer. Het is voor een organisatie van belang om die status gewoon te hebben. Dan zeg ik dus niet, als dat systeem er niet was, dat die organisaties er niet waren. Maar ze hadden wel meer moeite om het geld bij elkaar te krijgen. Ja, maar dat is denk ik over de hele linie zo, niet alleen ons soort organisaties, maar ook Ngo's is dat natuurlijk het geval.

Interviewer: De informatie rondom dat onderwerp, dat het de juiste beleidsvorm is om vrijgevigheid te stimuleren? Of zouden er ook andere methode effectiever zijn?

Geïnterviewde: Het gaat natuurlijk altijd om geld. Via belastingen is over het algemeen altijd direct via subsidies, dat kan natuurlijk ook. Het punt is dat je niet wilt dat, is bij subsidie natuurlijk vaak het geval, dat bij de subsidiegevers zich op een bepaald moment met allerlei zaken gaat bemoeien. Of over allerlei percentage moet beschikken, daar zit je ook niet op te wachten. Dus daar is denk ik het instrument, zoals dat nu is met fiscale maatregelen, best goed is. Ik heb geen beeld wat andere systemen zijn. Daar heb ik nu geen zicht op, nog niet over nagedacht.

Interviewer: Sluit het gebruikte beleidsinstrument goed aan bij de doelgroep?

Geïnterviewde: Dat moet je eigenlijk vragen aan diegene die de informatie wilt hebben. Dat is de overheid. Die zegt, stelt als eis, dat je transparant moet zijn en dat je je ondernemingsplan of bedrijfsplan, of je het ook noemt, moet publiceren en een website moet hebben en daar zijn onze organisaties zich weldegelijk van bewust, dus dat doen ze ook. Wat de overheid daar vervolgens meedoet, dat is mij een raadsel. Dat weet ik niet. Ik denk dat ze alleen in actie komen als er iets aan de hand is, dan heeft men misschien een middel om op te treden. Meer kan ik me ook niet bedenken, want vroeger moest je ook nog weleens, dan spreek ik van voor de Geefwet, jaarrekeningen opsturen en plan en dat soort dingen, maar dat hoeft allang niet meer. Ook dat is meer een formaliteit, want daar gebeurt nooit iets mee. Dat zit, ik geloof in Den Bosch, een stapel van, weet ik het, 2000 stichtingen of zoiets en organisaties, die daar dingen naar toe sturen en wat doen zij er vervolgens mee.

Interviewer: Heeft u ook het idee, u gaat natuurlijk over heel veel aangesloten organisaties, er zullen ook kleine organisaties zijn, zijn er organisaties die moeite hebben? Het wordt inderdaad verplicht om een website te hebben en zijn er organisaties waarvan u weet dat zij moeite hebben om aan al die regelgeving te voldoen?

Geïnterviewde: Ik kan ze niet met naam en toenaam noemen, maar ik kan het me wel voorstellen. Het is best lijst van eisen om aan te voldoen. En of dat allemaal terecht is, dat weet ik niet, dat is eigenlijk meer iets voor de wetgever, die dat heeft bedacht.

Interviewer: Brengt uw organisatie de Geefwet en de fiscale mogelijkheden van een donatie specifiek onder de aandacht bij uw leden?

Geïnterviewde: Jazeker, twee jaar geleden is de kwestie van meerjarige giften geïntroduceerd. Dat maakt het natuurlijk nog interessanter. Dat is weldegelijk iets dat onder de aandacht is gebracht bij vele donateurs. Het is een mogelijkheid om de gift nog wat meer body te geven.

Interviewer: Gaat uw boodschap dan met name naar de aangesloten leden en dan de verantwoordelijkheid bij hen leggen om dat naar de individuen te communiceren?

Geïnterviewde: Dat laatste, want wij krijgen geen donaties van de aangesloten leden natuurlijk. Misschien een enkeling, maar over het algemeen volstaan wij met het contributiekader wat we hebben vastgesteld. Daarnaast nog anderen die een bijdrage leveren.

Interviewer: Oké. Dan het volgende punt, dat is macht, daarmee wordt met name bedoeld de invloed die een organisatie heeft om het beleid te beïnvloeden. Is uw organisatie betrokken geweest bij de vorming van de Geefwet of de herziening. Heeft uw organisatie geprobeerd invloed uit te oefenen op de beleidsvorming en heeft u er bewust voor gekozen?

Geïnterviewde: Nee, ik denk het niet. Misschien is het dat bij de aangesloten organisaties, dat daar mensen actief zijn geweest op dat gebied, mij niet bekend. Maar BUN, zover ik weet, de Geefwet twee jaar geleden ofzo, hebben we daar alleen maar kennis van genomen en verder niet. Als die drastisch verslechterd was, waren we wel in actie gekomen, neem ik aan. Dat is niet het geval, ik vergelijk het even met de oude situatie. Ik heb het niet zo bestudeerd en zeker niet paraat, dat en dat is er verbeterd en dat ten opzichte van voor de Geefwet. Want toen was het schenkingswet of zoiets. Ik weet niet of daar veel in veranderd is uiteindelijk.

Interviewer: U heeft daarin dus ook niet aangedrongen op de vorming van het beleid of hoe dat wordt vorm gegeven.

Geïnterviewde: Daar hebben we ook het apparaat niet voor, kijk we zijn een vrijwilligersorganisatie. BUN heeft een vierkoppig bestuur op het ogenblik. Er was voorheen ook niet een penningmeester die daar onderzoek naar deed of daarover geïnformeerd werd. Het is veel meer gericht op inhoudelijke zaken en thema's die wij als organisatie belangrijk vinden. Dit is natuurlijk ook belangrijk, maar het lag minder in de focus. Misschien komt dat weer.

Interviewer: Het volgende punt is de integratie. Hoe u de wetgeving bij uw leden is geïntegreerd, maar ook in hoeverre uw aangesloten organisaties of aangesloten leden onderling functioneren, maar ook tot de overheid of andere betrokkenen. Voert uw organisatie overleg met ministeries of de belastingdienst?

Geïnterviewde: Ja

Interviewer: Welke zaken betreft dat met name?

Geïnterviewde: Nou ik weet dat individuele organisaties wel overleg hebben gehad met de belastingdienst, bijvoorbeeld over BTW of dat soort thema's. Een diffuus gebied BTW, wel of niet en waarop. Ook een enkel geval over ANBI-status, is er wel overleg geweest, zover ik weet. Nogmaals dan ga ik inzoomen op wat één van de aangesloten organisaties heeft gedaan. Ik voel me niet vrij om daar uitvoerig op in te gaan. BUN heeft als zodanig met thema wat vorig jaar opgekomen is, dat heeft te maken met een seksueel misdrijf wat er heeft plaatsgevonden met een boeddhistisch leraar en allerlei publiciteit daar omtrent, hebben wij wel overleg gezocht met het ministerie, omdat BUN daar min of meer op werden aangesproken. Wat doen jullie daaraan in de richting van de leden? Er is daarna van alles ontstaan, een meldpunt voor seksueel misbruik. Er zijn verschillende contacten met het ministerie geweest over het aanstellen van een vertrouwenspersoon voor mensen die menen daardoor geraakt te zijn en die wat kunnen bieden. Ja, BUN is in die zin behoorlijk actief geweest en heeft in die zin daarover ook overleg gehad met het ministerie van veiligheid.

Interviewer: Is het dan BUN die contact heeft gezocht met het ministerie? Of heeft het ministerie jullie benaderd?

Geïnterviewde: Wij hadden in dat geval geloof ik het ministerie benaderd. Maar in die gevallen van individuele aangesloten leden weet ik niet hoe dat gegaan is.

Interviewer: Kon u makkelijk in contact komen met het ministerie?

Geïnterviewde: Eén van onze mensen die nauw betrokken is bij de BUN, werkte bij het ministerie van Veiligheid, dus was het wel makkelijk om ingangen te vinden. Eén van de aangesloten organisatie is de Boeddhistische Zendende Instantie, die ziet toe op de, laat ik zeggen, de pastorale zorg, maar dan op Boeddhistische grondslag in het gevangeniswezen. Dat valt momenteel onder het ministerie van Veiligheid en Justitie. Dat is een onderwerp wat dan besproken is. Dan moet je aan allerlei voorwaarden voldoen. Ik zit daar zelf niet zo in, maar er zijn anderen die daar het fijne van weten.

Interviewer: Dat gaat niet via het C.I.O, een contactpunt (..)?

Geïnterviewde: Nee

Interviewer: Uw organisatie levert boeddhistische geestelijk verzorgers dan?

Geïnterviewde: Ja, dan via de boeddhistische zendende instelling/instantie.

Interviewer: Oké

Geïnterviewde: Het is één van onze aangesloten organisaties.

Interviewer: Werkt u ook samen met andere religieuze organisaties?

Geïnterviewde: Samenwerken is een groot woord, er zijn natuurlijk weleens contacten met andere groeperingen in het kader van prinsjesdag-gebeuren. Wat dat precies is weet ik ook niet, maar het is geloof ik een jaarlijks terugkerend gebeuren. Daar zitten de Joodse organisaties en Christelijke organisaties, maar om te zeggen dat je samenwerkt gaat wel wat ver. We zien wel, maar dat is ook weer zo'n zijpad, we hadden vroeger een omroeporganisatie, de Boeddhistische Omroep Stichting, die moest worden opgeheven in het kader van een nieuw beleid en het Boeddhistische gedachtengoed is nu ondergebracht bij KRO-NCRV. Het zijn allemaal samenwerkingsverbanden die zich naar aanleiding van zoiets kunnen voordoen. Maar er is geen sprake van een gestructureerd overleg.

Interviewer: Ook geen sprake van kennisoverdracht in juridische zin? Zaken zoals: zo hebben wij dat geregeld.

Geïnterviewde: Nee, maar dat kan wel het geval zijn op individuele basis, omdat iemand iemand kent, maar niet als organisatie.

Interviewer: Sommige organisaties hebben een ANBI groepsbeschikking. Zou u dat ook wensen voor het Boeddhisme?

Geïnterviewde: Weet ik niet, moet ik over nadenken. Ik weet niet wat het inhoud. Ik weet niet wat een ANBI groepsbeschikking is. Of dat betekent dat iedereen in een bepaald keurslijf wordt geperst, dan weet ik bijna zeker dat de aangesloten organisatie niet veel voor voelen. Dat hangt er heel erg vanaf of zij daar voordelen in zien, maar dat ik eerst moeten bespreken. Daar kan ik geen antwoord opgeven.

Interviewer: Neemt u deel aan ronde tafel overleggen omtrent ANBI?

Geïnterviewde: Nee, is dat er?

Interviewer: Er is het C.I.O., de letterlijke afkorting weet ik even niet, maar het gaat tussen kerken en de overheid. Er zitten verschillende kerken bij in, maar ook een Joodse groep. En zij voeren overleg.

Geïnterviewde: Hoe heet dat? Trio?

Interviewer. C.I.O. C-I-O

Geïnterviewde: Dat zegt me niets. Misschien is het wel interessant om daar eens naar te gaan kijken. Ik weet niet of je daar wat wijzer van wordt. Ik weet alleen dat dat niet gebeurd is tot nu toe. Nogmaals ik zit er nog maar kort in, misschien dat iemand zegt: “in het verleden ...”, maar niet recent.

Interviewer: Staan uw leden achter de doelstelling van de Geefwet?

Geïnterviewde: Ik weet niet zij daar allemaal zo'n mening over hebben. Ik denk dat ze gewoon accepteren van dat kader is er. Het is een voorzetting van iets wat er eigenlijk al was. Het is voor ons werkbaar, dus nou dat is wat pragmatisch, denk ik hoor. Niet dat zij vreselijk zitten te denken van dan moeten we ons daar weer mee gaan bemoeien. Nee, dat geloof ik niet.

Interviewer: En u hoort ook niet dat men moeite heeft met de administratie die daarbij komt kijken. Om de giften op te kunnen geven aan het einde van het jaar.

Geïnterviewde: Nee, dat is een stichting en die hebben een eigen ANBI en over die stichting moet een goed financieel beleid worden gevoerd. Dat er een jaarrekening wordt gemaakt die er goed uitziet. En laten dat vaak nog checken, intern ofzo. In die zin geloof ik niet dat men een probleem heeft met Zo overdreven is het ook allemaal niet. Ik vind het allemaal nogal meevallen. Ik heb niet het gevoel dat er veel eisen worden gesteld. Het is aangescherpt ten opzichte van heel vroeger, dat wel. Misschien goed, want het gaat wel om gemeenschapsgeld. Dus ik kan het me wel voorstellen, maar ik denk dat als het blijft zoals het nu is. Dat is er dan wel mee kan leven.

Interviewer: Maken alle individuen gebruik van de Geefwet? Wat u voor signalen krijgt?

Geïnterviewde: Ja, omdat het fiscale voordelen biedt. Als we het over dat aspect hebben, ik weet niet wat er verder nog meer in de Geefwet zit. In het kader van het thema wat we binnenkort gaan bespreken met de organisaties zal ik dat wel horen, of zij meer dingen gewend zijn. Dan zal ik dat oppakken of wat dan ook. Dat kan.

Interviewer: Uw onderzoek richt zich op de Geefwet?

Geïnterviewde: Op eigenlijk alle financiële kwesties die ons gezamenlijk raken. Dat kan BTW zijn, of ander belastingtechnische zaken, het kan gaan om inkomstenbelasting in relatie tot vrijgevigheid, om maar wat te noemen. Het kan zijn, waar zitten subsidiemogelijkheden voor activiteiten, dat soort zaken. Er zijn organisaties die een eigen gebouw hebben en dat is een andere problematiek vaak. Waar mogelijk allerlei fiscale facetten aanzitten. Lang niet alle organisaties hebben dat hoor, maar een aantal en die hebben misschien behoefte aan om daar eens apart met elkaar over te praten en wat brengt dat met zich mee. Waar lopen ze tegenaan en dat is niet alleen wat met de Geefwet te maken heeft.

Interviewer: Heeft u op- of aanmerkingen op de Geefwet?

Geïnterviewde: Ja, dan zou ik moeten veronderstellen dat ik die ken, maar dat is niet zo. Ik ken eigenlijk alleen het fiscale aspect en is het een onderwerp wat ik op het lijstje heb staan om nog eens goed te bekijken. Daar weet ik te weinig van.

Interviewer: Oké, dan ben ik door mijn vragen heen. Hartelijk dank!

Geïnterviewde: Graag gedaan.

B.3 MINISTERIE VAN FINANCIËN

In de voorbereidingsfase is contact geweest met dhr. IJzerman, directeur Directe belastingen bij het ministerie van Financiën. Omwille van de drukte binnen het ministerie vond dhr. IJzerman niemand bereid om mee te werken aan het interview. Dhr. IJzerman wees op de onlangs uitgevoerde evaluatie van de Geefwet. Met de gegevens uit de evaluatie zijn onderstaande vragen beantwoord, waarna deze ter controle zijn voorgelegd aan dhr. IJzerman. De evaluatie bestaat enerzijds uit de *Evaluatie giftenaftrek* door Ape en dialogic, gepubliceerd op 19 december 2016. Anderzijds bestaat het uit de *Evaluatie van de praktijk rondom ANBI's en SBBI's* van het ministerie van Financiën, gepubliceerd in januari 2017. Bij ieder antwoord is de herkomst door middel van referentie vermeld.

Doelgericht

Is er een causale relatie tussen de middelen en het doel?

Antwoord: “De giftenaftrek verhoogt de totale hoogte van giften van belastingplichtigen binnen de inkomstenbelasting. Ruim een derde van de gebruikers geeft aan daadwerkelijk meer te geven door deze regeling. Marginale verschillen in het fiscale voordeel van de giftenaftrek lijken echter geen invloed te hebben op het gebruik en de hoogte van de giftenaftrek. Het feit dat het instrument bestaat zorgt (hoogstwaarschijnlijk) voor meer en hogere giften. (...)De giftenaftrek heeft vooral een impact op burgers die structureel geven.” (Brennenraedts e.a., 2016: 49)

Wat is de doelstelling van de Geefwet?

“Merk op dat we er bewust voor kiezen om het verhogen van giften als doelstelling van de giftenaftrek te hanteren. De originele doelstelling uit 1952 was: “het door vermindering van belasting van schenkers verlichting te bevorderen van de financiële moeilijkheden der kerkelijke, charitatieve, culturele, wetenschappelijke en het algemeen nut beogende instellingen”. In deze formulering is het verhogen van giften het middel en is het vergroten van de inkomsten van goede doelen het doel. Echter, omdat (1) geven en ontvangen van giften

symmetrisch aan elkaar zijn en (2) de geefzijde veel eenvoudiger te meten is, leggen we de focus op het doen van giften.” (Brennenraedts e.a., 2016: 50)

Welke instellingen komen er in aanmerking voor een ANBI-status?

“Per 1 januari 2017 waren er 43.000 ANBI’s, zo blijkt uit de gegevens van de Belastingdienst.

Er is een rijke schakering aan ANBI’s in Nederland:

- van ANBI’s die gelden inzamelen en op die manier hun doelstellingen realiseren (fondsenwervende instellingen) tot ANBI’s met een groot vermogen die het rendement op hun vermogen gebruiken voor het realiseren van hun doelstellingen (vermogensfondsen) of ANBI’s met diverse geloofsrichtingen (kerkelijke instellingen);
  - van ANBI’s met een omzet en vermogen van enkele duizenden euro’s tot ANBI’s met een omzet of vermogen van tientallen miljoenen euro’s;
  - van ANBI’s die lokaal actief zijn tot ANBI’s die internationaal actief zijn;
  - van ANBI’s die geheel draaien op vrijwilligers tot ANBI’s met een vrijwel geheel professioneel apparaat;
  - van ANBI’s die zich uitsluitend op een beperkt thema richten tot ANBI’s die de armoede wereldwijd willen bestrijden;
  - van in Nederland gevestigde ANBI’s tot in het buitenland gevestigde ANBI’s;
  - van “gewone” ANBI’s tot culturele ANBI’s.
- Er zijn ook goededoelenorganisaties in Nederland die niet aan de voorwaarden voldoen om te worden aangemerkt als ANBI. Een deel van deze goededoelenorganisaties kan mogelijk worden aangemerkt als een SBBI.” (Ministerie van Financiën, 2017: 6-7)

Wordt de doelstelling bereikt ten aanzien van de giftenaftrek?

“Uit ons onderzoek komt naar voren dat de giftenaftrek voor een deel van de burgers duidelijk een prikkel is om meer te geven. De fiscale korting die zij krijgen, leidt er (gedeeltelijk) toe dat zij meer aan goede doelen geven. Uit de survey die wij uitvoerden, kwam naar voren dat bijna 30% van de burgers iets meer gaf door deze regeling. Circa zeven procent schonk zeker het dubbele meer. (...) Uit de interviews komt een soortgelijk beeld naar voren. Voor een deel van de burgers die aan goede doelen schenkt, leidt de giftenaftrek tot een hoger bedrag aan schenkingen. Zo zien fiscale adviseurs en notarissen dat een deel van hun klanten redeneert

vanuit de *netto kosten* van een gift. Ook in de literatuur zien we verwijzingen dat een fiscale korting werkt, bijvoorbeeld in de VS (Bakija & Heim, 2011).” (Brennenraedts e.a., 2016: 51)

Wordt de doelstelling bereikt ten aanzien van ANBI's en SBBI's?

“Doeltreffendheid

Doeltreffend betekent hier dat het doel bereikt wordt dat instellingen die het algemeen nut beogen daadwerkelijk als zodanig erkend worden en, omgekeerd, dat instellingen die dat niet doen, niet voor een dergelijke status in aanmerking komen. Het antwoord op de vraag of de ANBI-regeling vanuit de uitvoering doeltreffend is, ligt genuanceerd. Enerzijds is het aantal ANBI's substantieel gestegen, maar anderzijds leert de uitvoeringspraktijk ook dat er instellingen zijn die ten onrechte een ANBI-status genieten. Deze instellingen maken ten onrechte aanspraak op de fiscale faciliteiten die voor ANBI's gelden. Er wordt ten onrechte geen schenkbelasting betaald en er is vaak misbruik van de giftenaftrek gemaakt. Toezicht op ANBI's dient om misbruik van de regeling te voorkomen. Bij het toezicht op ANBI's spelen voor de Belastingdienst echter de volgende belangrijke punten. In de praktijk is toetsing vooraf van nieuw opgerichte instellingen lastig omdat er dan nog geen of nauwelijks activiteiten zijn ontplooid. Bij toetsing achteraf blijkt pas of de instelling daadwerkelijk aan alle eisen voor de ANBI-status voldoet. Vanuit uitvoeringsperspectief is dit een kwetsbaar geheel. Mocht uit toezicht achteraf blijken dat de toekenning van de ANBI-status onterecht is geweest en deze status wordt ingetrokken, dan zijn er vaak al wel fiscale voordelen genoten waarvan het lastig en niet altijd mogelijk is deze achteraf teniet te doen. Gelet op het grote aantal ANBI's is het alleen mogelijk risicogericht toezicht achteraf te houden. Vanwege de complexiteit van de wetgeving vraagt toezicht achteraf veel capaciteit en ook specifieke kennis. Hiervoor zijn vaardigheden nodig die niet zonder meer voorhanden zijn.

Het antwoord op de vraag of de ANBI-regeling vanuit de uitvoering doeltreffend is luidt dus niet zonder meer bevestigend, maar ook niet zonder meer ontkennend.

Doelmatigheid

Doelmatig houdt in dat bovengenoemd doel bereikt wordt tegen aanvaardbare kosten. Vanaf 2008 tot heden is het aantal ANBI's gestegen. Waren er per 1 januari 2008 ruim 32.000 ANBI's, per 1 januari 2017 was er sprake van ruim 43.000 ANBI's. Bij de aanscherping van de voorwaarden voor ANBI's was de verwachting dat dit zou leiden tot een daling van het aantal ANBI's. Het is dan ook niet duidelijk waardoor deze stijging wordt veroorzaakt. Wat

mogelijk een rol kan spelen, is dat de ANBI-status ook buiten de fiscale sfeer betekenis heeft als “keurmerk”. Een voorbeeld betreft de sinds 2015 geldende regeling voor vrijwilligerswerk in de werkloosheidswet (WW) waarbij met behoud van de uitkering vrijwilligerswerk mag worden verricht bij een ANBI (of bij een SBBI). Het hogere aantal ANBI’s wil zeggen dat het aantal aanvragen dat heeft geleid tot toekenning van de ANBI-status groter is dan het aantal intrekkingen. Het aantal toekenningen schommelt behoorlijk per jaar (tussen 2100 en 4400), het aantal intrekkingen fluctueert eveneens. Sinds 2016 wordt bijgehouden welk deel van de aanvragen wordt afgewezen. Het hoge aandeel van de afgewezen aanvragen (34%) kan erop duiden dat de regeling niet geheel duidelijk is of dat men een aanvraag doet onder de noemer van “niet geschoten, altijd mis”. De complexiteit van de ANBI-regeling is toegenomen door de aanscherping van bestaande voorwaarden en invoering van nieuwe voorwaarden om als ANBI te worden aangemerkt. Dit speelt in het bijzonder bij de toetsing van open normen, zoals de vraag wanneer wordt voldaan aan het 90%-criterium algemeen nut. Dit vergroot de uitvoeringslast voor de Belastingdienst. Voor ANBI’s zelf leveren open normen veel vragen op en onzekerheid of in de praktijk voldaan wordt aan alle formele vereisten die de wet stelt. Met name kleinere ANBI’s ervaren het moeten voldoen aan het grote aantal voorwaarden als aanzienlijke administratieve last. De totale uitvoeringskosten met betrekking tot ANBI’s bedragen ongeveer € 2,8 miljoen (inclusief overhead). Het betreft ruim 40 fte. De capaciteit van het ANBI-team van de Belastingdienst wordt gebruikt om elke aanvraag van een instelling om als ANBI te kwalificeren te toetsen (meer dan 4400 aanvragen in 2016) en voor controle op de publicatieplicht (zeer arbeidsintensief door de vormvrijheid), controle op de integriteitseis, risicogericht toezicht op alle ANBI’s en toezicht op het groeiende aantal ex-ANBI’s met een vermogen van meer dan € 25.000 (in 2015 waren dit er circa 460). Zoals eerder aangegeven gaat veel capaciteit zitten in ex-ante-toetsing. Gelet op de grote toestroom van aanvragen en de toegenomen complexiteit van de regelgeving, afgezet tegen de lage uitvoeringskosten, kan geconcludeerd worden dat de regelgeving doelmatig wordt uitgevoerd. Vanuit uitvoeringsperspectief is de ANBI-regeling kwetsbaar, zeker waar het gaat om het toezicht op bestaande ANBI’s, dit gelet op de grote omvang, ANBI’s in het buitenland en het (toenemende) toezicht op ex-ANBI’s.” (Ministerie van Financiën, 2017: 8-9)

Hoe wordt het beleid ontvangen door instellingen met een ANBI-status?

“Alle gesprekspartners geven aan dat veelal vrijwilligers bij ANBI’s betrokken zijn en dat de

regeldruk met name voor kleinere ANBI's minder mag zijn. Er wordt in de gesprekken gesteld dat de ANBI-vereisten zijn gevormd in overleg met vertegenwoordigers van grote ANBI's en dat bij deze gesprekken te weinig rekening is gehouden met de capaciteiten en mogelijkheden van kleinere ANBI's. Een veelgenoemd voorbeeld is de publicatieverplichting. De publicatieverplichting roept verschillende reacties op, zowel in algemene zin als met betrekking tot specifieke punten. Een ander punt dat naar voren is gekomen, is dat men zich afvraagt of de ANBI/SBBI-regeling wel voldoende rekening houdt met maatschappelijke ontwikkelingen (sociaal ondernemen, crowdfunding).” (Ministerie van Financiën, 2017: 11)

Hoe wordt de ingevoerde integriteittoets van ANBI's ervaren?

“Hier wordt verschillend tegenaan gekeken. Sommigen beschouwen de integriteittoets als een goede ontwikkeling, anderen daarentegen zien deze als symboolwetgeving. In de praktijk heeft men niet te maken gehad met de integriteittoets. Vanuit een religieuze organisatie wordt aangegeven dat de integriteittoets principieel niet kan worden aanvaard, omdat deze een belangrijk leerstuk van hun religie raakt (vergevingsgezindheid). (RED: voldoet aan de integriteitseis (geen bestuurder of gezichtsbepalende persoon van de instelling is veroordeeld wegens een misdrijf);)” (Ministerie van Financiën, 2017: 13)

Hoe wordt de regeldruk door ANBI's en SBBI's ervaren?

“Een enkele organisatie geeft aan dat voor kleinere kerkgenootschappen sprake is van oplopende regeldruk (zie verder vraag 5) en merkt op dat veel medewerkers van kerkelijke instellingen als vrijwilliger werkzaam zijn. Doordat er sprake is van veel vrijwilligers is de regeldruk moeilijk bij te benen en is de vraag of het ‘een onsje minder’ mag zijn. Een andere organisatie geeft aan dat sommige moskeeën moeite hadden met het proces van de ANBI-aanvraag door te weinig kennis over de ANBI-regelgeving. Daarbij speelt mee dat donaties en bijdragen intern werden geregeld en de giften vaak lager zijn dan de drempel die voor de giftenaftrek telt.” (Ministerie van Financiën, 2017: 12)

Informatie

Waarom is de publicatieplicht ingevoerd?

“De afgelopen periode zijn de voorwaarden om de status van ANBI te verkrijgen of te behouden uitgebreid in het kader van de versterking van de integriteit van ANBI's en ter

versterking van het publieksvertrouwen. Zo geldt voor ANBI's per 1 januari 2014 uit het oogpunt van transparantie een publicatieverplichting (het openbaar maken van diverse gegevens via internet). Voor kerkelijke instellingen geldt die verplichting per 1 januari 2016. Daarnaast is de integriteitstoets per 1 januari 2014 uitgebreid. Met ingang van 1 januari 2015 (met terugwerkende kracht tot en met 1 januari 2013) geldt een informatieplicht voor ex-ANBI's." (Ministerie van Financiën, 2017: 7)

Wat zijn de voor- en nadelen van de verplichting tot verstrekking van informatie op de website (publicatieplicht)?

"Tegen de publicatieplicht wordt duidelijk verschillend aangekeken door de organisaties. Er zijn organisaties die de publicatieplicht als positief zien in het kader van het vergroten van de transparantie van ANBI's. Zij zien dit als een laagdrempelige eis aangezien vrijwel iedere organisatie tegenwoordig een website heeft en vinden het positief dat zichtbaar wordt wie er in het bestuur van een ANBI zitten en wat er in een ANBI gebeurt. De publicatieplicht is vormvrij wat het gemakkelijker maakt. Er zijn ook organisaties die zich afvragen of een verplichting daartoe wel nodig is aangezien instellingen doorgaans op eigen initiatief al een website hebben gecreëerd. Zij menen dat het aan de instelling kan worden overgelaten wat zij publiceert, en waarbij het vervolgens aan de (potentiële) gever is om op grond van de bekende informatie te beslissen om al dan niet te geven. Er wordt op gewezen dat deze eis (vermogende) particulieren ervan kan weerhouden een goeddoeleninstelling op te richten omdat men niet als persoon daarmee naar buiten wil treden. Het betreft ook een niet-fiscale eis in de fiscale regelgeving en daarmee een vreemde eend in de bijt. Er zijn ook enkele specifieke punten genoemd: Vanuit religieuze kringen wordt aangegeven dat het publiceren van bepaalde gegevens leidt tot kwetsbaarheid en mogelijk repressie uit het buitenland. Het bekendmaken van persoonsgegevens ligt bij bepaalde instellingen gevoelig. Ook de bestuurders van ANBI's zelf vinden de publicatie niet altijd prettig (ongewenste bezoeken, aanbiedingen en zelfs bedelbrieven). Een organisatie meldt dat het zeker voor kleinere kerkgenootschappen een last is om het beleidsplan en jaarverslag te actualiseren terwijl ze onder een groepsbeschikking vallen en er doorgaans weinig verandert. Daarnaast wordt de voorgeschreven publicatiedatum van 1 juli soms als te kort ervaren. Enkele organisaties bepleiten een voorgeschreven wijze van het vermelden van de gegevens (format)." (Ministerie van Financiën, 2017: 12)

Sluit het instrument voldoende aan op de donateurs van religieuze instellingen? Is er rekening gehouden met etniciteit, leeftijd, opleidingsniveau, etc.?

(Red: ten aanzien van leeftijd)

“Het gebruik van de giftenaftrek neemt sterk toe naarmate men ouder wordt. Binnen de groep IB-plichtigen tot en met 25 jaar gebruikt slechts 1% de regeling, terwijl binnen de oudste groep (85+) 23% gebruik maakt van de regeling, zie Figuur 12. Wanneer we deze percentages van giftenaftrekgebruik vergelijken met percentages van huishoudens die geven (Bekkers, et al., 2015), Tabel 1, valt direct op dat ouderen relatief veel vaker gebruik maken van de giftenaftrek. Het is mogelijk dat ouderen meer schenken op manieren die in aanmerking komen voor de giftenaftrek en/of hun weg in de IB beter weten te vinden.

Tabel 1 Huishoudens die geven naar leeftijd. Bron: Bekkers et al. (2015), Geven in Nederland 2015

Leeftijd	Percentage dat geeft	Bedrag
<23	90%	€194
23-32	91%	€254
33-42	89%	€334
43-52	90%	€221
53-62	85%	€315
>62	91%	€397

(Red: ten aanzien van inkomen)

(...) Relatief gezien zijn de verschillen in het gebruik van de giftenaftrek beperkt; over de gehele linie gebruikt 10-11% de regeling, met uitzondering van personen met een inkomen onder €20.000 (circa 6%). Personen met de hoogste inkomens gebruiken relatief iets vaker de giftenaftrek (11-12%). Uit Geven in Nederland 2015 (Bekkers, et al., 2015) blijkt dat huishoudens met een laag inkomen ook vaak geven (...). Ook hier geldt dat er verschillen

kunnen zijn in de manieren van geven, waardoor niet gesteld kan worden welk deel van deze groepen in aanmerking komt voor de giftenaftrek. Of bepaalde inkomensgroepen hun weg beter of slechter naar ‘het loket’ weten te vinden is dus niet vast te stellen. We hebben geen data over het vermogen van personen gebruikt, maar in vrijwel alle interviews komt een beeld naar voren dat vermogende personen de giftenaftrek bovenmatig gebruiken.

Opleidingsniveau

(...) Van een groot aandeel gebruikers is het opleidingsniveau onbekend. De oorzaak hiervan is dat de (hoogwaardige) onderwijsregistraties zoals we die nu kennen pas een beperkte tijd bestaan. Met name voor oudere mensen is er dus doorgaans geen informatie beschikbaar. (...) Deze figuur (red: voor raadpleging, zie referentie) laat zien dat het gebruik hoger is naarmate het opleidingsniveau toeneemt. De groep onbekend maakt relatief het vaakste gebruik van de giftenaftrek. Deze groep kent met name ouderen, een groep die relatief vaak gebruik maakt van de regeling (...).

Sociaaleconomische status

(...) Met name gepensioneerden en personen die ‘Overig actief’ zijn gebruiken de giftenaftrek relatief vaak. Werknemers (in loondienst) gebruiken de giftenaftrek relatief minder vaak, en scholieren/studenten gebruiken de regeling nauwelijks.

Overig

Administraties, zoals hierboven gebruikt, zijn waardevol om bepaalde (meetbare) relevante achtergrondkenmerken te identificeren. Gesprekken met ANBI’s hebben hierop aanvullende informatie geboden. Zo zijn gebruikers van de giftenaftrek naar verwachting veelal structurele gevers in tegenstelling tot impulsieve gevers. Ze geven vaker (al dan niet in de vorm van een periodiek gift), voelen zich verbonden met een of meerdere (maatschappelijke) doelen en kennen een zekere mate van (maatschappelijke) betrokkenheid.” (Brennenraedts e.a., 2016: 25-29)

Sluit het instrument voldoende aan op de donerende bedrijven?

“Circa 2000 bedrijven maken gebruik van de giftenaftrek, wat overeenkomt met een 0,5% van alle Vpb-plichtigen¹⁷ (...). Dit is in lijn met de input van de gesprekspartners. Ook zij geven aan dat de giftenaftrek door bedrijven beperkt gebruikt wordt. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat bij bedrijven sponsoring een dominante vorm is om te geven. Sponsoring wordt als bedrijfskosten opgevoerd, want deze kosten verlagen de winst. Het aantal gebruikers van de giftenaftrek in de Vpb komt niet overeen met de resultaten van het onderzoek van Bekkers et al. (2015), dat aangeeft dat 38% van de bedrijven een gift gedaan heeft in 2013. Mogelijke redenen hiervoor zijn:

- niet alle bedrijven zijn Vpb-plichtig;
- niet alle giften worden opgevoerd bij de giftenaftrek;
- hoewel bedrijven het als ‘geven’ zien wanneer het hen gevraagd wordt, wordt het in de praktijk toch opgenomen als sponsoring in de boekhouding.

In termen van bedragen gaat het om circa €20 miljoen per jaar dat binnen de Vpb wordt opgevoerd in de giftenaftrek, zie Figuur 19. Het budgettaire beslag is daarmee circa €5 miljoen per jaar.” (Brennenraedts e.a., 2016: 29-31)

Is het middel de effectiefste en efficiëntste methode om de doelstelling te bereiken?

“De opbrengsten van de giftenaftrek voor burgers zijn een 17,5% toename van de originele gift. De kosten van de giftenaftrek voor burgers zijn 47% van de originele gift. Hiermee ligt de elasticiteit van de giftenaftrek voor burgers net onder de -0,37.

We kunnen het bovenstaande vertalen tot de volgende grove raming: Voor elke €1 die geschonken wordt leidt de giftenaftrek tot een budgettair beslag van circa €0,47 en een verhoging van de giften van circa €0,18. Gegeven de totale jaarlijkse omvang van giftenaftrek van €825 miljoen leidt de giftenaftrek tot een hoger bedrag aan giften van ruim €140 miljoen en een budgettair beslag van circa €330 miljoen. Wij concluderen hieruit dat de giftenaftrek voor burgers budgettair niet doelmatig is.” (Brennenraedts e.a., 2016: 67)

---

¹⁷Red.: Vennootschapsbelasting.

Is men voldoende op de hoogte van de wetgeving?

“Het geven aan een goed doel betekent niet dat men ook gebruik maakt van de giftenaftrek. Uit de survey blijkt dat ‘slechts’ 8% van de burgers gebruik maakt van de giftenaftrek (12% van de gevers). Uit de IB-data komt een vergelijkbaar percentage van 9% naar boven. Er zijn verschillende redenen aan te wijzen voor deze discrepantie tussen het aantal gevers en degenen met giftenaftrek. Ten eerste moet men de giftenaftrek *kennen* alvorens men hier gebruik van kunnen maken. Ten tweede moeten de giften *in aanmerking komen* voor de giftenaftrek; het moet gaan om giften aan ANBI’s en kwalificerende verenigingen. Giften aan andere stichtingen of niet-kwalificerende verenigingen zijn niet aftrekbaar. Ook nalatenschappen zijn fiscaal gezien geen giften. Bedrijven gebruiken vaker sponsoring (kostenpost) dan giften. Indien de giften in termen van inhoudelijke aard wel in aanmerking komen, moeten ze ook nog voldoen aan specifieke voorwaarden van de giftenaftrek (bijvoorbeeld de drempel voor eenmalige giften). Ten derde moet men de giftenaftrek ook *willen* gebruiken. Zo hebben sommige burgers bijvoorbeeld (princiële) bezwaren tegen het gebruik van een dergelijk (fiscaal) instrument. Tot slot zijn er nog andere redenen voor niet-gebruik, zoals het vergeten van het invullen van de giften in de aangifte. (...)

- circa 64% van de burgers de giftenaftrek ‘kent’. Dit percentage ligt hoger voor mensen die geven (74%) dan voor mensen die niet geven (42%).
- circa 13% van de gevers in aanmerking komt voor de giftenaftrek.
- circa 70% van de gevers die de giftenaftrek kent en in aanmerking hiervoor komt ook daadwerkelijk de giftenaftrek gebruikt.” (Brennenraedts e.a., 2016: 18-19)

Macht

Wat is de doelgroep van het beleid?

De doelgroepbenadering

“Het hiervoor genoemde Minerva-arrest¹⁸ geeft als voorbeelden waarmee rechtstreeks een algemeen belang wordt gediend de bejaardenzorg en de genezing en verpleging van zieken, twee voorbeelden van groepen kwetsbaren in de samenleving. Deze voorbeelden kunnen (niet limitatief) aangevuld worden met andere groepen, zoals jeugd, mensen met een beperking in allerlei vormen, mensen met een sociale achterstand in de samenleving, bijvoorbeeld laaggeletterden, mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt of verslaafden. De

---

¹⁸Red.: Hoge Raad 12 oktober 1960, nr. 14 413, ECLI:NL:HR:1960:AY1355.

Belastingdienst hanteert als uitgangspunt dat de doelgroep op zich onvoldoende reden is om de ANBI-status toe te kennen. In samenhang met de werkzaamheden die de instelling verricht, moet duidelijk worden dat de instelling een algemeen belang beoogt en dat met haar werkzaamheden ook uitsluitend of nagenoeg uitsluitend dient. Bij gemakkelijke activiteiten, zoals (begeleide) vakanties en sportactiviteiten, werd dit niet aangenomen. Immers, het Minerva arrest geeft ook aan dat niet algemeen nuttig zijn: instellingen die ten doel hebben een werkzaamheid die op zich zelf slechts dienstbaar is aan een particulier belang - zoals ontspanning of het gezellige verkeer, waaraan een bepaalde kring personen behoefte heeft - ook al moge van de voorziening in dit belang zijdelings een gunstige werking uitgaan ten algemene nutte. Dat was anders bij instellingen die deze werkzaamheden uitvoerden als middel om een algemeen belang te dienen. Bijvoorbeeld omdat van vakantie of sportactiviteiten een therapeutische werking uitgaat naar mensen met een beperking. In twee procedures voor het gerechtshof is duidelijk geworden dat initiatieven en activiteiten voor een doelgroep kwetsbaren in de samenleving snel overtuigen bij de beantwoording van de vraag of daarmee het welzijn van deze groep wordt bevorderd.

Het Hof Den Haag merkte daarbij op dat door het organiseren en uitvoeren van vaar- en zeiltochten met en voor zover mogelijk door lichamelijk dan wel geestelijk dan wel meervoudig gehandicapten het rechtstreeks bevorderen van het welzijn van deze mensen voorop staat en het primaire doel vormt. Het middel daartoe is het uitoefenen van de watersportactiviteiten. Het Hof overweegt dat doel noch strekking van het ANBI-begrip zoals in de memorie van toelichting bij de Geefwet is uiteengezet, in de weg staan aan de hiervoor beschreven invulling van het begrip “welzijn in samenhang met het begrip “gezondheidszorg” in een geval als het onderhavige waar men zich richt op welzijn en de gezondheid door middel van het uitoefenen van enige mate van een sportieve activiteit, die uitsluitend wordt verricht door een specifieke doelgroep met een achterstand in deelname aan het maatschappelijk verkeer. Niet kan worden gezegd dat het particuliere belang daarmee boven het algemene belang zou worden bevorderd, aldus het hof. Bij deze procedure moet nog vermeld te worden dat de activiteiten door de instelling gratis werden verricht. Daarmee is deze activiteit onder de gegeven omstandigheden aan te merken als “klassieke weldoenerij”.” (Ministerie van Financiën, 2017: 20)

Hoe zijn de verhoudingen met kerkelijke instellingen?

“Kerkelijke instellingen

“Kerkelijke instellingen die vallen onder het convenant dat de Belastingdienst heeft gesloten met het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO), hadden vanaf 1 januari 2008 via een groepsbeschikking al de ANBI-status. Die instellingen waren tot voor kort niet afzonderlijk zichtbaar in het ANBI-publicatiebestand dat raadpleegbaar is via de website van de Belastingdienst. Elke ANBI is verplicht haar gegevens via internet openbaar te maken (publicatieverplichting). Voor kerkelijke instellingen geldt de jaarlijkse verplichting pas vanaf 1 januari 2016. De publicatieplicht lijkt overigens ook bij de kerkelijke instellingen te hebben geleid tot een groter aantal intrekkingen in de aanloop naar en in 2016. Om aan die publicatieverplichting te voldoen, dienden kerkelijke instellingen afzonderlijk met een RSIN opgenomen te worden in het ANBI-bestand. Vanaf het jaar 2015 is deze aanpassing gestart. Er zijn naar de stand van oktober 2016 circa 9500 kerkelijke instellingen in het ANBI-publicatiebestand opgenomen waarvan er ongeveer 6500 bij het CIO zijn geregistreerd.” (Ministerie van Financiën, 2017: 24)

Hoe wordt er aan gekeken tegen de keurmerk status van ANBI?

“De ANBI-status is in het leven geroepen om met behulp van fiscale voordelen enerzijds te stimuleren dat instellingen het algemeen belang dienen en anderzijds giften aan deze instellingen te bevorderen. De laatste jaren is een trend zichtbaar waarin de ANBI-status ook buiten de fiscale sfeer betekenis heeft. Dit gebeurt zowel in de publiekrechtelijke als in de privaatrechtelijke sfeer. Een voorbeeld betreft de voorwaarde voor werklozen om vrijwilligerswerk te verrichten: voor het behoud van een uitkering mag vrijwilligerswerk, eventueel met een vrijwilligersvergoeding, uitsluitend worden verricht voor een ANBI (of voor een SBBI). Ook kunnen ANBI’s soms in aanmerking komen voor bijvoorbeeld gratis (of korting op) softwarepakketten en voor subsidies. Er zijn gemeenten die bij de toekenning van subsidies de ANBI-status van de instelling als voorwaarde stellen. De ANBI-status wordt kennelijk steeds vaker als een keurmerk beschouwd. Dit kan een van de redenen zijn dat het aantal aanvragen de laatste jaren stijgt. Het belang van de ANBI-status wordt dan niet zozeer ingegeven vanuit het perspectief van de te behalen fiscale voordelen, maar door de voordelen die deze status biedt als “keurmerk”.” (Ministerie van Financiën, 2017: 25)

Hoeveel aanvragen zijn er ?

“Over de jaren vóór 2016 is dus niet bekend hoeveel aanvragen er zijn ingediend. Vanaf 2016 beschikt de Belastingdienst over een applicatie waarin dit nu wel wordt bijgehouden. In 2016 zijn 4437 aanvragen ingediend, dit zijn er gemiddeld meer dan 80 per week. Hiervan is de helft toegewezen, is 15% ingetrokken door de aanvrager zelf en is 34% afgewezen. Een toewijzing of afwijzing van een aanvraag door de Belastingdienst geschiedt in de vorm van een voor bezwaar vatbare beschikking. De reden voor afwijzing wordt niet bijgehouden. Ervaring van het ANBI-team is dat het niet voldoen aan de formele ANBI-eisen de voornaamste reden is. Opvallend zijn de aantallen intrekkingen van de ANBI-status op verzoek van de instelling zelf in de jaren 2010, 2011 en 2013: deze aantallen zijn aanzienlijk hoger dan in de andere jaren. De oorzaak van het hoge aantal intrekkingen in 2010 en 2011 kan gelegen zijn in de aanscherping van de wetgeving in 2010. Per 1 januari 2010 werd het grotendeels criterium (meer dan 50% het algemeen nut beogen) vervangen door de 90%-eis (uitsluitend of nagenoeg uitsluitend het algemeen nut beogen). Het hoge aantal intrekkingen in 2013 kan veroorzaakt zijn doordat instellingen vooruitlopend op de publicatieplicht die per 1 januari 2014 is gaan gelden, hebben verzocht om intrekking van de ANBI-status. De publicatieplicht houdt in dat instellingen met een ANBI-status verplicht zijn om een aantal gegevens via internet openbaar te maken.” (Ministerie van Financiën, 2017: 16)

Wat zijn de veranderingen in de toepassing van het beleid?

“De Hoge Raad heeft een ‘tweetrapstoets’ ontwikkeld om te beoordelen of een instelling het algemeen nut beoogt. Deze tweetrapstoets bestaat uit een kwalitatieve toets en een kwantitatieve toets. De eerste toets moet uitwijzen of de statutaire doelstelling en feitelijke activiteiten primair en rechtstreeks zijn gericht op een algemeen belang. De tweede toets moet uitwijzen of met de werkzaamheden het algemeen belang voor ten minste 90% (uitsluitend of nagenoeg uitsluitend) wordt gediend. Deze tweetrapstoets is in 2012 ook beschreven door de Staatssecretaris van Financiën in de nota naar aanleiding van het verslag bij de Geefwet.” (Ministerie van Financiën, 2017: 19)

Merkt u dat het beleid onderhevig is aan de politieke conjunctuur?

“(…) de politieke en maatschappelijke belangstelling voor het fenomeen ANBI (red: is) toegenomen getuige de media-aandacht hiervoor en het grote aantal parlementaire stukken met ANBI als onderwerp. Daarbij gaat het om een veelheid aan verschillende kwesties, zoals

bijvoorbeeld het publieksvertrouwen, (buitenlandse) financiering, integriteit van bestuurders en medewerkers en de fiscale aspecten.” (Ministerie van Financiën, 2017: 4)

“In dit slothoofdstuk staan we stil bij de veranderingen die aan de orde kunnen zijn bij de politieke besluitvorming over de toekomst van de giftenaftrek. (...). Nadrukkelijk stellen wij dat dit hoofdstuk geen advies is over in de richting waarin de giftenaftrek zich zou moeten bewegen. Dat is en blijft een politieke keuze.” (Brennenraedts e.a., 2016: 77)

Kunt u mij vertellen hoe het beleid tot stand gekomen is?

“Voor 2008 was het precieze aantal (ANBI's) niet bekend. Bij de Belastingdienst waren volgens een beleidsnota uit 2005 circa 16.000 instellingen als ANBI geregistreerd en deden jaarlijks circa 1600 instellingen een verzoek om erkend te worden als ANBI. Vanaf 2008 is ervoor gekozen om de inspecteur op verzoek van de instelling bij voor bezwaar vatbare beschikking te laten beslissen of sprake is van een ANBI, eventueel onder door hem te stellen voorwaarden. Tegelijkertijd is ervoor gekozen om het verlenen en intrekken van de ANBI-status binnen de Belastingdienst centraal te laten plaatsvinden en wel door Belastingdienst/PDB/SEAN/team ANBI (het ANBI-team) in Eindhoven. Op de website van de Belastingdienst is een lijst van als ANBI aangemerkte instellingen te vinden. Dat heeft er ook toe geleid dat er meer duidelijkheid over het aantal ANBI's is gekomen. Vanaf 2008 tot heden is het aantal ANBI's gestegen. Waren er per 1 januari 2008 ruim 32.000 ANBI's, per 1 januari 2017 was er sprake van ruim 43.000 ANBI's.¹¹ Dit is een stijging van meer dan 34%. Dat betekent dat over deze gehele periode het aantal toekenningen van de ANBI-status groter is dan het aantal intrekkingen. Wel valt op dat het beeld van jaar tot jaar kan verschillen. De totale stijging door de jaren heen kan niet zonder meer worden verklaard uit de ontwikkelingen in de ANBI-regelgeving. De voorwaarden voor de ANBI-status zijn in deze periode, en meer specifiek per 2010 en per 2014, namelijk verzwaard. De ontwikkeling van het aantal instellingen met de ANBI-status is weergegeven in tabel 1. Tabel 1 bevat een overzicht van de ontwikkeling van het aantal ANBI's van 2008 tot 2016, inclusief een uitsplitsing naar het aantal toegekende aanvragen voor de ANBI-status en het aantal intrekkingen van de ANBI-status.” (Ministerie van Financiën, 2017: 14)

Zijn bepaalde religieuze groepen sterk vertegenwoordigd in het contact richting het ministerie van financiën?

“Uit literatuuronderzoek, o.a. Geven in Nederland, is gebleken dat de kerkgenootschappen een categorie zijn waaraan veel wordt gegeven in Nederland. Er is daarom in ons onderzoek getracht jaarrekeningen van kerken te analyseren om zo een vollediger beeld te krijgen van de giften in Nederland. Aanvankelijk is door middel van desk research geprobeerd om jaarrekeningen te verkrijgen. Er werden geen jaarrekeningen op aggregaat niveau van kerkgenootschappen gevonden. Vanwege het ontbreken van informatie en vanwege de complexe structuur van de financiële verslaggeving van plaatselijke kerkelijke gemeenten en parochies is contact gezocht met contactpersonen van de diverse kerkgenootschappen. Dit heeft geleid tot contact met het CIO (Interkerkelijk Contact in Overheidszaken). De structuur van kerkgenootschappen en de financiële verslaggeving zijn besproken. De conclusie was dat de totale giften aan kerken niet worden gerapporteerd in jaarverslagen op aggregaat niveau van de kerkgenootschappen. Om inzicht te krijgen in de hoeveelheid giften aan kerken verwees het CIO ons naar het onderzoek Geven in Nederland.” (Brennenraedts e.a., 2016: 93)

Hoe is de verhoudingen tot verenigingen?

“Verenigingen (zoals sportverenigingen, muziekverenigingen en buurtverenigingen) zijn in beginsel geen ANBI omdat zij niet voor ten minste 90% het algemeen nut beogen en dienen, maar vooral een particulier belang, namelijk het belang van hun leden. De activiteiten van veel verenigingen kunnen echter wel een belangrijke, maatschappelijke waarde vervullen. Daarom is gelijktijdig met de aanscherping van het algemeen nutcriterium voor ANBI's de SBBI-regeling geïntroduceerd. Indien een instelling kwalificeert als een SBBI zijn de door de instelling ontvangen giften, erfenissen en legaten vrijgesteld van schenk- respectievelijk erfbelasting. Of een instelling kwalificeert als een SBBI is van belang op het moment dat zij een schenking of erfenis ontvangt; het zogenoemde fiscaal relevante moment. Immers, op dat moment zal duidelijk moeten worden in hoeverre voor de ontvangen schenking of erfenis een vrijstelling geldt. In tegenstelling tot de ANBI-status die de Belastingdienst bij beschikking aan een instelling verleent, neemt de inspecteur niet op verzoek van een instelling een voor bezwaar vatbare beschikking of sprake is van een SBBI. Er bestaat derhalve geen formele SBBI-status. Daardoor valt ook niet vast te stellen hoeveel SBBI's er in totaal zijn en evenmin is duidelijk wat de ontwikkeling in het aantal SBBI's is.” (Ministerie van Financiën, 2017: 29)

Hoe verhoudt het zich tot vrijwilligerswerk?

“Vanaf 2015 speelt de SBBI overigens ook een rol in niet-fiscale wetgeving, te weten de Regeling Vrijwilligerswerk in de WW. Op grond hiervan mag iemand met een WW-uitkering van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) alleen vrijwilligerswerk doen onder bepaalde voorwaarden. Een van de voorwaarden is dat de WW-gerechtigde het vrijwilligerswerk doet bij een organisatie die door de Belastingdienst is aangewezen als ANBI, of bij een organisatie die voldoet aan de regels voor een SBBI. Op de website van het UWV wordt verwezen naar de Belastingdienst voor meer informatie. Om te zien of een instelling een ANBI is kan eenvoudig de website van de Belastingdienst met daarop het ANBI-register worden geraadpleegd. De beantwoording van de vraag of een instelling aan de voorwaarden van een SBBI voldoet, is ingewikkelder omdat daarvan geen registratie plaatsvindt en, zoals eerder aangegeven, pas op een fiscaal relevant moment (gift/schenking of verkrijging uit een nalatenschap) een beoordeling plaatsvindt. Dit moment hoeft natuurlijk helemaal niet samen te vallen met het moment waarop een vrijwilliger zich meldt. In de praktijk leidt dit bij de teams van Erf- en schenkbelasting tot veel vragen die niet zozeer fiscaal gemotiveerd zijn maar voortkomen uit de wens om gebruik te mogen maken van de vrijwilligersregeling.” (Ministerie van Financiën, 2017: 29-30)

Werkt SBBI goed?

“De Belastingdienst ontvangt gemiddeld 180 schriftelijke verzoeken over de vraag of een instelling kwalificeert als een SBBI. Ook krijgt de Belastingdienst op dit moment per week ruim 20 telefonische verzoeken met dezelfde vraag. Het toetsen van het criterium ‘sociaal belang’ kan in de praktijk lastig zijn omdat de norm “sociaal belang behartigen” niet nader gedefinieerd is. Sinds de inwerkingtreding van de Regeling Vrijwilligerswerk in de WW per 1 januari 2015, waarin bepaald is dat er alleen vrijwilligerswerk verricht mag worden bij een – SBBI (of bij een ANBI), worden er meer telefonische verzoeken gedaan. Instellingen willen graag als SBBI aangemerkt worden, zodat vrijwilligers onbetaalde arbeid mogen verrichten. Zoals hierboven beschreven is kwalificering als een SBBI een momentopname, afhankelijk van een fiscaal relevant feit. Een instelling met een permanente SBBI-status kan op grond van de wet- en regelgeving niet bestaan. De Belastingdienst kan over de SBBI-status in dit soort gevallen geen uitsluitsel geven, omdat er geen fiscaal belang is. De Belastingdienst krijgt niet alleen vragen over de SBBI-status in het kader van de Regeling Vrijwilligerswerk, maar er zijn ook instellingen die voor de zekerheid duidelijkheid willen hebben, zonder een schenking of erfenis in het vooruitzicht.

Ook het (met korting of gratis) in aanmerking komen voor een softwarepakket wordt als reden genoemd om te kwalificeren als SBBI. Hoewel de Belastingdienst in deze gevallen wel bereid is te beoordelen of sprake is van een SBBI, wordt bij het oordeel benadrukt dat dit nog geen zekerheid biedt voor een toekomstige verkrijging krachtens schenking of erfrecht. Mocht zo'n instelling bijvoorbeeld een paar jaar later een erfenis of schenking ontvangen, dan zal er opnieuw een beoordeling plaats moeten vinden. De uitvoeringskosten bedragen 2 fte, € 176.000 (inclusief overhead).” (Ministerie van Financiën, 2017: 30-31)

Integratie

Hoe verhoudt het ministerie zich tot andere departementen?

“Voordat er toetsing plaatsvindt op de culturele status, wordt eerst de algemene ANBI-toets uitgevoerd. Als duidelijk is dat het algemeen belang wordt beoogd, wordt vervolgens beoordeeld of de ANBI ook als culturele ANBI kan worden aangemerkt. Deze toets wordt mede gebaseerd op de handreiking van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Hierin is een aantal uitgangspunten opgenomen die bepalen wanneer sprake is van een culturele instelling. Culturele instellingen zijn instellingen die actief zijn in beeldende kunst, bouwkunst, erfgoed, dans, film, letteren, (pop)muziek, theater of vormgeving. Hieronder vallen bijvoorbeeld musea, archieven, archeologische instellingen, monumentenzorg, theatergroepen, schouwburgen, bibliotheken, filmhuizen, (pop)podia, letteren-, pop- en filmfestivals en architectuurcentra. De handreiking geeft echter niet in alle gevallen antwoord op de vraag of er sprake is van een culturele ANBI.” (Ministerie van Financiën, 2017: 24)

Hoe verhoudt het ministerie zich tot levensbeschouwelijke private organisaties?

“Enkele medewerkers van het ministerie (het Directoraat-Generaal Fiscale Zaken en het Directoraat-Generaal Belastingdienst) hebben gesproken met vertegenwoordigers van (...) het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO), het Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO) en het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap (NIK) vanuit de religieuze hoek.” (Ministerie van Financiën, 2017: 11)

Zijn er bepaalde gesprekspartners exclusief te noemen?

“Wat de SBBI-regeling betreft, is de regeling voor de sportwereld wel duidelijk. De website van de Belastingdienst kent een aparte pagina over sport waar gemakkelijk informatie over de SBBI-voorwaarden kan worden opgezocht. Het contact met de Belastingdienst wordt ook door de sportwereld als goed ervaren. Daarnaast wordt aangegeven dat het fenomeen steunstichting-SBBI niet veel wordt gebruikt omdat de regeling voor de steunstichting niet bekend is en omdat de oprichting van zo’n steunstichting bij notariële akte moet gebeuren. Veel sportverenigingen kiezen daarom in plaats van een steunstichting-SBBI voor werving via periodieke giften die zonder veel rompslomp of beperkingen aftrekbaar zijn.” (Ministerie van Financiën, 2017: 11-12)

Hoe is het contact tussen andere organisaties en de Belastingdienst?

“Het contact met het ANBI-team van de Belastingdienst wordt door alle organisaties als prettig ervaren. Het ANBI-team denkt mee over de problematiek, heeft gevoel voor de bijzondere aspecten van maatschappelijke organisaties als ANBI’s en is behulpzaam wanneer ANBI’s vragen of opmerkingen hebben. Het ANBI-team wordt beschreven als: prettig, realistisch, communicatief, goed benaderbaar en praktisch. Over de controle van ANBI’s is men minder tevreden: er worden regelmatig controles op ANBI’s uitgevoerd door medewerkers van de Belastingdienst die niet tot het ANBI-team behoren en de ANBI/SBBI-regeling niet goed kennen. Uit de evaluatie komt het beeld naar voren dat toetsing van bepaalde begrippen in de praktijk lastig is. Open normen verhogen de complexiteit en daarmee de uitvoeringslast voor de Belastingdienst. Voor ANBI’s zelf leveren open normen veel vragen op en onzekerheid of in de praktijk voldaan wordt aan allen formele vereisten die de wet stelt. Uit de evaluatie wordt duidelijk dat een deel van de toezichtcapaciteit van de Belastingdienst wordt besteed aan het controleren van niet-fiscale eisen, zoals de publicatieplicht en de integriteitseis.” (Ministerie van Financiën, 2017: 5)

Referenties

Bakija, J. & Heim, B., 2011. How does charitable giving respond to incentives and income? New estimates from panel data. *National Tax Journal*, Issue 64 (2 part 2), pp. 615-650.

Bekkers, R., Schuyt, T. & Gouwenburg, B., 2015. Geven in Nederland 2015. *Giften, Nalatenschappen, Sponsoring, en Vrijwilligerswerk..* Doetinchem.: Reed Business.

Brennenraedts, R., A. Vankan, J. Veldman, Y. Rienstra, F. Bongers, M. Gielen & Leonie Gercama (2016) *Evaluatie giftenaftrek*. Utrecht: Ape & dialogic

Ministerie van Financiën (2017) *Evaluatie van de praktijk rondom ANBI's en SBBI's*.

B.4 ORDE VAN VRIJMETSELAREN

Onderstaand interview vond telefonisch plaats op 17 januari 2017. Louise Petri (hierna: interviewer) interviewt Willem Boswinkel, Grootthesaurier van Orde van Vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden

Interviewer: Oké, hij staat aan

Geïnterviewde: Hij staat aan, de algemene indruk van de organisatie, hoe zou u uw organisatie omschrijven. Wij zijn een vereniging, qua rechtspersoonlijkheid en zij wij het Grootoosten, hieronder vallen een groot aantal loges. Loges zijn ook weer verenigingen die allemaal die in principe bij de KvK moeten zijn ingeschreven met statuten. Wat dat betreft is het eigenlijk een vereniging. Wat wel het speciale is, je bent weliswaar lid van een lokale loge, maar alles valt onder het Grootoosten der Nederlanden. Als je bij wijze van spreken zegt, ik wil het lidmaatschap van de loge beëindigen, houdt dat dus ook automatisch in dat je de orde dekt, zoals wij dat met een mooi woord noemen. Alle rechten en maar ook plichten verdwijnen, het is namelijk zo dat als je lid bent van een loge kan je overal in het land gaan visiteren, kan je een bezoek gaan brengen aan een lokale loge, als er vrienden zijn, als er lokale leden worden opgenomen, als een leerling-gezel, meester wordt. Dat wordt met een speciaal ritueel gedaan. Als dat toevallig is dat het iemand is die jou bekend is, maar dat houdt dus op het moment dat je het lidmaatschap van jouw eigen loge wilt beëindigen. En dan kun je nergens meer visiteren. Zelfs als je in het buitenland bent, kun je daar zelfs visiteren als je op vakantie bent. Dat is heel bijzonder. Dus het is een landelijke organisatie, we hebben ongeveer 5500 leden, er zijn allemaal samenwerkingsverbanden met allemaal andere Grootlogen in de hele wereld eigenlijk. Dus daar kan je ook naartoe gaan als je dat zou willen. Ik heb zelf namelijk, mijn zoon heeft een aantal jaren op Aruba gewoond en toen ben ik tijdens onze vakantie, toen we bij hem waren, heb ik gewoon de plaatselijke loge bezocht. En dat is natuurlijk ook heel bijzonder en ook heel erg leuk. Beantwoordt dat jouw vraag een klein beetje?

Interviewer: Ja, ja, dat geeft wel een goed beeld. Wat ik nog wel als vraag had, zou u de vrijmetselarij als religieuze instelling omschrijven?

Geïnterviewde: Nee, in dat vakje willen we ons niet stoppen. Het is wel, ja, soms wordt weleens gezegd het is levensbeschouwelijk. Ook dat vind ik eigenlijk wat teveel van het goede. Wat je eigenlijk moet je zeggen, je komt als broeders in een loge bijeen om samen met elkaar van gedachte te wisselen over allerlei zaken en wat in materie te verdiepen. Het wordt soms weleens gezegd, je bent in de loge om een beter mens te worden. Dat vind ik eigenlijk een rot benaming. Ik zeg zelf altijd: je komt in de loge om een wat bewuster mens te worden, om meer na te denken over wat er gebeurt. Wat toch ook wel heel speciaal bij ons is, wij hebben bijeenkomsten dat iemand een bouwstuk houdt en na de pauze ga je daarover praten en dan noemen wij dan compareren. Heel bewust noemen wij dat niet discussiëren, dat is ook echt niet te bedoeling. Als iemand het over een bepaald onderwerp heeft gehad, dat je dan zegt: Ja, wat jij nou zegt, dat slaat helemaal nergens op en het is zus en het is zo. Dat is absoluut niet de manier waarop wij met elkaar omgaan. Het is gewoon dat we zeggen, je mag, je hebt een bepaalde mening en die is van jou. Een ander heeft een andere mening en die zet hij ernaast. En helemaal niet met de bedoeling om aan het einde van de rit te zeggen, wie heeft het meeste gelijk enzovoort. Iedere gedachte en opinie is evenveel waard en er wordt ook geen waardeoordeel uitgesproken. Geeft dat een beetje wat meer? Ik zou ons dan echt niet een religieuze instelling willen noemen.

Interviewer: U heeft natuurlijk de vragen van tevoren gezien en als vierde vraag of die dan meteen zo van toepassing is. In de media (...)

Geïnterviewde: Wacht even, je had ook nog een vraag over de rechtspersoonlijkheid, dat is de orde. Dat zijn allemaal individuele verenigingen met dan een grote overkoepelende vereniging. “Deelt u de in de media besproken mening dat de rechtspersoonlijkheid “kerkgenootschap” een algemenere naam bijvoorbeeld “geloofsgenootschap” zou moeten krijgen, welke niet is gebonden aan een bepaalde godsdienst?” Nee, dat is een groep mensen die samenkomen om van gedachten te wisselen over uiteenlopende onderwerpen.

Interviewer: Dat is voor u dan ook niet zo van toepassing?

Geïnterviewde: Nee, dat is voor ons niet van toepassing, wat wij wel zeggen, daar hebben we in het Nederlands een mooi woord voor, de opperbouwmeester. Dat je op gegeven moment zegt: ja, er is toch wel is, ze noemen het soms ook weleens een voortstuwende wereldkracht. Dat je toch wel voor jezelf denkt, er is toch wel wat, wat menig om ervoor te zorgen dat de mensheid vooruit te komen. Al is het twee stappen vooruit en één achteruit.

Interviewer: Dat geeft een goed beeld. Het volgende onderdeel is de houding ten aanzien van de ANBI regeling. Ik begreep uit, het ANBI-register dat alle loges, los geregistreerd zijn als ANBI.

Geïnterviewde: Nou ja, dat was vroeger zo. Vroeger was je zelfstandig, maar sinds, ik geloof een jaar of twee, drie, werden we plotseling opgeschrikt door een brief van de Belastingdienst, dat onze ANBI-status was opgeheven, zoals al die brieven natuurlijk altijd in elkaar zitten. En als je dan verder doorlas: u bent nu opgenomen onder de groepsbeschikking van de vrijmetselarij. En het is dus wel zo als een nieuwe loge de ANBI-status wil krijgen, dan moeten ze zelf een vragenformulier invullen, opsturen naar de Belastingdienst. Ik heb er laatst ook eentje gehad, waarbij ik als Grootthesaurier een brief heb gestuurd naar de fiscus, waarin ik melde dat wij die aanvraag van die loge ondersteunen.

Interviewer: Oké, en die formulieren, gaan dan gewoon over de aanvraagformulieren online op de belastingdienst.

Geïnterviewde: Ja, het aanvraagformulier moet dan online worden ingevuld.

Interviewer: U valt een beetje weg op dit moment.

Geïnterviewde: Ja? Hoor je me nu wel weer?

Interviewer: Ja, maar ik heb uw antwoord niet goed gehoord.

Geïnterviewde: Oké, we halen dus van de site van de belastingdienst dat formulier en dat vul je in en dat moet je dan ondertekenen en met allemaal bijlage moet je dat dan opsturen naar de fiscus. En dan gaan zij ermee aan het werk en dan krijg je op een bepaald moment een beschikking, waarin staat van: nou u bent als loge toegevoegd aan de groepsbeschikking van de vrijmetselarij. We hadden wel laatst een loge die kreeg toen een brief van de belastingdienst, dat ze voorwaardelijk waren toegelaten, want in hun statuten stond niet dat in het geval dat de loge zou worden opgeheven het eventuele positieve saldo of vermogen cadeau zou gedaan zou moeten worden aan een soortgelijke bestelling. Wat dat betreft zit de fiscus er ook echt wel bovenop, als zij de statuten lezen dat die kreet er absoluut in staat. Dat was toen een kwestie voor die loge van naar de notaris gaan en de statuten aanpassen en toesturen naar de fiscus. En toen hadden ze de volledige status.

Interviewer: En voor die groepsbeschikking heeft u niet, of uw organisatie niet veel voor gedaan. Dat is u eigenlijk toegereikt.

Geïnterviewde: Ja, dat heeft de Belastingdienst bedacht dat zij al die vrijmetselaars graag op één hoop samengevoegd wilt hebben en daarmee dus makkelijker een overzicht kunnen hebben. Kijk jaren geleden was in eerste instantie de aanvraag voor de ANBI-status voor de gehele orde was toen afgewezen en toen hebben ze een hele hoop geleerden, een historicus en allerlei personen in telling gebracht in een beroepsschrift en dat hebben ze uiteindelijk gewonnen en uit hoofde daarvan heeft de staatssecretaris ons knarsetandend de status verleend. Maar dat is veel jaren geleden, nu is het gewoon geregeld eigenlijk. Ja?

Interviewer: Handelen de loges autonoom of is er sprake van een centrale aansturing?

Geïnterviewde: Ze zijn volledig zelfstandig, ze beheren dus ook hun financiën geheel zelfstandig. Daar hebben we als hoofdorganisatie dus ook helemaal niets mee te maken en dat willen wij ook niet. Wat wel het is, is als iemand lid wilt worden, gaat daar een heel langdurig proces aan vooraf. Mensen moeten levensbeschrijvingen invullen, informatie moet geven, als iemand aangeeft dat hij lid wilt worden, wordt zijn naam op een kandidatenlijst vermeld, die kandidatenlijst wordt in het land voorgelezen. Dan wordt aan de leden gevraagd, heeft u iets te zeggen ten voor- of ten nadelen van deze kandidaat. Dat gaat ook in het dossier. Als de loge naar het hele proces gekeken, willen we die man bij de club hebben, dan gaat het hele dossier naar de Grootonderzoeker zoals wij dat noemen. Dat is een hoofdbestuurslid, die kijkt naar het hele dossier, of aan alle eisen voldaan is. Of dat een potentiële broeder die we er graag bij willen hebben. En dan geeft op basis van het advies van de Grootonderzoeker, de Grootsecretaris toestemming aan de loge om hem te mogen inwijden. Het is je bent lid van je plaatselijke loge, maar je bent ook lid van de orde in zijn algemeenheid. En als je op een bepaald moment in Haarlem ingewijd bent, en je verhuist naar Utrecht en je wilt daar ook lid van een ander loge worden. Dat is dan een kwestie van een overschrijving van de ene naar de andere loge. Dan hoeft de nieuwe loge het hele uitgebreide onderzoek niet te doen om te bepalen of zij hem lid willen maken. Dat is in feite het enige waar wij als orde ons bemoeien met de nieuwe leden en voor de rest mogen ze het zelf uitzoeken.

Interviewer: Informeert u de loges over de rechten als ANBI-instelling

Geïnterviewde: Dat worden ze geacht zelf te weten. We hebben, daarvan zeggen we, er zitten in iedere loge voldoende mensen, secretarissen, penningmeesters, die weten van het bestaan van de ANBI-regeling en iedereen weet ook natuurlijk dat zijn bijdrage aan de loge fiscaal aftrekbaar is als een ANBI-gift en daar is iedereen zich ook wel dondersgoed van bewust. Wat dat betreft worden de loges daar toch wel geacht de wetenschap zelf te hebben. Het komt ook

weleens voor dat loges vragen hebben en dan komen ze dus bij mij terecht. En toevallig weet ik dus, ik was zelf ook van mijn eigen loge jarenlang penningmeester ben geweest, heb ik daar toch wel wat in meegemaakt. Het geldt niet alleen voor de loges, maar ook voor de loge gebouwen. We hebben overal in het land eigen loge gebouwen, die meestal in de vorm van een stichting wordt gerund en die stichtingen vallen, dus als ze daar aanvraag voor hebben gedaan en dat is goed gekeurd, ook onder de ANBI groepsbeschikking. Dat heeft als het grote voordeel als logegebouw dat je je energiebelasting terug kunt krijgen. Daar heb je van gehoord?

Interviewer: Ja, daar heb ik inderdaad van gehoord

Geïnterviewde: Dat is wat dat betreft. Je moet dan op de site van de belastingdienst een speciaal formulier plukken en dat moet je dan invullen samen met een kopie van je energieafrekening van NUON, of een leverancier, en dan stuur je dat in en dan krijg je een aanzienlijk bedrag terug en dat is dan toch wel de moeite waard. Wij hebben voor het logegebouw hier in Bussum waar ik woon, daar betaalde we 7000 euro op de totale energienota en dan krijgen rondweg 1000 euro terug. Dat is natuurlijk een mooie opsteker.

Interviewer: Zeker.

Geïnterviewde: Wat dat betreft is die informatie wel bekend en hoeven ze er eigenlijk nooit wat over te vertellen. Als het aan de orde is en er komen vragen over dan komen ze vaak bij mij als Grootthesaurier terecht. Vooral met het invullen van het aanvraagformulier. Ja?

Interviewer: Ja.

Geïnterviewde: Is dat voldoende?

Interviewer: Ja en de Geefwet natuurlijk ook aan dat 90% aan het algemeen nut besteed moet worden, heeft u moeite om die 90% aan algemeen nut te verklaren?

Geïnterviewde: Ja, wat is algemeen nut? Als loge heb je allemaal activiteiten die je ontplooid aan de Orde moet je een afdracht betalen, dus voor het centrale gebeuren. Dan moet je meestal ook een bijdrage betalen aan het logegebouw waar je je bijeenkomsten hebt en dan heb je een klein bedragje wat er over blijft, dat is voor bestuurskosten et cetera. Eigenlijk heb je die moeite niet om dat te verantwoorden. We doen eigenlijk geen dingen die niet ten behoeve van de loge zijn. Net hadden we het over de aftrekbaarheid van de bijdrage aan de loge. Bij sommige loges moet je ook betalen als je een maaltijd geniet, dat is op een gegeven

moment aan het einde van zo'n plechtige bijeenkomst waar iemand bijvoorbeeld wordt ingewijd. De bijdrage die je daaraan doet, mag je bijvoorbeeld niet aftrekken bij je ANBI-gift. Die 90% halen we eigenlijk vrij simpel. Daar maakt iemand zich eigenlijk echt zorgen over. Ja?

Interviewer: De volgende vraag heeft u al een beetje toegelicht. Heeft u leden of zijn leden lid bij een loge. Stuurt uw organisatie de loges aan?

Geïnterviewde: Eigenlijk heb ik dat al verteld. Je bent lid van een lokale loge, maar je staat ook ingeschreven in de administratie van de landelijke club, om het zo te noemen. Aansturen van de loges, gebeurt eigenlijk niet. Ik zeg altijd maar de vrijmetselaar zijn net mensen, er zijn weleens conflicten in loges waar dan dus een vertegenwoordiger van het hoofdbestuur gevraagd wordt om te bemiddelen en te sussen. Soms komt het weleens voor dat het broeders zijn die daar niet uitkomen en dan wordt zo'n probleem op het bord van het hoofdbestuur gelegd. En die moet dan dus het besluit nemen wat er met die broeder moet gebeuren. Zo kan het gebeuren dat iemand zich zo misdragen heeft dat diegene geroyeerd wordt van de orde. Dat kan wel gebeuren, maar dat zijn wel probleemtoestanden, maar in het dagelijkse gebeuren, kun je zeggen: nee dat je ze niet aan het sturen bent. Even kijken, dan zeg je betaal je een contributie of een vrijwillige bijdrage. Ze betalen gewoon contributie, dat is gewoon en geen vrijwillige gave. Je kan natuurlijk nooit iemand verbieden om zijn contributiebedrag naar boven af te ronden. Dat je als het ware zegt, ik heb omdat ik de bijdrage fiscaal kan aftrekken, verhoog ik mijn bijdrage iets. Dat zijn natuurlijk acties van broeders die altijd van harte worden toegejuicht.

Interviewer: Inderdaad, worden de contributies lokaal vastgesteld?

Geïnterviewde: Ja, dat wordt helemaal puur lokaal. Er zijn dus loges die in grijzere verledens erfenissen hebben gekregen en dat geld rentegevend hebben gemaakt en die opbrengsten vloeien dan in kas van die loges. Die loges kunnen dan de contributie lekker laag houden. Maar andere loges zijn niet zo rijk, dus daar moeten ze dan het gewone bedrag betalen wat er aan kosten zijn. De afdracht aan de orde en de huur van het logegebouw en dan nog een 50/60 euro voor de gang van zaken van de loge zelf.

Interviewer: Ja dat is duidelijk.

Geïnterviewde: En dan de volgende vraag: "Ontvangt u betaling van organisaties of eigenlijk alleen particulieren?" Ja, in principe zijn die individuele leden, particulieren, je bent een

individueel persoon en je betaalt je contributie aan de loge. Wat wel zo is, dat wij als orde hebben natuurlijk omdat wij wel heel lang bestaan hebben wij wel hele mooie oude dingen. We zijn bezig om in Den Haag een museum in te richten en daar krijgen we wel een subsidie voor. Allerlei instellingen hebben vrienden van de verzameling van de orde om die ook, nou ja, ons giften. Dat zijn meer giften die op orde niveau zijn en niet op loge niveau.

Interviewer: Oké dat is duidelijk. Dan komen we aan bij het derde gedeelte, dat zijn de vier indicatoren. Waarvan het succes van beleid beoordeeld kan worden. Hier worden vier factoren genoemd die het succes van beleid bepalen, dat is doelgericht, informatie, macht en integratie. Daar heb ik wat vragen bij.

Geïnterviewde: De Geefwet heeft als doel om de vrijgevigheid te vergroten. Nou, dat is voor ons niet van toepassing. Ik bedoel je betaalt gewoon als broeder je contributie aan de loge en klaar is kees. De vrijgevigheid bevorderen, maar dat gaat bij echte goed doelen of je aan het Rode Kruis of de reddingsmaatschappij iets geeft. Dat zijn hele andere zaken. Daar doen wij eigenlijk niks aan.

Interviewer: Kan ik daaruit opmaken dat het eigenlijk meer aantrekkelijk is om ANBI-status te hebben voor de voordelen ten aanzien van de energiebelasting en aftrekbaarheid contributie?

Geïnterviewde: Nou het is eigenlijk voor de logegebouwen een voordeel van de energiebelasting, het is natuurlijk voor de leden de fiscale aftrekbaarheid voor wat ze bijdragen aan de orde betalen en het is natuurlijk dat als broeders vrijgevig zijn en vanuit hun testament de loge of de orde of logegebouw in het testament opnemen, is het mooie dankzij Johan Cruijff dat daar het 0% tarief op gehanteerd wordt en dat is natuurlijk heel aantrekkelijk. Als ik daarnaar kijk, wat zijn voor ons de belangrijke redenen van die ANBI-status zijn het eigenlijk die drie items.

Interviewer: Oké, dat is duidelijk. Het volgende punt is informatie. Is de beleidsvorm het juiste instrument, of zouden andere instrumenten effectiever zijn?

Geïnterviewde: Wat bedoel je met beleidsvorm?

Interviewer: Er is nu gekozen voor de fiscale voordelen binnen die Geefwet en het idee van de Geefwet is om de vrijgevigheid te vergroten. Zijn er volgens u dingen, waarvan u zegt, de

Geefwet schiet ergens tekort. Zouden we het fijn vinden als dat erin zou staan. Worden we nu niet gestimuleerd tot vrijgevigheid, maar zouden andere vormen meer helpen?

Geïnterviewde: Zoals ik eigenlijk al heb laten doorschemeren, boeit ons dat weinig, Je betaalt gewoon je contributie aan je loge en klaar is kees. Je probeert mensen te stimuleren om dat bedrag op te hogen, maar dat is alleen maar de bedoeling ten behoeve van de loge zelf. Dus ja.

Interviewer: Sluit het gebruikte beleidsinstrument goed aan bij de doelgroep?

Geïnterviewde: Ja, dat is eigenlijk niet echt iets, dat is eigenlijk niet echt iets waarvan ik zeg dat spreekt ons aan. Wij hebben niet echt, de andere goede doelen proberen op een gegeven moment meer geld binnen te krijgen door donateurs te werven. Bij ons werkt dat heel anders, want voordat ze broeder worden, dienen ze het gedachtengoed en de manier van werken van de vrijmetselarij aanspreekt die dan op een gegeven moment besluiten lid te worden van de orde. Maar het hele toelatingsproces worden ze uiteindelijk toegelaten ben je uiteindelijk lid van een vereniging, waarbij je verplicht bent om je contributie te betalen. Dus eigenlijk durf ik niet het beleidsinstrument en de doelgroep, zo werkt dat bij ons niet en ook niet gevoelsmatig.

Interviewer: Maar heeft u het vermoeden dat alle leden gebruik maken van aftrek bij inkomstenbelasting.

Geïnterviewde: Ja, dat wordt echt wel gedaan. Er zijn ook mensen met dijken van inkomens die gewoon vanwege die drempel dat niet halen, maar goed dan kun je altijd de truc halen die nieuw is op dit moment. Als je vastlegt om minimaal voor vijf jaar dat te gaan doen dan heb je geen drempel. Dan zijn er ook broeders die daar gebruik van maken. Een truc die vaak toegepast wordt is dat je de contributie voor 2016 in januari 2016 betaalt en dat contributie voor 2017 betaal je in december 2016. Daarmee heb je de twee jaren contributie in een jaar samen gebald en daarmee kom je wel over die drempel heen. Kijk dat zijn grapjes die je kunt uithalen. Die ik zelf ook altijd toepas. In de even jaren heb ik wel giften aftrek en de oneven jaren niet en zo gaan we de tijd door. Dus ja, dat is meer de manier hoe het werkt. Dus het beleidsinstrument spreekt ons eigenlijk niet aan en is eigenlijk niet op ons van toepassing.

Interviewer: Brengt u de fiscale mogelijkheden bij een donatie specifiek onder de aandacht bij uw leden.

Geïnterviewde: Nee, dat weten ze gewoon, daar wordt informeel gewoon voldoende over gepraat dat men dat gewoon weet. Het is wel zo dat ze krijgen de ledenlijst van je loge en als je daar achterin kijkt en dan staat daar altijd, eens kijken voor grap. Eens kijken waar staat het. Daar staat ook altijd wel in, dat is als iemand wil legateren, dat je vrij van kosten legateert aan die en die instelling. Dat is natuurlijk van toepassing op de oude situatie voordat Johan Cruijff, zijn positieve actie heeft ondernomen. Dat was vroeger eigenlijk.

Interviewer: Door te gaan naar het volgende puntje. Om dat verder toe te lichten, Macht wordt eigenlijk meer gezien als het proces beïnvloeden. Het meedenken, daarmee kan gedacht worden aan ronde tafels, gesprekken met het ministerie.

Geïnterviewde: Dat soort dingen daar zijn wij eigenlijk helemaal niet mee bezig.

Interviewer: Uw organisatie is dus niet betrokken geweest bij de vorming van de Geefwet? Of de herziening?

Geïnterviewde: Nee niet zover ik, daar zijn wij eigenlijk op meegelopen, toen op een gegeven moment die ANBI-status in tweede instantie gewonnen hebben. Vanaf dat moment plukken we gewoon de vruchten van het ANBI zijn. Daar hebben we niet echt moeite voor, dat speelt voor goede doelen natuurlijk veel meer. Wat je net al aanhaalde, die 90% van die Geefwet dat je die moet halen. Dat je dus eigenlijk je bureau kosten moet zien te beperken. Dat geldt voor ons eigenlijk niet, dus daar hebben we ook geen zorgen over. Wij hebben ook niet de behoefte om daar met het ministerie over aan tafel te gaan zitten en ook niet met de andere ANBI instellingen. Dat hebben we nog nooit gedaan.

Interviewer: Oké, nog nooit. Daarmee zijn denk ik die andere vragen ook voor de rest beantwoord.

Geïnterviewde: Even kijken, als je dan ook inderdaad naar integratie gaat kijken. Dat zei ik net al, geen overleg. “Werkt u samen met andere religieuze organisaties?” Nee. “Sommige organisaties hebben een ANBI groepsbeschikking, wenst u dat?” Die hebben we al. “Neemt u deel aan Ronde Tafel overleggen omtrent de ANBI?” Ronde tafel overleggen, daar doen we niet aan. “Staan uw leden achter de doelstelling van de ANBI?” Ja, dat mag je toch wel zeggen. Het is gewoon een goede zaak dat giften fiscaal aftrekbaar zijn, zeker de instellingen die dat cultuur karakter hebben waarbij je je gift met een kwart kunt opkrikken. Dat is ook wel positief. Als ik naar mezelf kijk, hoe ik daarover denk, dan denk ik ook wel, die zijn

cultuur, nou vooruit dan doe ik daar iets extra's bij. Wat dat betreft denk ik dat men er volledig achter staat, ja.

Interviewer: U zei net dat er weleens een zaak is geweest, is er moeite voor sommige loges geweest om die ANBI-status te behouden in het verleden?

Geïnterviewde: Nee, niet dat ik weet, nee. Daar heb ik ook, er is wel iets, als je boekjaar gelijk aan een kalender is, dan ben je verplicht om voor 1 juli op je website je resultatenrekening te vermelden. Ik heb wel gehoord van loges die daar door onwetendheid weleens wat laks over zijn geweest. De fiscus controleert dat wel behoorlijk, wat ik van de verhalen gehoord heb. Dat ze dan een boze en teleurgestelde brief van de fiscus hadden gekregen van "Meneer, u heeft niet de publicatieplicht voldaan en als jullie niet voor dan en dan geregeld hebt. Dan loopt u het risico dat wij de ANBI-status gaan afpakken.". Dat geldt dus af en toe wel. Dat is natuurlijk wel terecht, je hebt die plicht. Die plichten hebben bepaalde voordelen en dan moet je je ook wel aan de voordelen houden.

Interviewer: Heeft u aanmerkingen op de Geefwet?

Geïnterviewde: Ik zou het niet weten. Ik heb al laten doorschemeren dat we met die hele Geefwet, daar doen we niets mee. We hebben er geen problemen mee. Ik zou niet weten wat voor aanmerking ik daarop zo hebben. Het enige is dat ik die 90% toch wel een mooi percentage wat je waar je aan vast moet houden. Wat ook vaak bij goede doelen veel aan de strijkstok blijft hangen. Dan is het inderdaad terecht dat zo'n instelling een ANBI-status heeft. Kan ik het wel mee eens zijn

Interviewer: Mooi

Geïnterviewde: Ik heb eigenlijk geen rare op- of aanmerkingen.

Interviewer: Oké, hartelijk dank, hartelijk dank voor uw tijd en voor de antwoorden. Ik ga het uitwerken en dan zal ik het toesturen, gewoon als word-bestandje, en dan kan u er nog opmerkingen bij geven.

Geïnterviewde: Ja, dat is prima. Hoeveel instellingen ga je benaderen, als ik nieuwsgierig mag zijn?

Interviewer: Ja, natuurlijk. Op dit moment zijn het er drie, maar ik hoop het nu verder uit te gaan bereiden.

Geïnterviewde: Ja, oké. Ik weet niet of het mogelijk voor het verhaal wat je daar uiteindelijk van gaat maken, daar houd ik mij voor aanbevolen, maar het kan ook zijn voor de school waar ik opzit, mag ik dat niet. Dan heb ik er natuurlijk eerbied voor, maar ik zou het leuk vinden om het uiteindelijke resultaat van jou onderzoek om dat te mogen vernemen.

Interviewer: Natuurlijk, dat zal ik toesturen tegen die tijd.

Geïnterviewde: Er gaat wat tijd overheen natuurlijk, maar dat zou ik leuk vinden. Ook in hoeverre ook andere daarop gereageerd hebben en hoe ons verhaal daarin tot uiting komt.

Interviewer: Dat zal ik zeker doen.

Geïnterviewde: Okido, ik krijg jouw uitgeschreven verhaal, daar zal ik op reageren. Dan gaat het balletje rollen. Goed zo, veel succes.

Interviewer: Dank u wel.

Geïnterviewde: Dan spreken we elkaar weer.

Interviewer: Dag.

Geïnterviewde: Dag.

B.5 VERBOND VOOR PROGRESSIEF JODENDOM

Onderstaand interview vond telefonisch plaats op 5 januari 2017. Louise Petri (hierna: interviewer) interviewt Rudi Querido, bestuurslid Nederlands Verbond Voor Progressief Jodendom (hierna: geïnterviewde).

Interviewer: Even voor mijn beeldvorming. U bent bestuurslid bij het verbond voor progressief jodendom.

Geïnterviewde: Dat klopt.

Interviewer: Dat klopt en dat is een koepelorganisatie voor Joodse gemeenten?

Geïnterviewde: Ja van een tiental liberaal joodse gemeenten.

Interviewer: Oké en welke functie vervult het verbond van Progressief Jodendom dan voor die tien liberaal joodse gemeenten?

Geïnterviewde: U zei het al, een beetje de koepel, dus algemene zaken wat, ja, dat welke rabbijn voor welke gaat zorgen en dat alles een beetje samenbinden karakter heeft zoals wetgeving inzake die ANBI bijvoorbeeld, dat kan dan centraal geregeld worden. Maar die gemeenten zijn autonoom, maar ze hebben wel allemaal een gemeenschappelijk iets en dat is het faciliteren dat mensen hun godsdienst kunnen belijden.

Interviewer: En die, heeft uw organisatie dan leden of zijn die leden los bij de gemeenten geregistreerd?

Geïnterviewde: De personen zijn bij gemeenten en het verbond heeft wel leden en dat zijn die tien gemeenten.

Interviewer: De contributie die mensen betalen gaat dat dan aan de gemeenten of?

Geïnterviewde: Er is altijd wel een afdracht aan de koepel anders kan die niet bestaan, dat is bijvoorbeeld voor het blad dat voor iedereen gemaakt wordt en ander aantal van dat soort zaken. Er is wel een afdracht en dat is een fractie van de contributie natuurlijk.

Interviewer: De gemeenten zijn los geregistreerd als ANBI, of is dat wel centraal?

Geïnterviewde: De gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor het registreren, maar er worden dan wel richtlijnen en adviezen gegeven.

Interviewer: Oké. Ik zag op de website van u dat er een aantal gemeenten zijn geregistreerd als kerkgenootschap als rechtspersoonlijkheid. Klopt dat?

Geïnterviewde: Ja.

Interviewer: En nu zijn er natuurlijk een aantal discussies in de media voorbijgekomen dat een algemenere naam wenselijk is, deelt u die mening dat de rechtspersoonlijkheid kerkgenootschap een algemenere naam zoals geloofsgenootschap zou moeten hebben?

Geïnterviewde: Weet ik niet, ik weet niet wat het verschil is tussen een kerk waarin geloof en geloof, ik heb er eventjes in het begin van het interview vermeld voor het Joods kerkgenootschap of geloofsgenootschap, hoe je het ook noemt, het heleboel van deze zaken centraal geregeld zijn bij het C.I.O. Het C.I.O. is het overlegorgaan van kerken met de overheid. Dat heeft ergens dus weer centraal een spraak tussen de kerk de overheid, zodat dat dat soepel is en als er vragen zijn of hindernissen dat dat op dat niveau wordt geregeld. Het betekent ook dat ik daar als vertegenwoordiger voor onze club, om het maar zo te zeggen, zit met misschien wel een dertigtal vertegenwoordigers van voornamelijk christelijke kerken om te luisteren wat zij bereiken en dan hebben zij weer een plenaire en een overleg onderling. Dus het is vrij groot gremium, zoals dat met een mooi woord heet. Niet alle godsdienstrichtingen, daar wordt van gezegd dat de islam is geen godsdienst die, ik weet het eigenlijk niet, maar die doen daar niet aan mee. Die worden daar niet bij gevraagd. Maar op dat niveau krijg je informatie en ook weer advies en richtlijnen.

Interviewer: Oké. Dan had ik nog een paar vragen over de ANBI. In mijn scriptie kijk ik naar het beleid en in hoeverre dat is geïmplementeerd, of hoe dat geïmplementeerd is en hoe dat ervaren wordt en of je kan spreken van een goedwerkende wet of beleid of dat er falen optreedt. Daarin worden er vier kenmerken genoemd waarvan wordt gezegd dat zou moeten leiden tot het slagen van een beleid. Eén van die dingen is doelgericht. Het doel van de Geefwet is om de vrijgevigheid te vergroten. Heeft u het idee dat leden meer geven aan gemeenten, mede door de Geefwet?

Geïnterviewde: Een enkeling, als je dingen uitlegt, dat heeft te maken met een aantal factoren, leeftijd, het inkomen en misschien nog wel veel meer, ik ben geen socioloog, maar misschien nog wel veel meer factoren. In het introductionenet, dat was een heel lange zin, zijn

we iets over doelmatigheid, maar het is natuurlijk zo dat alle wetgeving, dat zijn dingen die je opgelegd krijgt door de overheid bijvoorbeeld. Alles wat je opgelegd krijgt is meestal niet prettig. Het betekent bijvoorbeeld meer administratief werk bijvoorbeeld en het betekent dat je te maken krijgt met allerlei begrenzings qua tijd en voorwaarden waar je aan moet voldoen en dat betekent dat je inspanningen moet verrichten. Ik denk dat het over het algemeen wetgeving niet aangenaam is en deze zeker niet.

Interviewer: Doelt u dan met name op de verplichting om 90% aan het algemeen nut ten goede te laten komen?

Geïnterviewde: Niet eens dat, maar ik denk als je kijkt naar, om een voorbeeld te noemen, als niet op tijd je een begroting of jaarrekening hebt gepubliceerd dan heb je kans dat je straf krijgt om het maar kinderlijk te noemen. Dat betekent dat er een druk wordt opgelegd, dat betekent dat bijvoorbeeld, je penningmeester is ziek of die is te laat met zijn zaken, dat is dan natuurlijk ook heel naar maar dat heeft dan ook gelijk consequenties.

Interviewer: Ja, op die manier, en door de fiscale faciliteiten die er worden geboden door het hebben van een ANBI status, dat leden bij hun inkomstenbelasting kunnen aangeven dat zij een gift hebben gedaan en daarmee een voordeel kunnen krijgen. Leidt dat tot meer vrijgevigheid?

Geïnterviewde: Ik denk wel dat die leden een verklaring of akte moeten vastleggen, soms voor langere tijd en nogmaals dat betekent een hoop gedoe. Voor de organisatie is het prettig dat door deze mogelijkheid je inkomen als organisatie toeneemt, maar het betekent wel voor leden als voor daar waar ze lid zijn dat dat er meer administratieve werkzaamheden op je afkomt.

Interviewer: Ja, en om het doel te hebben de vrijgevigheid te vergroten. Zou u dan zeggen: een andere beleidsvorm zou effectiever zijn geweest?

Geïnterviewde: Ja, ik weet niet wat voor alternatiefs je dan zou moeten bedenken, hoor. Ik kan ook alleen maar tussen ons eigen kleine clubje kijken. Wat ik zelf al zei, we hebben tien gemeenten en die zijn verschillend in grootte. Het maakt uit of je in Heereveen, Haaksbergen, of in Amsterdam of Rotterdam gaat kijken, want die grote steden zijn grote organisaties. Als ik naar ons eigen clubje in Utrecht kijk, dan denk ik dat mensen zich goed inzetten, niet alleen in financiële zin, maar ook door daadwerkelijk taken op zich te nemen. En die zijn vrij gevarieerd, van administratief-bestuurlijk taken of ons corvee, keukendienst noem maar op.

Soms is het zo dat mensen veel doen en ook heel veel dingen niet declareren. Dat ze het op een andere manier geven, dan zuiver in contanten.

Interviewer: Ja, meer op die manier, dus als ik het mag samenvatten: mensen geven niet alleen in financiële zin, maar ook tijd en aandacht

Geïnterviewde: Inderdaad en dat is niet altijd te meten, soms ook wel hoor, maar niet altijd in een soort van vergoeding.

Interviewer: Nee, inderdaad.

Geïnterviewde: Hetzelfde wat je in de maatschappij ziet, omtrent vrijwilligerswerk.

Interviewer: Vind u dan dat het gebruikte beleidsinstrument niet goed aansluit bij de doelgroep?

Geïnterviewde: Dat is eigenlijk wel het geval, het sluit wel aan bij de doelgroep alleen de manier waarop het inhoud is gegeven, vind ik ja en wat ik ervan hoor van gebruikers van andere gemeenten dan kost het hen moeite om aan alle voorwaarden te voldoen en dan moet daar weer uitleg voor komen. Het is natuurlijk wel vaker dat het voor de gebruiker niet gebruiksvriendelijk is.

Interviewer: Ja. Brengen de gemeenten de Geefwet onder te aandacht bij de mensen? Dat ze fiscaal voordeel kunnen hebben?

Geïnterviewde: Ja, natuurlijk want het is een manier om je inkomsten op te kunnen vijzelen. Maar niet iedereen staat daarom te springen of denkt er zitten veel haken en ogen aan. Laat mij mar zoals altijd contributie betalen, want onbekend maakt ook onbemind. Je kan natuurlijk wel zeggen want weet u doet, en u kunt daar natuurlijk wel counseling over houden. Mensen knikken dan en denken ja maar en ja maar is zoals u weet nee. Dus is men behoudend.

Interviewer: Een andere factor voor succes of falen is macht. Dit kan bijvoorbeeld gezien worden als Public Affairs en dat u bijvoorbeeld ook aan tafel zit bij het C.I.O. Bent u betrokken bij de vorming van de Geefwet, die is natuurlijk al wat ouder, maar bijvoorbeeld ook de herziening ervan.

Geïnterviewde: Nee, ik zit daar nog niet zo lang in dat overleggaan, en sowieso nog niet zo lang in die bestuursfunctie want dit loopt al een hele tijd en ik ben eigenlijk aangeschoven

toen het zijn beslag had gekregen, zoals dat mooi heet, het wordt kant-en-klaar opgediend. Nogmaals dan krijg je een aantal richtlijnen, van zo en zo is het in elkaar gesloten en zo ga je ermee om en dat was het.

Interviewer: Weet u of het C.I.O. bij de vorming betrokken is geweest?

Geïnterviewde: Ik denk het wel, ze zijn er heel intensief mee bezig geweest. Als ik de kritiek die aangeleverd zijn, bekijk, dan ben ik er wel van overtuigd dat zij een forse inspraak hebben gehad of hebben genomen.

Interviewer: Zijn er punten geweest waarop die invloed zich heel erg heeft gefocust?

Geïnterviewde: Dat kan ik u niet zeggen, het was een beetje een afgerond proces toen ik aanhaakte.

Interviewer: Een andere factor voor succes is integratie en integratie is een breed begrip. Het kan gezien worden binnen de organisatie hoe de verschillende lagen met elkaar samenwerken, dus binnen de gemeenten tot aan het C.I.O., hoe die schakels op elkaar inwerken en natuurlijk ook bij verschillende departementen die betrokken zijn bij de wet vanuit de ministeries gezien. Bent u tevreden met de werkwijze van het C.I.O.?

Geïnterviewde: Ja hoor, wat het is een zeer grote en brede organisatie en het is altijd plezierig als je daarbij kan aanhaken en er heel veel voor je gedaan wordt. En dat dan een soort cross-circulation, want ik zit daar als een soort waarnemer. Maar voor veel organisaties die wel goed zijn ingevoerd op de materie stellen vragen en maken opmerkingen. Het is natuurlijk plezierig als je daar getuigen van kan zijn van dat proces.

Interviewer: Hebt u aanmerkingen op de wetgeving, want u gaf natuurlijk al aan dat de administratieve lasten heel hoog zijn. Zijn er bepaalde dingen die u heel graag verbeterd wilt zien in het beleid zoals het er nu staat?

Geïnterviewde: Ja, ik zei het net als, ik vind erg dat ze volgens de regels snel zijn met sancties waarmee je je ANBI status kwijt kan raken. Nu weet ik ook dat het handhaving van veel organisaties ook heel moeilijk is voor de overheid, maar het zal je toch maar gebeuren dat je door een pech je ANBI status kwijt raakt. Daar is dan natuurlijk wel weer verweer op mogelijk, dan mag je jezelf verbeteren, maar dat hele bestel, en dat geldt niet alleen voor de ANBI, maar bijvoorbeeld ook als je je auto verkeerd geparkeerd hebt. Dan zijn er weer

procedures en dan weer procedures en dat vind ik heel jammer en dat lijkt me voor betrokken organisaties ook heel vermoeiend om daar tegenop te moeten boksen.

Interviewer: Heeft u weleens te maken gehad met een situatie waarin een van uw gemeenten de ANBI status dreigde te verliezen?

Geïnterviewde: In principe als je kennis neemt van alle ins en outs dan is er voor elke organisatie permanent een dreiging dat je je status dreigt te verliezen, maar concreet dat het gebeurt is of dat een locatie in de problemen is gekomen. Nee dat hebben we nog niet meegemaakt. Je moet daar dus voor waken en altijd zorgen dat je als penningmeester je zaken voor elkaar hebt. Elke organisatie moet elkaar daarin scherp houden. Ik vind dat een spijtig zaak dat dat zo streng, zeg maar, gesteld wordt.

Interviewer: In de herziening staat natuurlijk 90% moet ten goede komen aan het algemeen nut, heeft u of uw gemeenten moeite gehad om die 90% te verklaren?

Geïnterviewde: Nee, nee, ik kan niet zeggen dat dat zo zou zijn.

Interviewer: Er is ook nooit commentaar geweest op het aanwenden van bepaalde kostenposten.

Geïnterviewde: Nee, niet dat ik me zo voor de geest kan halen.

Interviewer: Dat is mooi. Wilt u verder nog iets kwijt over de wetgeving, het beleid of de samenwerking?

Geïnterviewde: Nee, ik blijf met belangstelling informatie opzuigen, wat ik al zei, via het C.I.O., omdat dat een short cut is naar de overheid. Daar kan je met al je bemerkomen, zoals dat mooi heet, terecht. Dan krijg je toch altijd wel een antwoord of wordt er gewerkt aan een oplossing. Dat C.I.O. is natuurlijk een groot lichaam wat wordt ondersteund door juristen en fiscale technici, dus dan ben je in goede handen heb ik het idee.

Interviewer: Mooi!

Geïnterviewde: Oké, dit was 'm?

Interviewer: Ja, hartelijk dank!

Geïnterviewde: Nou, ik zie het wel tegemoet.

Interviewer: Ja, ik zal het uitwerken en dan zal ik het naar u toe sturen. Mocht ik dingen verkeerd verstaan hebben, verkeerd hebben uitgewerkt, kan u daar een opmerking bij plaatsen of het even veranderen in de tekst.

Geïnterviewde: Oké, veel succes in ieder geval!

Interviewer: Dank u wel.

Geïnterviewde: En tot ziens of horens.

Interviewer: Oké, dag.

Geïnterviewde: Goed, dag.